

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

EESTI PÄEVALEHE JA POSTIMEHE
VÕRGUVÄLJAANNETE UUDISTE KVALITEET:
EESTI UUDISED 2006. AASTA MÄRTSIS

Bakalaureusetöö

Autor: Merili Nikkolo
Juhendaja: prof. Epp Lauk

Tartu
2006

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	3
TEOREETILISED LÄHTEKOHAD.....	7
OBJEKTIIVSUS.....	7
ALLIKAKASUTUS.....	12
UUDISVÄÄRTUSE KRITERIUMID.....	17
INFORMATIIVSUS.....	20
UURIMISKÜSIMUSED.....	22
METOODIKA JA EMPIIRIKA.....	24
MEETOD.....	24
<i>Kodeerimisjuhendi selgitus.....</i>	<i>24</i>
VALIM.....	31
TULEMUSED.....	33
TEKSTIDE ÜLDISELOOMUSTUS.....	33
<i>Fookus.....</i>	<i>33</i>
ALLIKAKASUTUS.....	34
<i>Suulised allikad uudistes.....</i>	<i>34</i>
<i>Allikate kaugus sündmusest.....</i>	<i>35</i>
<i>Allikate sotsiaalne staatus.....</i>	<i>36</i>
<i>Allikate identifitseerimine.....</i>	<i>38</i>
<i>Allikatele sõnaandmine.....</i>	<i>38</i>
<i>Teised meediaväljaanded allikana.....</i>	<i>39</i>
<i>Puuduvad allikad.....</i>	<i>41</i>
UUDISVÄÄRTUSE KRITERIUMITELE VASTAMINE.....	42
<i>Positiivsus/negatiivsus.....</i>	<i>42</i>
<i>Lihtsus/arusaadavus.....</i>	<i>43</i>
<i>Prominentsus.....</i>	<i>46</i>
<i>Mõjukus.....</i>	<i>46</i>
<i>Konfliktsus.....</i>	<i>47</i>
<i>Ebatavalisus.....</i>	<i>49</i>
<i>Aktuaalsus.....</i>	<i>51</i>
<i>Inimlähedus.....</i>	<i>54</i>
<i>Kas uudis?.....</i>	<i>54</i>
INFORMATIIVSUS.....	56
<i>Uudisküsimustele vastamine.....</i>	<i>56</i>
<i>Fotod.....</i>	<i>57</i>
UUDISTE OBJEKTIIVSUS JA TASAKAALUSTATUS.....	61
<i>Reporteri arvamused, tunded, oletused.....</i>	<i>61</i>
<i>Loos on kogu oluline ja asjakohane info.....</i>	<i>63</i>
<i>Konfliktsetes uudistes tasakaalustatus.....</i>	<i>64</i>
DISKUSSIOON.....	65
KOKKUVÕTE.....	72
SUMMARY.....	74
KASUTATUD KIRJANDUS.....	76
LISAD.....	78
LISA 1. KODEERIMISJUHEND	78
LISA 2. ARTIKLITE JAGUNEMINE NÄDALAPÄEVADE VAHEL.....	84
LISA 3. AUTORID, AUTORLUS.....	85
LISA 4. POSTIMEHE REPORTER/TOIMETAJA PEETER KUIMETI VASTUSED.....	86
LISA 5. PÄEVALEHE PEADIREKTORI AAVO KOKKA VASTUSED.....	89

Sissejuhatus

Uudiseid kuulevad, näevad, loevad inimesed kõikjalt. Informeerimise rolli täidavad nii ajaleht, televisioon, raadio kui ka internet. Viimane saab üha rohkem inimestele ligipääsetavaks ja omasemaks. Internet pakub inimestele lisavõimalusi meedia tarbimiseks. Näiteks saab internetis kuulata raadiot, lugeda ajalehtede võrguväljaandeid. Üks uuemaid portaale etv24.ee pakub videolõikegi vaatamiseks. Viimasel ajal on näha sama tendentsi ajalehtede võrguväljaanneteski. Näiteks Postimehel on olnud uudiste juures videolõike.

Kust iganes inimene meediat tarbib, siis esmaseid eesmärke on saada informatsiooni. Inimene ootab, et info oleks ka kvaliteetne. Uudis kui üks žanr, mis väga otseselt kannab informeerimise ülesannet, peaks seega olema kvaliteetne. Seda olenemata sellest, kus uudis ilmub – kas võrgu- või trükiväljaandes.

Käesoleva töö uurimisobjektiks on Postimehe ja Eesti Päevalehe võrguväljaannete Eesti uudised. Uurimistöö põhiülesandeks on võrrelda Postimehe ja Eesti Päevalehe online-uudiste kvaliteeti.

Uudiste kvaliteeti mõjutavad väga paljud tegurid. Reese ja Shoemaker (1991) on märkinud, et uudiste tegemist võivad mõjutada nii organisatsiooni-sisesed tegurid, inimesed kui ka organisatsiooni-välised tegurid.

See töö ei uuri uudiste kvaliteeti mõjutavaid tegureid, vaid keskendub ainult tekstide põhjal uudise kvaliteedi määramisele ja kahe väljaande võrdlemisele. Selles töös arvestatakse, et nii online-uudis kui ka trükiväljaandes ilmuv uudis peaksid vastama samadele kvaliteedi nõuetele. Uudiste kvaliteedi mõistet käsitletakse täpsemalt teoreetiliste lähtekohtade peatükis.

Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonnas on varemgi tehtud mitmeid töid uudiste vallas. Näiteks Rannar Raba tegi 2003. aastal bakalaureusetöö Sakala ja Pärnu Postimehe uudiste allikakasutusest. Jaan Väljaots (1994) uuris Eesti ajakirjanduse politsei-uudiseid. Aivar Aotäht (1997) analüüsis ajalehe Postimees uudistetoimetuse töötajate kirjutatud ja toimetatud lugusid ning lehekülgi alates 1991. aastast kuni 1997.

aasta kevadeni ja lugejate hinnangut neile. Inno Tähismaa on uurinud 2003. aastal online-uudiseid Eesti ajalehtedes.

Miks uurida just võrguväljaannete uudiseid? Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonna uuringust (Meema) selgus, et Eesti elanikkonnast kasutas 2002. aastal ajalehtede ja ajakirjade lugemiseks arvutit sageli 16% ja vahetevahel 16% Eesti elanikkonnast, mis on 64% arvutikasutajatest (Vengerfeldt ja Runnel 2004). Kui arvestada seda, et võrguväljaanded on viimasel paaril aastal ka usinalt online-uudiseid hakanud edastama, mitte ainult trükiversioonis ilmuvaid uudiseid, siis võib oletada, et lugejate arv on suurenenud. Võrguväljaanded pakuvad lisaväärtust. Mõni aeg seadsid väljaanded ka piiranguid lugemisele. Nüüd on aga enamuse olulisemate väljaannete võrguversioonid ligipääsetavad ning sealt leiab informatsiooni, mida trükiväljaandes ei ole. Seega võib oletada, et ajalehtede võrguväljaanded on muutunud alates 2002. aastast veel rohkem loetavaks.

Postimehe ja Eesti Päevalehe võrguversioonid on ühed loetavamad portaalid Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonna uuringu „Mina. Maailm. Meedia“ andmetel (küsitlus detsember 2002 – jaanuar 2003). Neid edestavad Delfi, Hot, Everyday. Meema andmetel loevad 28% arvutikasutajatest Postimehe võrguväljaannet ja 31% Eesti Päevalehe online versiooni. „Praegu on uuringud toonud välja, et nii nagu noored on aktiivsed interneti kasutajad, on nad ka aktiivsemad veebiväljaannete lugejad.“ (Kõuts, Vihalemm 2004: 72). Näiteks Meema küsitlusest selgus, et 85% 15-19. aastastest kasutavad internetti. Kuid noored ei ole tõenäoliselt väga kogenud ja kriitilised meediatarbijad. Kuid see tähendab, et uudiste kvaliteedile võiks seda rohkem tähelepanu pöörata.

Postimehe võrguväljaande alguseks võiks lugeda 28. novembrit 1995, mil hakkas internetis kajastuma trükiväljaande peegeldus. Alates 2002. aastast oli võimalik lugeda võrguväljaannet tasuta alates kella 14st. Mais 2004 on taas piiranguteta kasutatav. E-posti teel küsimustele vastanud Postimehe võrguväljaande reporter/toimetaja Peeter Kuimeti (2006) jutust selgus, et Postimehe veebiväljaande juures töötab praegu 12 inimest, kellest kuus tegelevad otseselt kirjutamisega, kuid vajadusel kirjutab ka Postimees online'i juhataja ja tõlk-sekretär-toimetaja. Uudiseid kirjutavad nad hommikul teiste lehtede põhjal, kuid suur osa Eesti uudistest põhinevad pressiteadetel, millele omakorda küsitakse telefoni teel lisainfot. Kuimet lisas, et korraliku pressiteate uudiseks ümber tegemine,

sellele pildi ja sarnaste artiklite lisamine ei võta heal juhul rohkem kui viis minutit. Keskmise pikkusega välisuudise tegemiseks kulub 20-30 minutit. Postimehes peab reeglina iga uudise juures olema ka foto. See puudub ainult siis, kui pilt ei suuda uudisele tõesti midagi juurde anda või kui ei ole käepärast sobivat fotot. Lisaks inimestele, kes kirjutavad uudiseid, on veebiväljaandel ka need, kellel Kuimeti sõnul on „toetav funktsioon“. Nendeks on arendusjuht, kaks veebimeistrit, eriprojektide koordineerija, infograafika spetsialist, kes vajadusel teeb lugudele kõrvale graafikuid, diagramme, maakaarte jne. (Peeter Kuimeti kirjalik vastus töö autori küsimustele 13.05.2006)

Eesti Päevalehe trükiversiooni peegelduse algus internetis oli 18. oktoobril 1995. Peadirektor Aavo Kokk (2006) rõhutas, et praegu on Postimehe võrguväljaandega peamine erinevus selles, et Eesti Päevalehel on mitu portaali, mitte üks nagu Postimehel (postimees.ee). Kokku on portaale neli: epl.ee; sportnet.ee, weekend.ee, arileht.ee. Käesolevas töös on vaatluse all www.epl.ee. Sisulise poole pealt vastutajaid on epl.ee leheküljel 4, sportnet.ee-l 3, weekend.ee-l ja arileht.ee-l 1. Kokk sõnas, et info võrguväljaandes on reeglina igasuguse muu materjali refereering. Fotosid pannakse tema sõnul uudistele juurde nii palju kui vaja, aga mitte rohkem. (Aavo Koka kirjalik vastus töö autori küsimustele 18.05.2006)

Kuna ajalehed ja ajakirjad on üha rohkem hakanud interneti kolima, siis on selle kohta loodud ka eraldi mõiste. „Ajakirjandust, mida tarbitakse internetis, nimetatakse online-ajakirjanduseks. „Online-ajakirjandus“ tähistab tänapäeval mitte võrgupeegeldust vaid jooksvalt reaajas sündivat ja tarbitavat ajakirjandust. Terminiga tähistatakse ajakirjandust, mis luuakse otseselt Interneti tarbeks ning mida ka tarbitakse Interneti vahendusel“ (Vengerfeldt ja Runnel 2004: 236).

Käesolevas töös uurib autor just online-uudiseid. „Online-uudised erinevad tavauudistest vormiliselt selle poolest, et online-uudisele võivad olla lisatud mitmed uued võimalused nagu liikuv pilt ja heli. Online-uudist eristavad klassikalisest uudisest näiteks operatiivsus ja edastatavus reaajas; piiramata maht; multimeedia võimalused; paindlikud edastamisvõimalused; interaktiivsus“ (Vengerfeldt ja Runnel 2004: 237).

Kuid erinevustest hoolimata on tegemist siiski uudistega, mis peaksid vastama ka klassikalisele uudiste kvaliteedi nõudmistele. Just nendele nõudmistele vastamist uuritakse ka selles töös.

Käesoleva töö esimene peatükk käsitleb teoreetilisi lähtekohti. Defineeritakse uudiste kvaliteedi mõiste ning seletatakse lahti erinevad uudiste kvaliteedi aspektid. Pikemalt arutletakse ka objektiivsuse üle ning selgitatakse selle mõiste tähenduse üle toimuvat arutelu. Teoreetiliste lähtekohtade lõpus on esitatud neli uurimisküsimust, mis aitavad leida vastust uurimisülesandele. Kolmas peatükk käsitleb metoodikat ja valimit. Neljandas peatükis on kokku võetud tulemused uurimisküsimuste kaupa. Viies peatükk käsitleb tulemuste tähendust.

Teoreetilised lähtekohad

Uudised on ja jäävad ajalehtede üheks olulisemaks koostisosaks. Nende peamiseks funktsiooniks on informeerimine. McQuail (2003) on nimetanud informatsiooni kvaliteedi standarditeks ammendavust, uudiste olulisust, objektiivsust, täpsust, ausust, usaldusväärsust, faktide lahus hoidmist arvamustest, tasakaalustatust ja õiglust.

McQuaili kvaliteetse informatsiooni standardid võib üle kanda uudisele, mis näitakski, milline peaks olema kvaliteetne uudis.

Nii mõnedki uurijad on öelnud, et uudised tegelikult reaalsust ei peegelda. Schudson (2003) märgib, et uudised on maailma representatsioon ja kõik representatsioonid on valikulised. Ajakirjanikud valivad mida esitada uudisena ja kuidas seda teha.

Selleks, et uudises ei kajastuks kirjutaja reaalsus, on reeglid uudise kirjutamiseks. Need kattuvad ka rohkemal või vähemal määral eespool nimetatud McQuaili kvaliteetse informatsiooni tunnustega. Tavapäraselt on õpikutes välja toodud, et uudised peavad olema objektiivsed, tasakaalustatud, täpsed, teema valikul peab lähtuma uudisväärtuse kriteeriumitest, allikate valik peab olema korrektne, kõigile sündmuse osalistele tuleb sõna anda, uudis peab vastama uudisküsimustele.

Objektiivsus

Üks keerulisemaid nõudeid uudise kirjutamise juures on objektiivsus, milleni jõudmine pole lihtne. Näiteks võib saada takistuseks, et alati on fakte, mis on olulisemad kui teised ja millest tuleb kõnelda esimesena (seda nõuab ümberpööratud püramiidi struktuur), seega peavad teised faktid kõrvale jääma. Samuti ei pruugi allikad informatsiooni anda, seega võib oluline teave uudisest välja jääda. Ajakirjanike vahel käib aga võitlus sama informatsiooni ja allikate pärast (McQuail 1995).

Objektiivsuse nõuet on nimetanud uurijad rutiiniks. See rutiin on ajakirjanikele vajalik, sest kaitseb neid võimalike süüdistuste eest, et organisatsioon on kellegi poolehoidja või avaldab ebatäpset informatsiooni, kontrollimata fakte. See on lihtne juhis, kuidas

kirjutada uudiseid ja jätab vastutuse allikale mitte ajakirjanikule (Roche 1975, Shoemaker ja Reese 1991 kaudu).

Rutiin väljendub aga selles, et ajakirjanikel on objektiivsuse saavutamiseks kujunenud teatud töövõtted, strateegia ja protseduurid. See tähendab, et ajakirjanikud usaldavad tõestatavaid fakte, panevad arvamusi jutumärkidesse, kaasavad loosse nii palju nimesid, et ajakirjaniku vaated jääksid välja, tekstis esitatakse tõendeid fakti jaoks. Seisukohtade omistamine allikale on objektiivsuse võtmelement ja kaitseb ajakirjanikku manipuleerimissüüdistuste eest (Shoemaker & Reese 1991).

Tuchman (1999) on toonud välja neli strateegilist protseduuri, mis aitavad ajakirjanikel saavutada objektiivsust:

1. näidates erinevaid/vastandlikke võimalusi;
2. näidates loos toetavaid fakte (näiteks ajakirjanik ei kirjuta „üliandekas muusik“ vaid näitab seda konkursi võitudega jne. Seega otsustab lugeja, kas ta on üliandekas);
3. jutumärkide tark kasutamine;
4. informatsiooni struktureerimine (sellele aitavad kaasa uudisküsimused, mis aitavad ajakirjanikel valida, mis faktid on olulised).

Kui vaadata Tuchmani ning Shoemakeri ja Reese objektiivsuse saavutamise protseduure, siis võib öelda, et nendes nõuetes peitub paljuski uudise kirjutamise õpetus. Objektiivsust aitavad saavutada allikakasutus, info edastamine, uudise struktuur. Reegleid järgides peaks jääma ajakirjaniku arvamused lugudest välja. Seega uudise kirjutamise keskne nõue on objektiivsus, milleni jõutakse läbi teiste nõuete täitmise.

Objektiivsuse rutiin näitab ajakirjanikele, kuidas on vaja tegutseda. „Seega objektiivsus iseenesest ei olegi uudistes, vaid pesitseb ajakirjanike käitumises (Rocho 1975: 55, Soloski 1997 kaudu). McQuail (2003) arvab, et auditoorium mõistab objektiivse nõuet ja kui ajakirjanikud järgivad seda, siis suurendab see inimeste usaldust uudiste vastu.

Käesolevas töös on vaatluse all uudiste vastamine klassikalistele objektiivsuse nõuetele. „Ajakirjanduses võib objektiivsuse all kõige lihtsamat mõista järgnevat kolme punkti:

- Lugejale tuleb anda kogu oluline ja asjakohane info, mis olemas on, nii et ta saab näha sündmust kõigis selle aspektidest ja teha ise lõppjäreltused;

- Uudisloos ei ole reporteri arvamusi, tundeid, oletusi, vaid üksnes faktid ja uudistegelaste arvamused;
- reporter ei asu uudises ühe vaidleva tegelase poolele, vaid kirjutab kui erapooletu ja sõltumatu vaatleja esitades fakte olenemata sellest, kelle kasuks nad räägivad“ (Hennoste 2001: 60-61).

Kui tulla tagasi objektiivsuseni jõudmiseni, siis võib öelda, et kohati on see suhteliselt võimatu. Praegu on hakatud maailmas selle üle ka arutlema, kas see on ka vajalik printsiip. McQuailgi (1995) on märkinud, et objektiivsusele on vastasseisu. Ühelt poolt ei ole ta saavutatav, sest ajakirjanik ei suuda olla lõpuni objektiivne ja uudiste valmimist mõjutavad väga mitmed tegurid, mis võivad takistada objektiivsuseni jõudmist. Teiselt poolt on aga küsitav, mis on objektiivne või reaalne maailm. McQuaili arvates on see ka ebavajalik printsiip. Ebavajalikkus on seotud objektiivsuse saavutamatusel. McQuail leiab, et objektiivse esitlusviisi taga on siiski mingi huvigrupi nägemus sündmusest, kuid kuna uudist edastatakse objektiivses vormis, siis see eksitab lugejat. Seega on objektiivsuse saavutamine ebavajalik. Pigem võib uudises kajastuda ühe osalise arvamus, kui lugeja näeb siis, et see ongi ainult allika arvamus.

Objektiivsust on nimetatud Ameerika ajakirjanduse embleemiks (Schudson 1978, Reese 1997 kaudu). Seda huvitavam on, et just sealt on hakanud puhuma uued tuuled ning nii ajakirjanikud kui ka teadlased on hakanud kõnelema, et reporterid võiksid uudistes esitada oma tõlgendusi ja arvamusi.

Brent Cunningham (2003) Columbia ülikoolist on öelnud, et peaksime üle mõtlema, mida tähendab objektiivsus. Tema väidab, et objektiivsus teeb ajakirjanikud laisaks. Kui ajakirjanikul on tähtaeg kukil ja olemas on tal „mõlemad pooled loost“, siis sellest piisab. Cunninghami arvates teeks ajakirjanik rohkem uurimistööd, kui tal oleks võimalus esitada oma arvamust, sest selle tõestamiseks peaks ta leidma ka näiteid juurde.

Lisaks sellele on Cunninghami arvates ajakirjanikud liiga sõltuvad ametlikest allikatest, sest nad on lihtsalt kättesaadavad. See võimaldab lihtsalt saada mõlema poole arvamus loosse. Objektiivsus ei lase ka ajakirjanikel uusi teemasid agendasse tuua, sest on suurem tõenäosus, et kirjutatakse lugu, mis on juba mingil põhjusel avalikkuse agendas. Neid teemasid, mis pole seal, on raske toimetajatele nii öelda müüa.

Ta lisab, et objektiivsuse saavutamise teevad keeruliseks nii ruumi- kui ajapuudus. Kuna ruumi trükiväljaandes on piiratult, siis võib jääda välja analüüs ja taust. Näiteks Eesti Päevalehe ajakirjanik ütles käesoleva aasta märtsi lõpus omavahelises vestluses, et neil ei lasta enam lehes pikki lugusid kirjutada. Hea, kui 2500 tähemärkigi, sest ajaleht tahab lugejatele anda nii palju erinevat infot kui võimalik ja ületada sellega teiste lehtede maht ning selle abil püsida konkurents.

Aga selle tulemusena pole uudisel enam ruumi, kuhu kirjutada taust, et inimene paremini mõistaks sündmust. See aga takistab lugejale kogu vajaliku informatsiooni andmist, mis aga on üks objektiivsuse nõue. Kuid online-uudiste puhul võiks eeldada, et ruumipuudus ei tohiks saada uudiste kvaliteedile takistuseks, sest ruumi peaks just võrguväljaandes olema rohkem.

Teiseks märkis Cunningham ajapuudust, mis jätab ajakirjanikele vähem võimalust uurida ja samas suunab ajakirjaniku ametlike allikate juurde, kes on lihtsalt kättesaadavad. Ajapuudus teeb tema meelest lihtsustatud ja laisa objektiivsuse versiooni veelgi kutsuvamaks.

Cunningham järeldas, et ajakirjanikud peaksid hakkama nii öelda eksperdiks ja kirjutama oma arvamuse loosse. Ta leidis, et kui ajakirjanik on mingit teemat põhjalikult uurinud ja jõudnud oma järeldusteni, peaks ta ka lugejale oma mõtetest rääkima, sest see aitab lugejal paremini mõista toimuvat.

Postimehe ajakirjanik ja Tartu Ülikooli ajakirjandusõppejõud Priit Pullerits (2005) tõstatas küsimuse objektiivsuse vajalikkusest Postimehe veergudel. Nimelt leidis ta, et objektiivsus on igav, tuim ja seega ei huvita inimesi objektiivsed lood. Pullerits leiab, „et ajakirjandus peab end vabastama püüdliku objektiivsuse köidikutest. Peab lahti saama krumbist olla erapooletu vaatleja, neutraalne kõrvalseisja, kiretu vahendaja“. Siis oleks ajakirjanduses ka huvitavamaid lugusid lugeda, tõuseksid lugejate arvud ja suureneksid väljaannete kasuminumbrid.

Pullerits (2005) tõi arvamuse loos näiteks New York Timesi sisekriitiku Daniel Okrenti sõnad, kes ütles, et ajakirjanikud võiksid rohkem oma arvamusi ja tõlgendusi avaldada loos. Praegu jääb objektiivsuse nõude tõttu lugudest välja palju huvitavaid asju.

Ameerika ajakirjanduse iga-aastases uuringus (*The State of The News Media 2005: An Annual Report on American Journalism* 2005) on kirjas 2004. aasta kohta, et piir uudise ja arvamuse vahel on hõgustumas. Kuid enamikus lugudes siiski ajakirjanike arvamused ei kajastunud. 85 protsendis lugudes polnud seda, esilehel polnud aga 92 protsendis lugudes ajakirjaniku arvamust.

Võib öelda, et objektiivsuse tähenduse üle on tekkinud diskussioon. Kuid kindlasti vajab see veel pikemat arutelu, millises suunas või kas üldse objektiivsuse tähendus muutub.

Kuigi ajakirjanik võib-olla suudab hoida loost eemale enda arvamused ja hinnangud, siis oma suhtumise väljendamiseks on veel mitmeid teisi võimalusi. Ajakirjanik saab hinnanguid sündmusele anda kajastamise kaudu. „Uudisega seonduvad objektiivsuse standardid avalduvad suurema tõenäosusega sündmuste käsitlemise ja kajastamise viisis, mitte niivõrd valikuprotsessis ega neutraalses esituses“ (McQuail 2003: 307). Ajakirjanikud valivad sündmuse kajastamiseks mingi vaatenurga ehk raamistavad selle.

Schudson (2003) leiab, et sotsiaalteadustes on kallutatus asendatud raamistamise mõistega. Iga narratiiviga käivad kaasas teatud eeldused, kuidas maailmas asjad käivad, mis on loomulik ja arusaadav ning milline maailm peaks olema.

McQuail (2003) leiab, et raamistamisel on kaks tähendust. Üks viitab viisile, mille alusel ajakirjanikud uudiste sisu tavaliselt kujundavad ja kontekstualiseerivad. Ajakirjanikud kasutavad neile tuttavat taustsüsteemi ja mingit latentset tähendusstruktuuri. Teine, esimesega seotud tähendus puudutab raamistamise mõju avalikkusele. Arvatakse, et auditorium võtab omaks ajakirjanike pakutud taustsüsteemi ja näeb maailma samamoodi.

McQuail (2003) märgib, et raamistamine on üks võimalus, kuidas ajakirjanikud eemalduvad objektiivsusest ja kuidas ajakirjanikud saavad lisada oma tõlgenduse uudisele.

Project for Excellence in Journalism ja *Princeton Survey Research Associates* uuris 1999. aastal, milliseid raame ajakirjandus kasutab. Nad tõid välja 13 erinevat raamistust:

1. Pööratud püramiid (*straight news account*): vastatakse põhilistele küsimustele kes, kus, mida, millal, kuidas, miks.

2. Konfliktlugu: loo fookus on konfliktil.
3. Konsensuslugu: rõhuasetus nõusolekul mingi teema üle.
4. Oletuslugu: oletatakse, mis hakkab juhtuma.
5. Lugu: selgitus, kuidas midagi toimub, või ka ajalooliselt, kuidas tehakse midagi.
6. Väljavaate/silmaringi (*outlook*) lugu: kuidas päevakajalised uudised sobivad ajalooga.
7. Hobustevõidusõit: kes võidab ja kes kaotab. Ehk näiteks uuringute tulemused, kus teavitatakse, kes on mõne protsendi populaarsust juurde saanud, kes kaotanud.
8. Trendlugu: uudised kui jätkuvad trendid.
9. Poliitika uurimine: fookus poliitika uurimisel ja selle mõjul.
10. Reageerimislugu: vastus või reaktsioon ühelt peamiselt märgijalt.
11. Tegelikkuusele vastamise kontroll: uuritakse lähemalt mõne seisukoha või informatsiooni tõesust.
12. Valesti käitumise paljastamine.
13. Isiksuse profiil: uudiste tegija profiil (*Project for Excellence in Journalism 1999*).

Sellest uuringust selgus, et ajakirjanikud kasutavad kõige rohkem raamistusena konflikti, valesti tegemisi ja võitused-kaotusi. Uurijad pakkusid, et võib olla leiavad ajakirjanikud, et need rõhutavad loo uudisväärtust.

Käesolevas uurimises loo raamistamist ei vaadata. Kuid edaspidi tasuks kindlasti panna kodeerimisjuhendisse näiteks eraldi kategooria selle kohta, sest see aitaks tuua välja ka uudisväärtuse kriteeriumeid, samas aga pakub mõtlemisainet objektiivsusest eemaldumise üle.

Objektiivsusega on seotud ka tasakaalu mõiste. Hennoste (2001) märgib, et tasakaal tähendab, et uudises vaadeldakse probleemi kõigist olulistest külgedest ning antakse sõna kõigile osapooltele. Seega on tasakaal seotud ka allikakasutusega.

Allikakasutus

Allikakasutus on üks viis, kuidas ajakirjanikud saavad suunata lugejat teatud interpretatsiooni suunas. See aspekt tuli välja ka seminaritöös „Maakonnalehe Järva Teataja uudiste kvaliteet“, kus mitmes uudises sõltus loo toon sellest, mida ütlesid

allikad. Näiteks kui allikateks oli lapsed, jättis see loosse nii-öelda lapsesuu tooni, kui aga kannataja, siis suunati lugejat kaastunde poole.

Loo tooni vaadatakse ka käesolevas uuringus, et selgitada, millises suunas mõjutatakse lugeja suhtumist.

Allikate kasutusele on oluline tähelepanu pöörata, sest loo kajastamine sõltub paljuski allikast, sest ajakirjanik ei suuda olla igal pool kohal. Eriti ootamatute sündmuste puhul, mis tihti jõuavad esilehele (Ginneken 1998). Öeldakse, et lugu ei saa olla parem, kui on allikad.

Allikaid saab liigitada mitmel viisil. Hennoste (2001) toob välja kaks liigitamise printsiipi, mis on arvatavasti välja toodud ka teistest uudiste kirjutamise õpikutes:

1. Praktiliselt jaotatakse järgnevalt: füüsilised allikad, reporter ise kui allikas, teised infot omavad allikad.
2. Kauguse põhjal: esmaallikas ehk ajakirjanik, kes ise näeb sündmust; teisene allikas ehk inimene, keda ajakirjanik küsitleb; kolmanda allika info ehk inimene, kes räägib, mida ta kuulis sündmusest räägitavat.

Allikaid on mitmetes uuringutes jaotatud ka ametlikeks ja mitteametlikeks. Leon Sigal (1973) märkis, et valdavalt domineerivad uudistes ametlikud valitsuse allikad. Sigal on jaotanud allikaid ka täpsemalt:

1. ametlikud allikad (pressikonverentsid ja –teated, etteteatud sündmused);
2. mitteametlikud allikad (lekked, valitsuse välised protseduurid, teised uudisteagentuurid),
3. omaalgatus (*enterprise*) (peamiselt reporteri algatus, näiteks kogub ise infot või on pealtnägija) (Shoemaker & Reese 1991).

Sigali uurimusest selgus, et mitteametlikke allikaid kasutati 15,7 protsendi ulatuses, enda algatust näidati üles 25,8 protsendi ulatuses ning ametlikud allikad leidsid kasutust 58,2 protsendi ulatuses (Reese & Shoemaker 1991).

Kuna Sigal uuris Ameerika ajalehti, siis selgus, et kõige rohkem kasutatud ametlik allikas oli USA valitsus. Teda oli kasutatud peaaegu pooltel juhtudel kõigist allikatest (46,5 protsenti). Kuid Ameerika ametlike allikate domineerimine oli veel suurem lugudes, kus

oli ainult üks allikas ja esmaste allikate (*primary source*) seas. Ameerika ametkonnad olid ainukesed allikad 56,3 protsendis 405st ühe allikaga loos ja 53,8 protsendis loos olid esmased allikad.

Allikate kasutuse mitmekesisust on uuritud ka allika staatuse põhjal (näiteks DeFleuri 1964, Dominicki 1979). Nendest uuringutest on selgunud, et ajakirjanikud eelistavad kasutada kõrgema staatusega allikaid.

See tuli välja ka seminaritöös Järva Teataja uudiste kohta, kus allikatest domineerivad tippjuhid ja juhid. Tippjuhtideks olid selles töös omavalitsuste juhid ja volikogude juhid, kellele anti sõna, kui nende vallast/linnast/külast pärines uudis. Vallavanemad, linnapead, volikogude esimehed, maavanem ja maavanema asetäitja moodustasid 26 tippjuhust 22. (Nikkolo 2006)

Põhjus võib peituda selles, et reeglina oskavad kõrgemal ühiskonna positsioonil seisvad inimesed rääkida olulistest ühiskonda puudutavatest teguritest ja tihti on nemad ka otsustamise juures ning seega oskavad kommenteerida otsuste tagamaid.

Meedia tähtsustab osa gruppe ja inimesi rohkem kui teisi, portreteerides neid sageli ja mõjuvõimsates positsioonides ja marginaliseerib teisi, ignoreerides neid ja presenteerides vähemolulistel positsioonidel (Reese & Shoemaker 1991).

Lugude kvaliteeti võib mõjutada ka loos kasutatud allikate arv. Hennoste (2001) märgib, et ühe allikaga lugu ei saa pidada tasakaalustatuks. Seda probleemi on tähendatud ka Eesti maakonnalehtedes. Rannar Raba (2003) bakalaureusetööst selgus, et 2000. aasta Sakala uudistes kasutati 52 protsendis uudislugudes ainult ühte allikat. Seega võib Hennostelegi tuginedes eeldada, et 52 protsenti uudisest ei olnud ka tasakaalustatud, sest nad andsid probleemist/sündmusest ainult ühe allika põhjal ülevaate.

Ameerika uudiste-meedia aruandest 2004. aasta kohta (*The State of The News Media 2005: An Annual Report on American Journalism* 2005) selgus, et nii palju ühe allikaga lugusid nagu Raba töös, sealsetes uudistes ei ole. Ilma ühegi allikata oli 7% lugusid, ühe selgelt identifitseeritud allikaga lugusid oli 12%. Samas aruandes oli kirjas, et allikakasutus on erinev suure ja väikse tiraažiga ajalehtedes. Kui vaadata esilehti, siis

suuremates ajalehtedes oli 80% lugudes neli või rohkem identifitseeritud allikat. Väiksema tiraažiga lehtede seas oli see protsent 40, keskmise-tiraažiga lehtede seas 67%.

Suurematel lehtedel on ka rohkem ressursse, mida on võimalik investeerida uudiste kvaliteeti. Missouri ülikooli õppejõud Ester Thorson (2003) on toonud välja järgmise skeemi:

Uudiste ruumi kulutused → sisu kvaliteet → tiraaž → tulu/kasu

See mudel ütleb, et kui kulutada raha uudisteruumi peale, siis see suurendab uudiste kvaliteeti, mis omakorda kasvatab tiraaži ja kasumit (Thorson 2003). See võib seletada ka eespool toodud näidet, kus suurematel lehtedel on lugudes rohkem allikaid ehk allikakasutus on kvaliteetsem.

Kui tulla tagasi nüüd allikate arvu juurde, siis peab märkima, et ainult see ei pruugi veel näidata uudise kvaliteeti. Lisaks sellele on oluline, milliseid pooli ja vaateid allikad esindavad. Ameerika meedia aruandes 2004. aasta kohta oli vaadatud ajalehtedes ka, millised huvigrupid olid lugudes esindatud. Selgus, et 39 protsendis lugudes oli esitatud neli ja rohkem huvigruppi (*stakeholder*), 19 protsendis lugudes kolm, 32 protsendis lugudes kaks ja 10 protsendis lugudes üks huvigrupp. Esilehel oli aga huvigruppide esindatus veelgi kõrgem. 54 protsendil lugudes oli kaasatud loosse neli ja rohkem huvigruppi.

Allikate juures on oluline see, kuidas on ajakirjanik neid identifitseerinud: kas ajakirjanik toob välja, milline on allika suhe sündmustega ja kas lugejale on arusaadav, miks on just seda allikat kasutatud. Allikate kasutamisel on uudistes teatud nõuded. Hennoste (2001) märgib, et attributeerimisel tuleb näidata, milline on allika kaugus sündmusest, tuleb teada, millal viidata, kui palju allika sõnu kasutada ja kus.

Siit tuleb ka anonüümsete allikate küsimus, sest anonüümne allikas loos tähendab, et hoolimata allikast võib tema antud infot panna kahtluse alla. Samuti ei saa lugeja hinnata allika usaldusväärsust. Tihti on allikad peidetud just skandaalide puhul (Palmer 2000).

Committee of Concerned Journalists & Princeton Survey Research Associates (1998) uurisid USA presidendi Bill Clintoni skandaali kajastamist meedias. Üheks eesmärgiks

oli uurida, kui tõestatud fakte meedia esitas. Selgus, et meedias raporteeritud infost (*reportage*) 41 protsendil ei olnud üldse öeldud mis juhtus, vaid ajakirjanik oli esitanud oma nägemuse, arvamuse, hinnangu. 21 protsenti raporteeritust põhines anonüümsetel allikatel. Ainult üks protsent uuritavast materjalist põhines kahel või rohkemal identifitseeritud allikal.

Ameerika meedia aruande 2004. aasta kohta aga selgub, et nii suur probleem anonüümsete allikatega siiski pole. 7 protsenti kõigist lugudest ja 13 protsenti esilehe lugudest sisaldasid anonüümset allikat. Võrreldes eelmise aastaga on see protsent tunduvalt madalam.

Ginneken (1998) toob välja kolm kriteeriumi, mille järgi peaks allikat valima.

1. **Autoriteetsus**, mis tähendab allikate staatust. Üldiselt eelistavad ajakirjanikud valida allikateks kõrgema staatusega inimesi.
2. **Usaldusväarsus**. Kuigi Ginneken arvab, et tegelikult ei saa ühtegi allikat usaldada lõplikult. Kuid teatud juhtudel peab ajakirjanik suruma alla oma kahtlused.
3. **Kättesaadavus**. Reeglina on kättesaadavamad just ametlikud allikad, kellel on oma kontor, sekretär jne. Siia alla kuuluvad ka suhtekorraldusfirmad. See seletab Ginnekeni sõnul, miks uudistes domineerivad ametlikud allikad.

Herbert J. Gans (1999) on toonud välja kuus kriteeriumit, mille põhjal ajakirjanik võib valida sobivat allikat:

1. **Allikas on ka varem olnud sobiv** ajakirjaniku jaoks.
2. Hea allikas suudab **kiiresti pakkuda infot**.
3. Allikas peab olema **usaldusväärne (*reliable*)**, et tema antud infot peaks võimalikult vähe kontrollima.
4. Allikas peaks olema **usaldatav (*trustworthiness*)**. Allikas pakub mitte ainult endale sobivat infot, vaid on täpne ja aus.
5. **Autoriteetsus**.
6. Allikas peaks ennast **selgelt väljendama**.

Ginnekeni ja Gansi põhjal võib öelda, et allika valikul on olulised nii allika isikuomadused, kui ka see, kas allikat on üldse võimalik kätte saada. Allika puhul lähtub ajakirjanik ühelt poolt tema autoriteetsusest, et allikas oleks ka uudiste lugejale mõjukas.

Teiselt poolt aga allika usaldusväärsusest: kas ta räägib täpselt, ausalt. Kolmandaks on oluline allika oskus üldse rääkida ajakirjanikuga: suudab ta kohe ajakirjaniku küsimustele vastata või vajab aega ettevalmistuseks, kui ilmekalt ta väljendab ennast, kui selgelt kõneleb. Aga allika vastamist nendele omadustele teab ajakirjanik ainult varasema kogemuse põhjal. Nii tekkivadki ajakirjanikel valveallikad, kelle poole pöördudes teatakse, millist infot ta annab ja kui lihtsalt teda kätte saab.

Uudisväärtuse kriteeriumid

Seda ei oska keegi öelda, kes mõjutab uudise kujunemist kõige rohkem, kas allikas või ajakirjanik. Jerry Palmer (2000) on öelnud, et uudiseid peaks mõistma, kui suhtlemist ajakirjaniku ja tema allika vahel või siis allika ja tema ajakirjaniku vahel. Suhtlemist vahendavad uudisväärtuse kriteeriumid. See tähendab, et allikas ja ajakirjanik peavad läbirääkimisi, mida kaasata uudisesse või välja jätta uudisväärtuse kriteeriumite põhjal.

„Uudisväärtus on teatud sündmuse omadus, mida iseloomustab ajakirjaniku määratletud potentsiaal muuta faktid auditooriumi jaoks huvipakkuvaks looks või mis annab sündmusele teatava huvipakkuva tähtsuse“ (McQuail 2003: 305).

Huvipakkuvuse juures ei mõisteta ainult seda, kas info on huvitav või mitte, vaid välja on pakutud erinevaid kriteeriumeid, mille põhjal peaks uudise teemat valima. Need on kindlad põhimõtted, et ajakirjanik ei valiks uudiseid subjektiivselt.

Erinevatest uudise kirjutamise õpikutest leiab enam-vähem samad nõuded, mida Hennoste (2001) nimetab universaalseteks arusaamadeks, mille järgimine on omane enamikule demokraatliku maailma päevalehtedest.

Uurijad toovad esile uudisväärtuste juures erinevaid külgi. McQuail (2003) on nimetanud uudisväärtuse kriteeriumiteks Lääne meedias **sündmuse ulatust, lähedust, selgust, värskust, relevantust, kooskõla, personifitseeritust, negatiivsust, olulisust, dramaatilisust ja aktiivset tegevust.**

Galtung ja Ruge (1970) esitasid 11 tunnust või dimensiooni uudisväärtuse kriteeriumina:

1. **Sagedus** – sündmus peaks olema lõppenud uudise edastamise tsükli jooksul.

2. **Lävi (*threshold*)** – uudis peab ületama mingisuguse läve, et ta oleks piisavalt oluline ja seega ka uudisväärtuslik.
3. **Selgus** – see, mis tegelikult juhtus, peaks olema suhteliselt selge ja arusaadav.
4. **Kultuuriline lähedus** – sündmus peab olema auditooriumile tähenduslik või arusaadav.
5. **Konsensus (*consonance*)** – sündmus peab vastama potentsiaalse auditooriumi arusaamisele, mis on tüüpiline kultuur.
6. **Ootamatus**
7. **Jätkuvus** – kui sündmus on juba uudistes, siis on suurem tõenäosus sinna uuesti saada.
8. **Kompositsioon**
9. **Eliidi tegevus**
10. **Personifitseeritus**
11. **Negatiivsus.** (Palmer 2000: 26-27)

Kui võrrelda kahte välja toodud uudisväärtuse kriteeriumite loetelu, siis võib näha päris palju sarnasusi ja kokkulangevusi. Näiteks kattuvad negatiivsus, personifitseeritus, selgus, McQuaili „relevantsus“ ja „olulisus“ on Galtungi ja Ruge „lävi“.

McQuaili ning Galtungi ja Ruge väljatoodud uudisväärtuse kriteeriumid väljendavad ajakirjanike reaalseid valikuid uudiste kirjutamisel. Kuid uudiste õpikutes on reeglina välja toodud seitse uudisväärtuse kriteeriumit, millele ideaalsel juhul võiks uudis vastata. Ka käesolevas töös vaadatakse just uudiste vastamist neile kriteeriumitele.

Eestlastest on kirjeldanud neid kriteeriumeid Priit Pullerits (1997) ja Tiit Hennoste (2001):

1. **Mõjukus** – uudisväärtuslikum on sündmus, mis mõjutab paljusid inimesi. Hennoste (2001) pakub välja, et hea viis sündmuse mõjukuse hindamiseks on vaadata potentsiaalseid tagajärgi.
Pullerits (1997) rõhutab siinjuures, et inimesel peaks info ka korda minema ja seda peab neile vaja olema.
2. **Ebatavalisus** – ühelt poolt kuuluvad siia sündmused, mille toimumine on ootamatu. Teiselt poolt kõik ülivõrdelisus (kõige suurem, väiksem, kõrgem jne), samuti veidrused ja kurioosumid.

3. **Prominentsus** – sündmus on reeglina uudisväärtuslikum, kui seal tegutsevad inimesed või ka institutsioonid, mis on lugejale tuntud.

Pullerits (1997) rõhutab, et ainult sellepärast, et sündmusesse on haaratud prominente, ei tuleks sellest uudist kirjutada. Kaaluda tuleks ka teisi uudisväärtuse kriteeriumeid.

4. **Konfliktsus** – siin mõistetakse konflikte nii inimeste kui ka institutsioonide vahel, aga ka sisemisi konflikte, mis võivad tekkida inimestes või institutsioonides. Pullerits (1997) märgib, et konfliktid ei pruugi esineda ainult inimeste või institutsioonide vahel. Konflikti võivad sattuda ka inimesed ja tehnoloogia (lennuk kukkus alla) ning inimesed ja loodusjõud (pikne lõi farmi põlema).

5. **Lähedus** - Hennoste mõistab selle all nii füüsilist lähedust kui ka psüühilist. Füüsiline tähendab geograafilist lähedust, psüühiline aga emotsionaalset seotust ehk inimlähedust.

Põhimõtteliselt võib öelda, et mida kaugem sündmus, seda vähem ta lugejaskonnale võib huvi pakkuda. Kuid kaugel sündmuse saab lugejale huvipakkuvaks teha, kui selles leitakse lugejaid puudutav aspekt. Kauge sündmuse lähendamist on nimetanud nii Pullerits kui ka Hennoste sündmuse lokaliseerimiseks.

6. **Värskus** – see tähendab, et lugejale antakse teada viimaseid sündmusi. Neid, mis on juhtunud kahe lehenumbri ilmumise vahel (Hennoste 2001). Päevalehe uudis on see, mis on juhtunud viimase ööpäeva jooksul. Nädalalehel aga see, mis viimase nädala jooksul.

7. **Aktuaalsus** – See kriteerium tähendab päevakajalisust. Ühelt poolt võib siin all mõista jooksvaid sündmusi, mis on olnud meedia tähelepanu all. Teiselt poolt kerkivad meedia tähelepanu alla nähtused, mis on lugejate seas olnud pikka aega vestlusaineks. Pullerits (1997) märgib, et konkreetse sündmuse uudislikkus hindamisel on oluline selle taust, kontekst. Kui laiema protsessi vastu valitseb avalikkuse huvi, on põhjendatud ka vähemtähtsast faktist teatamine.

Pullerits (1997) ütleb, et uudistes võiks olla esindatud vähemalt 4 kriteeriumit. Kui neid on 2-3, tuleks ajakirjanik saata lisatööd tegema või uudis jätta avaldamata.

Kui võrrelda Pulleritsi ja Hennoste väljatoodud kriteeriumid ja eespool nimetatud kriteeriumid, siis võib öelda, et need, mida on maininud McQuail ning Galtung ja Ruge on Hennoste näiteks nimetanud paljusid just pseudoväärtuseks, millest tuleks hoiduda.

Siia alla kuulub näiteks negatiivsus, personifitseeritus, eliidi kajastamine, sündmuse ühemõttelisus ja lihtsus.

Sündmuse lihtsust määrab ühelt poolt ka see, kui palju teisi sündmusi on sellega seotud. Tihti tuuakse uudises nii kesksele sündmusele ajaliselt eelnevaid kui ka järgnevaid juhtumeid. Kuid uudised ei ole tavaliselt kirjutatud nagu juturaamatud, kus aeg kulgeb algusest lõpuni. Uudistes on sündmused ajast välja võetud ja koostatud uus jutt, kus aeg hüppab minevikust tulevikku ja oleviku vaheldumisi. Seda teemat on käsitlenud ka Allan Bell (1998). Ta tõstatab küsimuse, kui hästi inimesed saavad aru tekstist, kui see ei ole ajalises järjestuses. Bell märkis, et Ohtsuka ja Breweri (1992) uuringust selgus, et inimesed saavad kõige paremini aru kronoloogilisest tekstist. Mida keerukamalt teksti sündmused on ümber tõstetud, seda raskem on lugejal aru saada. Seega mida rohkem sündmuseid ja mida rohkem segamini nad uudises on, seda vähem saab inimene sellest aru. Kuid ajakirjanik võib juba uudistemade valikul selekteerida välja lood, mis tunduvad liiga keerulised. Seega ajakirjanikud võivad uudise valikul arvestada, et juhtunu oleks neile juba algusest peale suhteliselt selge, arusaadav ja lihtne.

Uudisväärtuse kriteeriumite juures tuleb arvestada ka lisakriteeriumitega. See tähendab, et olenevalt väljaande auditooriumist, ilmumiskohast ja ajast, on uudisväärtuse kriteeriumid varieeruvad. Näiteks nädalalehele on uudisväärtuslik see, mis toimus nädala jooksul, päevalehele aga 24 tunni vältel toimunu. Võrguväljaannetes on uudisväärtuslikud just samal päeval juhtuvad uudised.

Informatiivsus

Õeldakse, et oma silm on kuningas, seega võib ka foto uudise kõrval rääkida lugejale sündmusest või probleemist väga palju. Graafiline disain võib pakkuda sündmusele interpretatsiooni, mis ei ole kooskõlas looga, mida ajakirjanik räägib ega ka reaalsusega (Palmer 2000).

Uudise kvaliteeti uurides annavad selle kohta infot ka fotod tekstide juures. „Kui tekstis on keskne sündmus, peaksid fotod edasi andma sündmuse sõlmpunkte, kulminatsiooni, peategelasi tegutemas, mitte suvalist hetke. Kui keskne on objekt või inimene, võib kasutada ka staatilisi fotosid“ (Kurvits, Hennoste 1994: 63). Enamast kasutatakse uudiste

juures **dokumentaalfotosid**, mis omakorda liigitub sündmus-, objekti-, grupi- ja portreefotoks.

Kuid fotode liike on veel, mis võivad esineda ajalehes. Kurvits ja Hennoste (1994) on toonud välja järgnevad:

- **Studiofoto**, mis annab neutraalse pildi mõnest objektist. „Teda kasutatakse peamiselt ajaviitelugudes ja tema ülesanne on meelitada lugejat pikema loo juurde“ (Kurvits, Hennoste 1994: 66).
- **Kunstfoto** aga näitab küll neutraalselt objekti, kuid ta väljendab ka mingit ideed, sümbolit, meeolelu

Kui rääkida uudiste kvaliteedist, peaks kindlasti tähelepanu pöörama ka täpsusele. Hennoste (2001) sõnul tähendab täpsus esitatava info tõesust ja kontrollitust enne avaldamist.

Täpne peab olema ajakirjanik ka oma keelekasutuse poolest. Kirjutamise kaudu võib päris palju ajakirjanik oma suhtumist loosse panna.

Lisbeth Lipari (1996) on kirjutanud sellest, kuidas ajakirjanikud saavad keelekasutusega luua uudisele tooni ja panna teksti oma arvamusi. Ajakirjanik ei pane kirja ainult teiste sõnu, vaid tema kui vahendaja kasutab selleks ka lingvistiliste ja retoorilisi tehnikaid (suhtumist väljendavaid sõnu, kõnelemist väljendavaid tegusõnu, otsest või kaudset kõne, parafraase jne). Lipari on käsitlenud artiklis sõnu, mis võivad suunata lugeja arvamust: ilmselt, arvatavasti, eeldatavalt, selgelt, võiks, peaks jne. Selliste sõnade kasutamine „mõjub lugejale metalingvistiliselt – nad juhivad lugejat uudiste tõlgendamise juures“ (Lipari 1996: 823).

Kuid üldiselt peaks olema ajakirjaniku uudise keel olema väga selge, ökonoomne ja ratsionaalne. „Tema keelepruugis ei lokka omadus- ega määrsõnad, võrdlused, metafoorid jms, sest nende kaudu satub reporteri nägemus loosse“ (Pullerits 1997: 19).

Käesolevas töös uudiskeele analüüsi ei tehta. Oma mahu tõttu võiks ta olla ka eraldi uurimisteema. Küll aga vaadatakse täpsuse puhul pealkirja vastavust uudisele ja uudiste tooni ning kui kusagilt on näha ajakirjaniku suhtumist, ka keele kaudu, siis kirjutatakse vastavad näited välja.

Uudises juures on oluline ka informatiivsus ja see, kas ta annab vastuse kõigile olulistele küsimustele. Reeglina tuuakse välja, et uudis peaks vastama kuuele küsimusele: kes, mis, kus, millal, kuidas ja miks. „Kesksed on sealjuures küsimused kes, mis, kus ja millal“ (Hennoste 2001:56).

Uudiste informatsiooni rohkust on uurinud üheskoos Paul S. Voakes, Jack Kapfer, David Kurpius ja David Shan-yeon Chern (1996). Nemad kasutasid uudises ühe tervikliku mõtte väljendamiseks idee-elementi mõistet. See tähendab ühte terviklikku ideed või mõtet loos. Nende uuringust selgus, et toimetuse suuruse põhjal ei saa teha järeldusi, milline on informatsiooni mitmekesisus uudistes. Samuti selgus uuringust, et allikate mitmekesisus ei tähenda veel informatsiooni mitmekesisust.

Käesolevas töös jääb kõrvale ka uudiste ideed-elementide väljatoomine. Ka see vääraks juba oma mahu tõttu eraldi uurimust, mis aitaks selgitada uudiste informatsioonirikkust. Antud töös vaadatakse uudiste informatiivsust uudisküsimustele vastamise põhjal.

Uurimisküsimused

Lähtuvalt teooriast on püstitatud neli uurimisküsimust. Kuigi teoorias on esmalt käsitletud objektiivsust, siis alles viimane uurimisküsimus käsitleb seda teemat, sest sellele saab vastata siis, kui on leitud vastused kolmele eelnevale küsimusele. Teoreetilistes lähtekohtades on ta aga kõige ees, sest temast kasvavad välja ka kõik teised nõuded uudise kirjutamiseks.

1. Milliseid erinevusi on allikakasutuses ja mitmekesisuses võrreldes Eesti Päevalehte ja Postimeest?

Selle uurimisküsimuse juures selgitatakse, kui palju on suuliseid allikaid loos, allikate sotsiaalset staatust ja kui palju sõna antakse, kui kaugel seisavad allikad sündmusest. Lisaks sellele vaadatakse, kui palju kasutatakse teisi meediaväljaandeid allikadena. Selgitatakse, millised allikad on puudu uudistes.

2. Milliseid erinevusi on uudisväärtuse kriteeriumite esinemises võrreldes Postimehe online-uudiseid Eesti Päevalehe uudistega?

Sellele küsimusele vastamiseks märgitakse kõigi uudiste puhul välja traditsioonilised uudisväärtuse kriteeriumid (mõjukus, värskus, aktuaalsus, prominentsus, lähedus,

konfliktsus, ebatavalisus). Uuritakse, millised neist olulisemad, millele väljaanded rohkem rõhku panevad. Lisaks sellele, vaadatakse, kas negatiivsus/positiivsus või dramaatilisus annab uudisele lisaväärtust juurde. Uuritakse ka, kas uudised on üldse piisavalt uudisväärtuslikud, et neid uudiseks nimetada.

3. Milliseid erinevusi on Eesti Päevalehe ja Postimehe uudiste informatiivsuses?

Selle uurimisküsimuse juures vaadatakse, millistele uudisküsimustele vastavad väljaanded, ning millist informatsiooni lisavad fotod uudistele.

4. Milliseid erinevusi on objektiivsuse ja tasakaalustatuse printsiipide järgimises võrreldes Eesti Päevalehte ja Postimeest?

Sellele uurimisküsimusele vastamiseks kasutatakse kõiki eelmiste uurimisküsimuste tulemusi. Näiteks uuritakse kas konfliktsetes uudistes on kõik osapooled sõna saanud või on keegi puudu, kas lugejale antakse kogu oluline ja vajalik informatsioon ning kas lugudes on ajakirjaniku suhtumist teemasse näha.

Metoodika ja empiirika

Meetod

Tekste uuritakse kontentanalüüsiga, mis on kombineeritud kvalitatiivse tekstianalüüsiga.

Käesolevas töös on meetodina kasutatud nii kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset analüüsi, sest kuna uudiste kvaliteet on väga mitmekülgne mõiste, on vaja uurida tekstides mitmeid erinevaid elemente, mida ainult ühe meetodi abil uurida ei saa. Näiteks kui allikate arvu saab konkreetselt kokku lugeda loost, siis objektiivsuse selgitamiseks on vaja teha põhjalikumat teksti analüüsi.

Kontentanalüüs on kõige üldisemalt võttes uurimistehnika kommunikatsiooni sisu objektiivseks, süstemaatiliseks ja kvantitatiivseks uurimiseks ja analüüsimiseks (Lauk 1995: 33). McQuail (2003) on lisanud, et kontentanalüüs on kasulik tekstide klassifitseerimiseks, mõju määratlemiseks, erinevate kanalite või erinevate perioodide võrdlemiseks, samuti sisu ja tegelikkuse võrdlemiseks.

Uurimiseks on koostatud kategooriad. „Kategooria on tähenduslik sisuosa, mis uuritava nähtuse kohta midagi väljendab (nt. hinnang, teema jne.)“ (Lauk 1995: 38).

Kvalitatiivse tekstianalüüsi eripäradeks on Kracauer (1952) nimetanud näiteks enam tähelepanu tekstide tähenduslikule sisule, mitmete konnotatsioonide erinevad tõlgendamisevõimalused, saab välja tuua tekstide „mustri“, „terviku“, saab teha ka kategooriad latentse sisu uurimiseks ja kontekstide rekonstrueerimiseks (Kalmus 2004).

Kodeerimisjuhendi selgitus

Kodeerimisjuhend on koostatud seminaritööks „Maakonnalehe Järva Teataja uudiste kvaliteet“. Käesoleva töö jaoks on viidud sisse mõned täpsustused ja võetud arvesse probleemid, mis ilmnesisid seminaritöös tekstide kodeerimisel. Näiteks on täiendatud sotsiaalse staatuse määramiseks mõeldud kategooriat, värskuse määramise juures arvestatakse online-uudiste eripära, ka teiste uudisväärtuse kriteeriumite puhul tehti

täiendusi ja kirjutati need täpsemini lahti (näiteks mitte ainult kas uudis „on“ või „ei ole konfliktne“, vaid kui „on“, siis kuidas).

Kokku on kodeerimisjuhendis (vt Lisa 1) 18 kategooriat. Millest mõned vajavad ka pikemat selgitamist

IV kategooria (Fookus): Loo fookust ei määrata ainult juhtlõigu põhjal, vaid pärast terve loo läbi lugemist. Fookuse määramisel tuleks olla tähelepanelik, mida ajakirjanik loos rõhutab. Seega ei saa teinekord sarnastel sündmustel olla üks fookus. Näiteks, kui on uudis sellest, et üks mees valiti organisatsiooni etteotsa konkursiga, võib sellel uudisel olla fookus subjektil või sündmusel. Tuleb vaadata, kas ajakirjanik keskendub rohkem võitjale, tema eelnevale karjäärile ja põhjustele, miks just tema valiti või kõneleb uudis konkursi toimumisest, kandidaatide arvust, otsustajate nimedest jne. Uuringute tulemusi käsitlevate uudiste juures võib fookus olla näiteks objektile ehk uuringul (kuidas tehti, millal tehti, keda küsitleti jne) või probleemil ehk tulemustel (nt. eestlased suitsetavad palju).

V kategooria (Allikate arv): Allikate arvu määravas kategoorias loetakse kokku suulised allikad. Ajakirjanikku ega kirjalikke dokumente allikana ei arvestata. Suulise allikana arvestatakse ka loo kõrval olevat kommentaari. Eraldi allikana ei arvestata viiteid inimgrupile. Näiteks „Laimetsa elanikud ütlesid“ jne. (põhjuseks see, et hiljem on sellise umbmäärase mitmuse juures raske määrata allikate täpset arvu). Suulise allikana arvestan neid inimallikaid, kellega ajakirjanik on ise kõnelenud, mitte sõnu ja tsitaate, mis on ajakirjanik oma vaatluse põhjal loosse pannud või siis mõnel koosolekul peetud kõnest võtnud.

VII kategooria (Allikate sotsiaalne staatus): Allikate sotsiaalse staatuse kategooria on sisuliselt võetud küll Rannar Raba bakalaureusetööst „Sotsiaalsete gruppide esindatus allikatena maakonnalehtede Sakala ja Pärnu Postimees kohalikes uudistes aastatel 1995 ja 2000“. Kuid sinna on tehtud mõned täiendused lähtudes seminaritöös ilmnunud puudustest.

Informatsiooniallika sotsiaalne staatus on määratletud lähtuvalt tema ametialasest positsioonist. Samas on eraldi välja toodud grupid, millesse kuuluvad isikud ei oma

uudises sisalduva info põhjal alalist töökohta või siis ei oma nende amet analüüsitava kirjutise mõistes tähtsust (Raba 2003).

VIII kategooria (Identifitseerimine): Identifitseerimise kategoorias on välja toodud peamised aspektid, mille järgi allikaid saab identifitseerida. Kodeerimisel tuleks määratleda ühe allika puhul kõik viisid, kuidas teda on identifitseeritud. Näiteks õpetaja Mari Puu on määratletud ees- ja perekonnanimega ja ametiga. Selles kategoorias kodeeritakse ainult suuliseid allikaid. Kui loos on ajakirjanik kasutanud anonüümseid allikaid, märgitakse ka põhjus, kui reporter on selle loosse pannud.

IX kategooria (Sõnaandmine): Vaadata sotsiaalse staatuse kaupa, kellele ja kui palju keskmiselt sõna antakse loos. Näiteks kolmele õpilasele anti lugudes sõna 51 rida. Seega iga õpilane sai keskmiselt 17 rida rääkida. Samas kui riigikogu liikmed said 20 peale 400 rida, seega iga riigikogulane sai keskmiselt loos 20 rida. Ridadest lähevad arvesse need, kus on täidetud vähemalt pool reast tähemärkidega.

X kategooria (Allikate puudumine): Allikate puudumist tuleb jälgida eriti hoolikalt uudiste juures, kus on vähem kui kolm allikat. Kolm allikat on võetud piiriks ülikoolis seatud nõudest uudise kirjutamisel, et just nii palju allikaid peab kindlasti uudises olema. Kuid hoolikalt jälgimine ei tähenda seda, et alati peab olema igas loos kolm allikat, tuleb siiski kaaluda, kas allika lisamine on mõttekas ja mida see annab loole juurde.

- Konfliktse uudise puhul jälgida kas kõik huvigrupid on sõna saanud.
- Kui uudis käib mingi huvigrupi kohta (pensionitõus, veneõppekeelele koolid, ebaviisakalt teatris käituvad õpilased, streikivad bussijuhid jne.) tuleb vaadata, kas nad ka uudises sõna saavad.
- Kui on tegemist mingi arvamusuudisega (näiteks mingi erakond seletab oma programmi, Eesti Panga juht avaldab arvamust euro asjus jne), siis võiks alati mõelda, kes võiks seda sama uudist kommenteerida. Näiteks kui erakonnad avaldavad arvamust või tulevad mingi ideega välja, siis arvatavasti tahavad ka teised erakonnad seda kommenteerida.
- Alati tasub kaaluda, kas uudisele annaks juurde, kui spetsialist võtaks sõna, kes oskaks toiminule erapooletu hinnangu anda. Näiteks uuringu tulemusi käsitlevate uudiste juures aitaksid spetsialistid seletada põhjuseid, miks tulemused on just sellised.

- Linnaelanikke, külaelanikke, üksikisikuid jne. puudutavate uudiste juures tuleks tähele panna, kas ka tavainimene saab sõna. Näiteks uudises, kus linnaelanikele ei meeldi uue tehase ehitus, võiks kellelegi ka sõna anda.

XI kategooria (Teised meediaväljaanded allikana): Meediaväljaanded kasutavad ka üksteiselt võetud infot loo kirjutamisel. Selles kategoorias vaadatakse, kas ajaleht on kasutanud teisi meediaväljaandeid ja milliseid. Lähtuda tuleb viitamisest. See tähendab, et kui tekstis on öeldud, et informatsioon on võetud mujalt. Eraldi allikatena ei kirjuta välja seda, kui loo üle-üldiseks allikaks on märgitud EPLO või BNS (näiteks on loole alla kirjutatud EPLO või Postimees online), lähtutakse ikkagi sellest, millele on teksti sees viidatud.

XII kategooria (Uudisväärtuse kriteeriumid): Uudiste valimisel peaks lähtuma uudisväärtuse kriteeriumitest. Enamikes uudisekirjutamise õpikutes on väljatoodud seitse kriteeriumit: värskus, prominentsus, mõjukus, konflikt, ebatavalisus, aktuaalsus, lähedus. Lisaks nendele võivad ka teised kriteeriumid saada oluliseks.

- **Sündmuse positiivsus/negatiivsus** Tähele tuleks panna, et kodeerija ei laseks enda arvamustel ja põhimõtetel domineerida. Sündmust peab nägema võimalikult paljude inimeste vaatevinklist. Lähtuma peaks sellest, mida üldiselt ühiskond peab positiivseks või negatiivseks. Näiteks on positiivne laste sündimine, riigi toetus mänguväljaku rajamiseks, see, et tartlanna sai Roomas uue südame. Negatiivsed on õnnetused, kus inimesed saavad viga või surma, pettused ja vargused. Neutraalsetena on määratletud sündmused, mis võivad tekitada inimestes vastandlikke tundeid või siis neid mitte üldse tekitada. Näiteks ühele inimesele meeldib, et väljas on 25 kraadi külma, teisele mitte. Üks leiab, et see on tore, et veerand valijatest toetab Edgar Savisaart, teine aga pole sellega nõus.
- Uudise **lihtsust** või arusaadavust vaatan Belli meetodit põhjal. Sündmus, mis on juhtlõigus märgitud keskseks margin 0-ga. Ülejäänud tekstis märgitud sündmused margin 1 või -1-ga jne. Vastavat sellele, kui kaugelt sündmus jääb 0-sündmusest.
- **Värskust** vaadatakse selle põhjal, millal sündmus toimub/toimus, millest räägitakse. Siinkohal tuleks märkida, et kui tükiväljaande puhul on oluline, millal toimus sündmus arvestades lehe ilmumist, siis võrguväljaande puhul pole

konkreetsed lehte, mis ilmub mingil hetkel. Online-uudised lisatakse pidevalt. Seega on nad raadiouudiste sarnased - uudis on see, mis toimus täna.

- **Prominentsuse** juures määratletakse, kas tegemist võib olla maailmamastaabis kuulsusega või Eesti ulatuses. Kuna tegemist on üle-riigiliste ajalehtede veebiväljaannetega, siis on prominent see, kes peaks enamikule eestlastele korda minema. Seega ei saa prominendiks lugeda iga maavanemat ega linnapead. Kuid siinjuures on erandeid, sest näiteks Tartu linnapead Laine Jänest võiks pidada üle-eestiliseks prominendiks. Samuti ka Pärnu linnapead Mart Viisitamme.
- **Mõjukuse** juures arvestatakse, kui paljusid inimesi juhtunu puudutab. Hennoste soovib vaadata siinjuures just sündmuse/juhtunu tagajärgi. Selles kategoorias määratletakse kas sündmusel võib olla mõju Eestile, maakonnale või puudutab sündmus mõnda küla/valda/linna. Samuti võib aga sündmusel olla mõju ainult ühele grupile või ka isikule. Näiteks, kui lastekodu saab uue televiisori on see oluline ainult lastekodule, mitte tervele alevikule, kus see asutus on; kui tõuseb pension, on see oluline pensionäridele; kui seadusemuudatus puudutab üliõpilasi, siis on see oluline sellel grupile. Kuid kui uudis seisneb selles, et talunik, kes peab üksinda talu, ostis endale traktori, siis võib öelda, et see puudutab ainult teda. Kodeerimisel on oluline jälgida, et kodeerija määraks keda sündmus kõige otsesemalt mõjutab.
- **Konfliktsuse** määratletakse loos variantidega „on“ või „ei ole“. Kui konflikt on, siis määratletakse ka võimalik konflikti liik. Konfliktsena ei käsitleta ainult lugusid, kus on tülisid. „Konfliktsus kaasneb sõdade, mõrvade, kuritegude, streikide, õnnetuste, skandaalidega“ (Pullerits 1997:13). Konflikte võib olla institutsiooni ja inimeste vahel, ka tehnoloogia ja inimese vahel (näiteks lennukatastroofid).
- **Ebatavalisuse** on liigitatud kolmeks:
 1. ootamatud sündmused (näiteks õnnetused),
 2. kõige suurem/väiksem/parem ehk ülivõrdelisus,
 3. kurioosumid ja veidrused.

Teinekord võib olla mõnel sündmusel mitu ebatavalisuse ilmingut. Näiteks juhtus õnnetus mingitel väga kummalistel asjaoludel. Siis peab kodeerija kaaluma, kas

uudis on rohkem ootamatu või on ta veidruste alla kuuluv. Näiteks kui juhtub traagiline autoõnnetus on see ootamatu, kuid kui maanteel põrkavad kokku 8 autot, sest ühele autojuhile jäi teel ette kolm hunt, siis see on juba ebatavaline, sest reeglina selliseid õnnetusi väga palju ei juhtu.

- **Aktuaalsust** võib vaadata mitut moodi. Ühelt poolt sündmused, mis jätkavad juba avalikkuses olevaid sündmuseid. Siin võib näha ühelt poolt sündmuseid, mis on aktuaalsed intensiivselt. Näiteks laev upub ja inimestele antakse massimeedia kaudu sündmusest iga tunni järel infot. Siis on aga sündmused, mis on aktuaalsed pikal perioodil. Näiteks presidendivalimised pool aastat enne sündmust, euro kasutuselevõtt, AIDS on viimastel aastatel koguaeg meedia huviorbiidis olnud. Neist teemadest ei kirjutata teinekord mitu kuud, kuid kui jälle põhjust, siis võetakse jälle üles, sest inimestele pakuvad nad huvi, sest need teemad on pidevalt kõneaineks. Kuid ainult meedia ei tee uudiseid aktuaalseteks vaid teinekord on uudised aktuaalsed inimeste seas, kust siis meedia need üles korjab. Näiteks kipuvad inimesed talvel ikka arutama, kui töökollektiivis palju haigeid on, et kas mingi viirus käib ringi. Ajalehel on aga põhjust kirjutada uudis sellest, sest inimesed tahavad teada, mis haigus see on, mis levib. Uudiste seas on ka neid, mis algatavad uue teema. Ajalehes võib olla ka uudiseid, mis on seotud teatud hooajaga/aastaajaga. Näiteks augustis muutuvad avalikkuse agendas populaarseks kooliteemad, jõulude ajal aga linnakuusepuud, suve alguses aga koolilõpupeod ja sellega seoses näiteks pidulik riietus jne. Need on teemad, mis mingil hetkel muutuvad inimestele oluliseks ja nad tahavad infot saada nende kohta. Muidugi on ka ajalehtedes mitteaktuaalseid teemasid. Näiteks teemad, mis ilmuvad avalikkusesse ootamatult, kuid nad pole selliseid, mida avalikkus ka hakkaks edasi arutama. Näiteks „Suri pikaajaline aupeakonsul Indias Kasturi Lal Vig“ (enamus eestlasi kindlasti ei teagi seda inimest), „Koondamishüvitisi sai veebruaris 164 inimest“ (tegemist pigem protokollilise uudisega ehk statistikaga, kuid samas ei ole see just aktuaalne teema), „Viiel Pärnu linnavalitsejal on isiklik tulirelv“ (see ei ole teema, mida inimesed omavahel arutaksid eelnevalt, sest väga paljud ei tea seda, samas ei ole see sesoonne teema ja see ei algata uut teemat meedias, kuigi inimesed kindlasti mõnda aega rääkisid pärast loo ilmutumist sellest teemast)

- **Lähedust (või ka variatiivsust)** määratletakse samuti läbi mitme dimensiooni. Esiteks geograafiline lähedus. Kodeerimiseks kirjutatakse kõik sündmuse toimumiskohad välja, et hiljem saaks analüüsimisel ka vaadata, kas on mõni piirkond, kust enamus uudiseid pärineb. Kohad liigitatakse lähtuvalt maakondadest. Näiteks kui on märgitud, et sündmus toimus Paides, siis märgitakse see Järvamaa alla. Eraldi on välja toodud Tallinn, sest tegemist on pealinnaga ja võiks eeldada, et sealt pärineb väga palju sündmusi. Sündmuseid tuleb vaadata ka inimplähenduse (emotsionaalsuse) aspektist. (Kui korda läheb inimesele teema, kui arusaadav ja inimlik see on). Näiteks lähevad inimestele korda surmad, õnnetused, haigused, võidurõõm, kaotuspisarad, sest nendega on kõigil enamasti kokkupuuteid olnud. Väga lähedased ei ole inimestele keerulised seadusemuudatused, majandusuudised, kus käsitletakse majandusprotsesse, ka mitmed rahastamismudelite käsitlemine ei ole väga inimplähedane. Näiteks uudis pensionitõusust. Kui uudis seletab pikalt lahti koefitsiendid ja muudatuse kõige väiksemadki detailid, ei pruugi pensionär seda väga hästi mõista. Kuid kui uudis keskendub sellele, et pension tõuseb nii ja nii palju keskmiselt, tuuakse mõni näide „enne ja nüüd“, lastakse mõnel inimesel kommenteerida, on see märksa arusaadavam ja lugejale inimlikum ja lähedasem.
- Eraldi vaadatakse **dramaatilisust**, mida McQuail on maininud ühe uudisväärtuse kriteeriumina. Dramaatiline õigekeelsussõnaraamatu järgi on tugevaid elamusi väljendav, vapustav. Seega on sündmus natuke tugevama emotsionaalse laenguga kui lihtsalt negatiivne. Näiteks järjekordne autoõnnetus, kus hukkub keskealine mees on negatiivne, autoõnnetus, kus hukkub neli keskkooli lõpetajat on dramaatiline, kui põleb ühe vallalise naise korter maha, kes töötab spetsialistina ministeeriumis, siis see on negatiivne, kui põleb kaheksalapselise pere maja maha, kõik asjad jäid tulle ja pereema on töötu ning isa madalapalgaline, siis see on dramaatiline.

XIII kategooria (Uudisküsimustele vastamine): Selles kategoorias vaatan, millistele uudisküsimustele vastab tekst. Uudisküsimustel vastuseid otsin keskse sündmuse kohta, mis on märgitud juhtlõigus. Konfliktse uudise puhul jälgin, kas kõik „kes-id“ on ka sõna saanud.

XIV kategooria (Foto suhe teksti): Uudiste juures võiks vaadata ka kui hästi sobivad fotod uudisega kokku. Kurvits ja Hennoste (1994) on soovitanud fotode valimisel järgida mitmeid põhimõtteid (vt Lisa 1), mille täitmist võiks vaadata ka siin kategoorias.

XVII kategooria (Uudise toon): Tooni kategoorias märgitakse välja lisaks toonil see, mille põhjal otsustatakse tooni üle. Näiteks sõnu, lauseid, allikaid jne. Kui loo toon sattub klassi „muu“, määratletakse ka selle toon.

XVIII kategooria (Pealkirja vastavus sisule): Pealkiri peaks väljendama seda, mida öeldakse ka juhtlõigis. „Pealkiri peab olema nii täpne ja selge, et pole vaja lugu lugeda, et saada aru, mida loos ja pealkirjas endas öelda tahetakse“ (Hennoste 2001: 301). Seega pealkirja täpsuse kategoorias vaadatakse eelkõige, kas uudise pealkiri on vastav juhtlõigule ja kas on toodud välja olulisi või mitte olulisi detaile. Kindlasti tuleb jälgida, kas pealkirjas väidetakse midagi, mis loos kinnitust ei leia.

Valim

Valimisse on võetud Eesti Päevalehe ja Postimehe ühe nädala online-uudised. Uuritavaks nädalaks on käesoleva aasta märtsi esimene täisnädal 6. – 12. märts. Nädal on valitud juhuslikult. Üks kindel nädala sai võetud valimiks arvestades aktuaalsuse määramist tekstides. Siis on kodeerija rohkem kursis, mis on nädala jooksul toimunud. Samuti on hea võtta vaatluse alla just ühe rubriigi uudised, sest kui võtta vaatluse alla kindel lehekülg (nt online väljaande avalehe peauudised), siis võib mitte märgata aktuaalseid uudiseid, mis hiljem on rubriigis tähtsuse kohapealt vähem märgatavaks tehtud.

Uudistest on kodeeritud kõikide nädalapäevade Eesti Päevalehe Eesti uudised ja Postimehes siseuudised. Uudisena ei olnud Postimehe juures arvestatud seda, kui oli kokkuvõetud nädal fotodena, sest seal ei olnud teksti, mida saaks uurida. Eesti Päevalehes oli aga valimist välja jäetud uudis, mis oli üleval kaks korda, seega ei hakatud seda topelt kodeerima.

Kokku on valimis 199 teksti. Eesti Päevalehe uudised on 103 ja Postimehe uudiseid on 96. Seega suhteliselt võrdselt. Artiklite jagunemist nädalapäevade vahel näeb Lisast (vt Lisa 2)

Artiklite autoreid ei saa nii lihtsalt määrata kui trükiväljaande puhul. Eesti Päevalehe online uudiste juures ei olnud nimeliselt mitte ühtegi autorit. Postimehe online uudiste juures aga olid uudiste kirjutajad (või ka kokkupanijad) tihti nimetatud „Toimetas X reporter/toimetaja“. Seega oli viidatud, et see inimene ei kirjutanud uudist vaid koostas selle juba varem ilmunud materjalide põhjal. Seega saab rääkida rohkem allikatest kui autoritest. Lisas toodud tabelis on näha, kes uudiseid toimetasid või mis/kes oli märgitud allikaks (vt Lisa 3)

Tulemused

Tekstide üldiseloostus

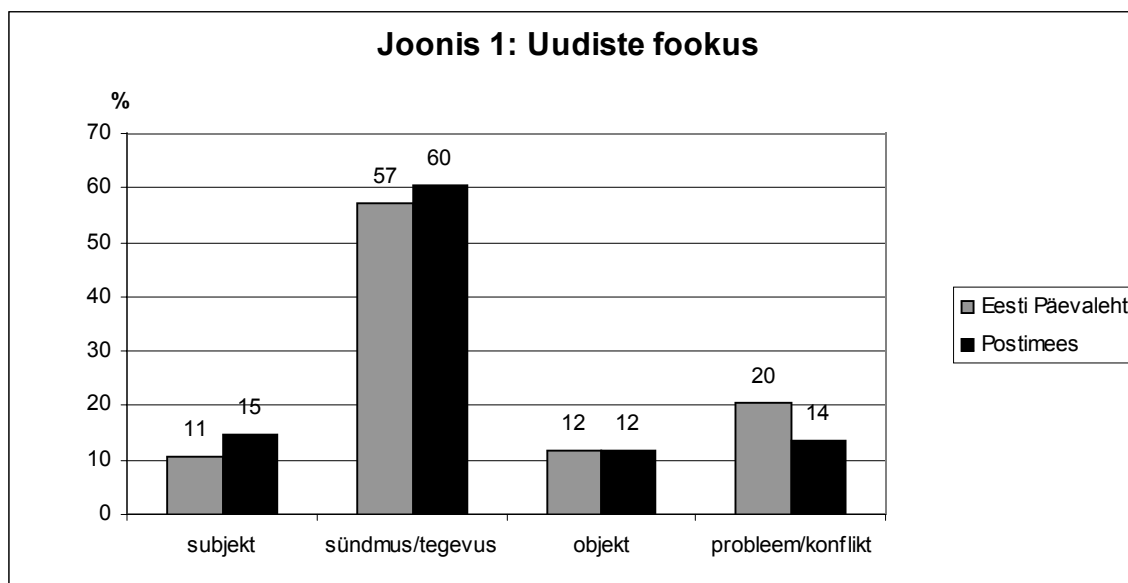
Fookus

Fookus näitab, milliseid raame uudistel valitakse, kuigi seda väga üldiselt. Nagu näha Jooniselt 1 on üle poole uudiste fookus just sündmusel. Mis on ka loogiline, sest meedia tahab kirjutada sellest, mis juhtus. Lugudes otsitakse dünaamikat. Harvem on uudiseks inimene või mõni objekt.

Postimehe ja Eesti Päevalehe tulemused on võrdlemisi sarnased. Kõige suurem erinevus on probleem/konflikti fookuse juures, kus Eesti Päevalehel on rohkem uudiseid sellele fookusele keskendunud.

Postimehel on subjekt fookuses mõnevõrra rohkem kui Eesti Päevalehel. Uudised, kus oli subjekt fookuses, olid näiteks arvamusuudised ja sündmused, kus inimene valiti mingile ametikohale. Seega kuulusid „subjekti“ klassi juurde ka mõned kaotuse-võidu raamistikuga uudised.

Uudistes, kus oli objekt fookuses, oli tihti uudiseks mingi uuringu tulemused ehk fookus oli uuringul. Nende uudiste juures oli ka neid uudiseid, kus oli raamiks „Hobuste võidusõit“ ehk, kes kaotab, kes võidab, ehk erinevad edetabelid. Eesti Päevalehes oli sellised näiteks 7 uudist (7%) ja Postimehel 9 uudist (9%).

Allikakasutus

Suulised allikad uudistes

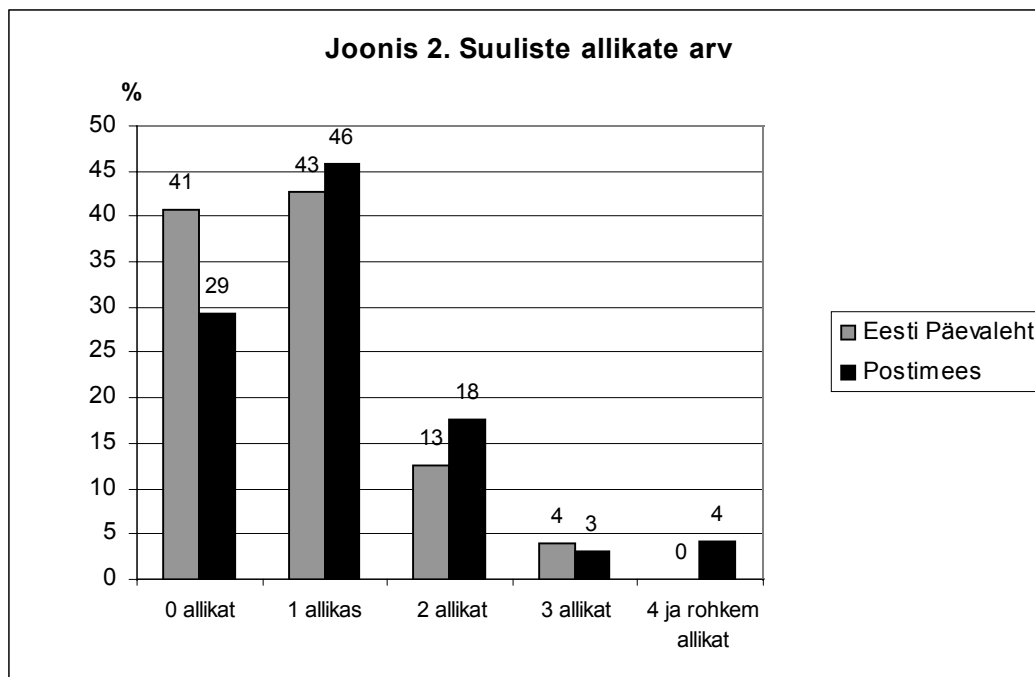
Jooniselt 2 on näha, et online-uudistes on suhtelisel vähe allikaid või pole neid suures osas üldse. Postimehe uudised sisaldavad rohkem allikaid kui Eesti Päevalehe uudised. Kõige suurem erinevus ongi „0 allikat“ klassis, kus Eesti Päevaleht edestab Postimeest natuke rohkem kui 10 protsendiga. Klassides „1 allikas“ ja „2 allikat“ edestab aga Postimees Eesti Päevalehte. Samuti ka klassis „4 ja rohkem allikat“.

Keskmiselt on Eesti Päevalehe uudises 0,8 suulist allikat, Postimehel 1,1 allikat. Kui vaadata kõigi suuliste allikate lõikes, siis 57,1 protsenti oli Postimehes ja 42,9 protsenti Eesti Päevalehes. Kokku sai lugudes määratleda 189 suulist allikat.

Suuliste allikate arv võiks joonisel olla hoopiski teistsugune, sest paljudes uudistes oli viidatud ainult organisatsioonidele, kes midagi teatasid (Näiteks „piirivalve teatel“). Selliseid viiteid aga suuliste allikate viideteks ei loetud. Kui nendes uudistes oleks kirjas, et „pressiesindaja ütles“, siis oleks üks allikas juures olnud.

Osades uudistes puudus suuline allikas sellepärast, et oli näha, et ajakirjanik ei ole allikaga rääkinud. Siia alla kuulsid mitmed arvamused, mis põhinesid näiteks mõnel koosoleku peetud kõnest, samuti oli võetud riigikogus peetud kõnedest tsitaate.

Tegelikult võib arvata, et uudiseid, kus ajakirjanik allikaga polnud isiklikult vestelnud, oli rohkem, sest tõenäoliselt põhinesid paljud uudised pressiteatel. Kuid kodeerimisel lähtuti sellest, kuidas lugejale uudist serveeritakse.

Allikate kaugus sündmusest

Nagu näha tabelist 1 on enamus allikaid teisesed ehk siis need, kes on otseselt sündmusega seotud ja kellega ajakirjanik on kõnelenud (või vähemalt nii see on lugejale

serveeritud). Esmaallika infot pole tabelisse märgitud sellepärast, et seda üheski loos ei ilmnenu.

Eesti Päevalehes on teiseste allikate osakaal suurem ligi 8 protsenti. Postimehes on aga rohkem kasutatud kolmandaid allikaid. Arvatavasti on Postimees Päevalehest rohkem sõna andnud pressiesindajatele, sest kui vaadata ka minu töös sotsiaalse staatuse jagunemist, siis sealt ilmneb, et Postimees kasutab Päevalehest rohkem keskmise ja madalama astme spetsialiste, kuid just sellesse klassi liigituvad ka pressiesindajad.

Tabel 1. Allikate kaugus sündmusest

Allika kaugus sündmusest	Eesti Päevaleht		Postimees	
teise allika info	73	90%	89	82%
kolmanda allika info	8	10%	19	18%
kokku	81	100%	108	100%

Allikate sotsiaalne staatus

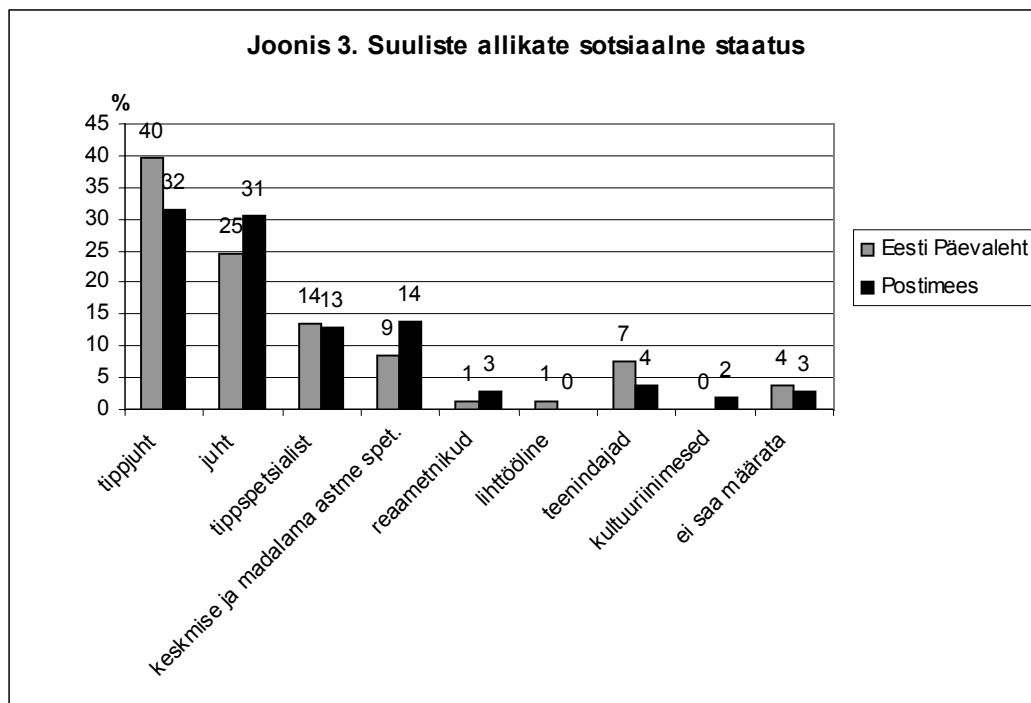
Joonisel 3 on toodud allikate sotsiaalne staatus. Kuigi kodeerimisjuhendis oli sotsiaalsete staatuste loetelu pikem, siis uudistes esinesid ainult need, mis on märgitud joonisel.

Enamus allikate sotsiaalne staatus on kas tippjuht, juht, tippspetsialist või keskmise ja madalama astme spetsialist. Eesti Päevalehel kuulub nimetatud nelja klassi 87 protsenti allikatest. Postimehel 89 protsenti. Seega võib öelda, et mõlemad väljaanded eelistavad kõrgemal sotsiaalse staatusega allikaid. Ülejäänud joonisel märgitud sotsiaalse staatuste esinemine on marginaalne.

Eesti Päevaleht kasutab rohkem tippjuhte kui Postimees, viimane aga rohkem juhte kui Eesti Päevaleht. Vahe on 8 protsenti. Allpool on toodud ka tabel tippjuhtide jaotuvuse kohta. Sealt selgub, et Eesti Päevalehe juhid on põhiliselt poliitikud, Postimehel on aga on ka erasektorist pärit tippjuhte. Üldiselt võib öelda, et lugudes oli väga palju riigikogu liikmeid, ministeeriumite töötajaid, kohaliku tasandi poliitikuid. Erakonnad ja nende tipud olid samuti pidevalt esindatud. Võib arvata, et tippjuhtidega seotud institutsioonidel on professionaalsed kommunikatsiooniga tegelevad inimesed, kes

pidevalt saadavad pressiteateid. Ajakirjanikel on aga hea lihtsalt ja kiiresti kirjutada neist pressiteadetest kirjutada uudiseid.

Keskmise ja madalama astme spetsialistide seas olid enamasti pressiesindajad. Postimehel on see klass natuke Päevalehest kõrgem (viis protsenti). Võib oletada, et see on tingitud sellest, et Postimees pani pressiteate saatnud pressiesindaja nime uudisesse, samas kui Eesti Päevaleht jättis allika üldse välja. See aga võis omakorda tingida selle, et Eesti Päevalehel on vähem suuliseid allikaid uudistes kui Postimehel.

Tabel 2. Tippjuhid suulise allikana

	Tasand	Eesti Päevaleht	Postimees
avalik sektor	riigi tasand	24	21
	kohaliku omavalitsuse tasand	3	3
	välismaa	0	1

erasektor	riigi tasand	2	7
	kohalik tasand	1	0
	välismaa	2	2
Kokku		32	34

Allikate identifitseerimine

Allikaid identifitseeriti peaaegu sajaprotsendiliselt eesnime, perekonnanime ja ameti/elukutsega. Eesti Päevaleht oli järgmisi identifitseerimisvõimalusi kasutanud ühe korra: eesnimi, elukoht, inimesega seotud sündmused, hobid, vanus. Üks allikas oli anonüümne, kuid põhjust polnud märgitud.

Postimees oli kasutanud järgmisi võtteid ühe korra: inimesega seotud sündmused, elukoht, vanemad/perekond/sugulased. Üks allikas oli anonüümne.

Seega võib öelda, et allikaid ei varjatud, sest ei olnud anonüümseid allikaid. Samuti olid inimesed enamasti ees- ja perekonnanimega ja ametiga nimetatud. See tähendab, et ka lugeja saab hinnata nende kompetentsi.

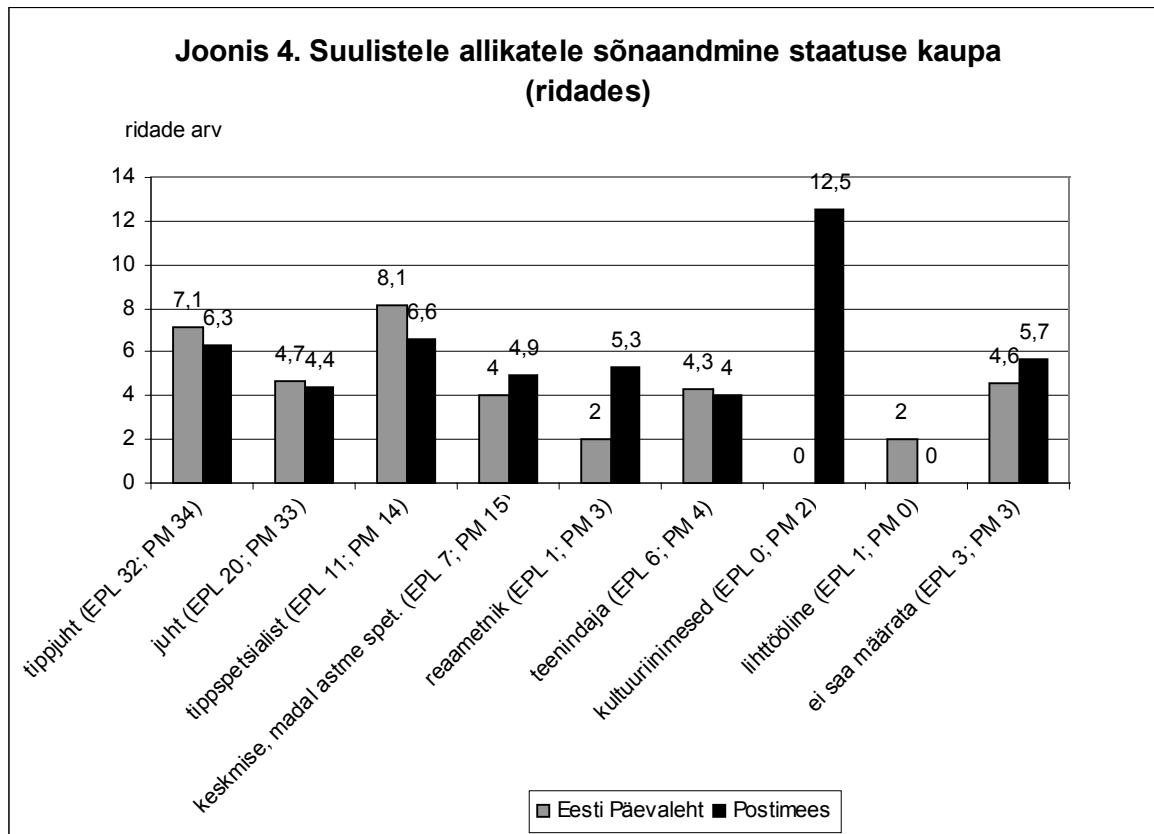
Allikatele sõnaandmine

Joonisel 4 on toodud välja mitu rida iga sotsiaalse staatuse esindaja keskmiselt sõna uudises saab. Üldiselt on kahe väljaande vahel erinevused väikesed. Esimesena torkab jooniselt silma, et kultuuriinimesed saavad Postimehes palju sõna. Seda tulemust ei saa aga väga tõsiselt võtta, sest keskmine arvutati ainult kahe allika põhjal, kellest üks sai väga palju sõna (25 rida), see aga tõstis keskmise väga kõrgele.

Suuremaid järeldusi saab teha nelja klassi põhjal (tippjuht, juht, tippspetsialist, keskmise ja madalama astme spetsialist), sest seal on arvutatud keskmised rohkem kui kahe-kolme allika põhjal.

Nende põhjal võib öelda, et Eesti Päevaleht annab natuke rohkem sõna tippjuhile, juhile ja tippspetsialistile. Postimees aga keskmise ja madalama astme spetsialistile. Erinevus kahe väljaande vahel on kõige suurem tippspetsialistide juures. Eesti Päevaleht annab

nimelt neile keskmiselt 1,5 rida rohkem sõna. Siin juures on oluline märkida, et võrguväljaande puhul on ühes reas rohkem tähemärke kui trükiväljaandes. Kui trükiväljaandes mahub ühte ritta koos tühikutega umbes 30 tähemärki, siis online versioonis on ühes reas umbes 60 tähemärki. Seda peab võtma arvesse, kui tulevikus võrrelda trükiväljaande uudiseid online omadega.

Teised meediaväljaanded allikana

Mõlemas võrguväljaandes oli teisi väljaandeid kasutatud allikana neljal korral kümnest (EPLO 40% ja PMO 41%). Vaata ka tabelit 3. Enamikel juhtudel, kus viidati mõnele teisele väljaandele, olid uudised lihtsalt lühendatud ja oma võrguväljaandes üles pandud.

Juhtlõigu lõppu oli siis kirjutatud näiteks „kirjutas Postimees“ jne. Nagu näha numbritest võib öelda, et väljaanded kasutavad sama palju teiste meediakanalite uudiseid.

Eesti Päevalehes on 26 uudises kasutatud allikana mõnda üle-riigilist väljaannet, Postimehel 23 uudises. Kuigi tabelis on näha, et Eesti Päevaleht ja Postimees kasutavad peaaegu võrdselt üle-eestilisi väljaandeid, siis ometigi on erinevus selles, milliseid neist kasutatakse. Eesti Päevalehel on selles klassis esikohal SL Õhtuleht, millele on viidatud 13 korda. Postimees on SL Õhtulehele viidanud 4 korda. Postimehel on esikohal hoopis Eesti Päevaleht, millele on viidatud 17 korda, see on peaaegu kolm neljandikku üle-riigilistest lehtedest. Eesti Päevaleht oli Postimehele viidanud 8 korda.

Muudest üleriigilistest väljaannetest on Eesti Päevaleht viidanud Äripäevale (1 kord), Eesti Päevalehe vahel ilmuvale Ärilehele (1 kord) ja Eesti Ekspressile (1 kord). Postimees on viidanud Äripäevale (1 kord) ja Maalehele (1 kord).

Suuremat erinevust on näha ka kohalike lehtede kasutamisel. Eesti Päevaleht viitab neile pea kolm korda rohkem kui Postimees. Postimees aga kasutab see-eest rohkem agentuuride infot. Võimalik, et Postimees ei pea vajalikuks maakonnalehtede refereerimist, sest võrguväljaandes on nagunii lingid Eesti peamistele maakonnalehtedele.

Klassis „muu“ olid uudised, kus oli nimetatud raadio- ja telekanaleid allikana.

Põhiliselt oli viiteid teistele väljaannetele hommikustes uudistes, mis avaldati seitsmest kümneni, seejärel pandi aga võrguväljaandesse ülesse ka juba sama päeva uudiseid.

Tabel 3. Teised meediaväljaanded allikana

	Eesti Päevaleht	Postimees
Üle-eestiline väljaanne	26	23
kohalik leht	12	4
agentuurid	0	6
internetiportaali	2	1
välismaaleht	0	1
muu	1	4
Kokku	41	39

Puuduvad allikad

Kuna eespool oli näha tabelites, et suuliseid allikaid oli suhteliselt vähe, võib eeldada, et lugudes on puudu palju allikaid. Eesti Päevalehe puhul leiti, et 103 uudisest on kõik allikad olemas 16,5 protsendis tekstides. Postimehel võis 96 uudisest 33,3 protsendiga rahule jääda. Ülejäänud uudistes oleks võinud olla rohkem allikaid või näiteks institutsioon allikana ära vahetada suulise allikaga.

Uudisest olid puudu ka väga olulised osapooled ja ka konfliktis teine osapool. Kuid Postimees jälgis rohkem mõlemate osapoolte esindatust. Näiteks uudis sellest, kuidas Reformierakond lahkus Valgevene demokraatia toetuseks moodustatud ühendusest, sest neile ei meeldinud esimehe sõnavõtted Kesknädalas. Eesti Päevaleht oli uudises kajastanud ainult Reformierakonna seisukohta. Postimees seevastu esitas ka süüdistatud esimehe arvamuse.

Osapooli oli puudu ka uudistes, kus keegi võitis mingi konkursi või määrati ametisse. Näiteks oli puudu nii-öelda võitjate kommentaarid Eesti Päevalehes uudistes, kus Eve Hanson tunnistati eelmise aasta parimaks moekunstnikuks, kahele inimesele määrata Ruta Kruuda fondist stipendium, Tartu parimate uusehitiste selgitamine, Paikuse politseikooli juhiks sai Aivar Toompere. Postimehes aga uudised sellest, et Jüri Poljakov sai vene kultuurikeskuse juhiks, Enriko Aav valiti uueks maksuameti juhiks.

Tihti oli ka poliitikute arvamust käsitlevates lugudes puudu ühe osapoole sõnavõtt. Käsitleti lihtsalt üht erakonna või isiku mõtteid ning seda ei kommenteerinud mitte keegi. Näiteks Eesti Päevalehes „Kallas: ELi põhiseaduse praegune kava tuleb ratifitseerida“; „Sotsid: me ei vastanda maanteed rongiühendusele“; „Reps selgitab üleminekut eesti õppekeelele venekeelsetes gümnaasiumites“; „Mihkelson: USA ja Euroopa suhted on väljumas madalaseisust“. Postimehes näiteks „Ansip: ELiga liitumine ei olnud eliidi projekt“; „Savisaar: tuumajaam vääraks rahvaküsitlust“; „Res Publica: Velmanile tuleb umbusaldust avaldada“; „Jürjo: Eesti ei saa Läti eeskujul KGB agente avaldada“.

Mõlemal väljaandel jäi puudu ka ekspertidest ja nendest, kes muudaksid kuiva statistilise uudise inimlikuks ja aitaksid lugejal mõista, mida arvud tähendavad. Näiteks Eesti Päevalehes oleks selgitust vaja olnud uudiste juures „1. aprillist muutuvad ravimite

piirhinnad ja soodustused“, „Eesti naised on Euroopa noorimad sünnitajad“. Postimehel aga näiteks uudises „Uuring: Rüütli toetus presidendikandidaadina langes pisut“.

Nii mõneski uudises olid aga suulised allikad asendatud institutsioonidega. Näiteks „piirivalveameti teatel“; „põllumajandusministeeriumi teatel“. Need võiks aga võimalusel siiski asendada konkreetsete suuliste allikatega ehk inimestega, kes midagi ütlevad ja teevad, see aitaks muuta uudist inimesele lähedasemaks.

Uudisväärtuse kriteeriumitele vastamine

Positiivsus/negatiivsus

Ligi pooled artiklid käsitlevad juhtumeid, mille positiivsust või negatiivsust ei saa määrata. Need võivad olla ühele inimesele positiivsed ja teisele negatiivsed. Näiteks see, et Edgar Savisaar tahab valimised võita, euro kasutuselevõtt lükkub edasi, külma tuleb 25 kraadi, euroliit saab ühtse juhiloa, Rakvere kuulutas end meestepealinnaks, Eesti Energia andis allkirja tuumaprotokollile, keegi valiti mingile ametikohale jne.

Nagu tabelist näha on kahe ajalehe positiivsuse/negatiivsuse struktuur põhimõtteliselt sama. Olulisi erinevusi välja tuua ei saa.

Küll võiks aga öelda, et Eesti Päevalehel on rohkem selliseid uudised, mille kohta saab väita kas nad on täiesti positiivsed või negatiivsed. Eesti Päevalehel kuulub siia alla 35 protsenti uudistest, Postimehel 27 protsenti. Vahe on seega 8 protsenti.

Mõnevõrra peavad ajalehed negatiivsemaid uudiseid positiivsetest uudisväärtuslikemaks. Eesti Päevalehel on negatiivsed/pigem negatiivseid uudiseid 31 %, positiivseid/pigem positiivseid 22 %. Postimehel oli negatiivsel poolel 34% uudistest, positiivseid 18%.

Negatiivsuse üheks variandiks võiks lugeda dramaatilisust. Kuid seda uudistes ei märkimisväärselt ei esinenud. Eesti Päevalehe uudiste kohta võiks öelda, et seda oli kahes uudises ja Postimehes kolmes. Seega eriti palju ei esinenud.

Tabel 4. Uudiste positiivsus/negatiivsus

	Eesti Päevaleht		Postimees	
	N	%	N	%
positiivne	14	14	9	9
pigem positiivne	8	8	9	9
neutraalne	49	48	46	48
pigem negatiivne	10	10	15	16
negatiivne	22	21	17	18
kokku	103	101	96	100

Lihtsus/arusaadavus

Bell (1998) on öelnud, et mida rohkem on uudises sündmused ajaliselt segamini, seda keerulisem on lugejal sellest aru saada. Seda kategooriat on raske liigitada klassideks, sest igat uudist peaks eraldi ajastruktuuri põhjal analüüsima põhjalikult, kuid allpool toodud tabel aitab teha üldistusi ja saada teemast parem ülevaade. Selgituseks veel nii palju selle kategooria juurde, et ajaliselt määratleti suuremate sündmuste järjekord ehk igat väikest sammu ei pandud ajaliselt järjekorda.

Nagu tabelist 5 ilmneb, ei saa väga paljude uudiste puhul määrata sündmuse järjestust – Eesti Päevalehel 34 protsendil ja Postimehel 47 protsendil juhtudel. See tähendab, kas uudis ei olnud sündmuse põhine või oli sündmuseks ainult üks keskne sündmus, mille kõrvale ei olnud toodud teisi sündmusi. Seega ei saanud koostada ka ajalist järjestust. Näiteks kuulusid siia arvamused põhinevad lood. Lugejale on need arvatavasti ajaliselt lihtsalt arusaadavad. Näiteks, et Edgar Savisaar ütles eile; Siim Kallas lausus täna koosolekul jne. Samuti kuulusid siia sündmused, mitmete uuringute kohta, kus ainukeseks määratlavaks sündmuseks oli, et ilmus uuring. Ülejäänud oli ainult statistika.

Kõige vähem on mõlema ajalehe puhul neid uudiseid, kus on üle seitsme alasündmuse ja kronoloogiliselt järjestatud sündmusi. Nende uudiste juures oli ka kohati keeruline määrata sündmuste järjestust. Ühe keerulise aja struktuuriga uudis oli AD Idea trahvist vabastamise lugu. Seal oli võimalik erinevad sündmused välja kirjutada, kuid siis tekkis probleem nende järjekorda panemisega, sest kohati ei olnud neil aega määratud. Loos ei saanud ka aru, mis järjekorras midagi toimus.

Postimehel on uudised rohkem ära hajunud „kahe“, „kolme-nelja“ ja „viie-kuue hetke“ klassi vahel (46 protsenti uudistest). Eesti Päevaleht aga kajastab tõenäolisemalt uudiseid, milles on kaks kuni neli alasündmust. Temal on selles vahemikus 47 protsenti uudistest. Postimehel oli aga ainult 28 protsenti uudistest nendes kahes klassid.

Tabel 5. Uudistes sündmuste ajaline järjestatus

	Eesti Päevaleht		Postimees	
	N	%	N	%
ei saa määrata järjestust (üks sündmus fookuses või polegi sündmust)	35	34	45	47
kronoloogiline	6	6	3	3
kaks ajahetke (üks olevik, teine kas üks samm minevikku või tulevikku)	19	18	11	12
kolm-neli hetke segamini minevikust, olevikust, tulevikust	29	28	16	17
viis-kuus hetke segamini minevikust, olevikust, tulevikust	10	10	17	18
seitse ja rohkem hetke segamini minevikust, olevikust, tulevikust	4	4	4	4
KOKKU	103	100	96	101

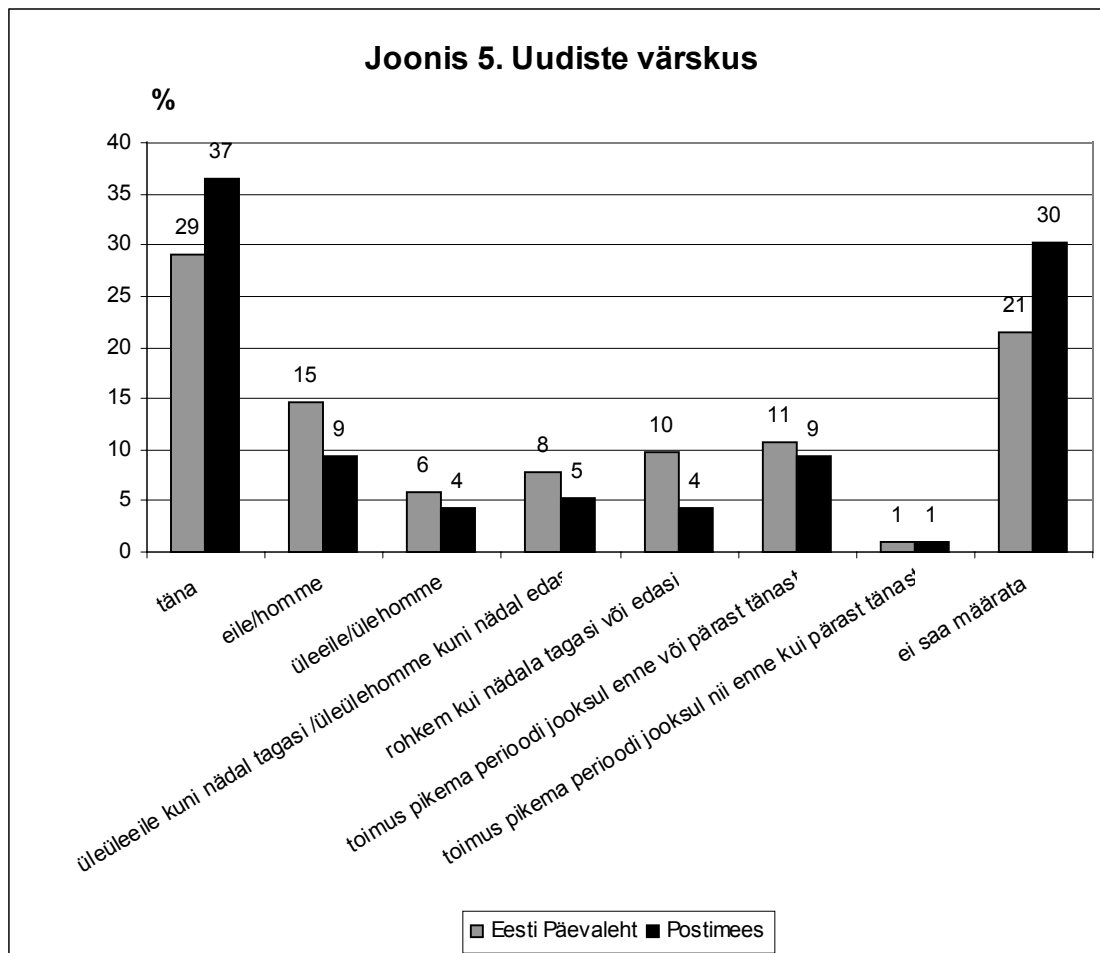
Värskus

Suuremate erinevustena võib kahe ajalehe juures välja tuua, et Postimehel on rohkem uudiseid „täna“ klassis. Eesti Päevalehte edestab ta 8 protsendiga.

Kuid samuti on Postimehel ka rohkem uudiseid, kus ei saa märkida sündmuse toimumise aega või pole ajakirjanik seda tähtsustanud ja uudisesse märkinud. „Ei saa märkida“ kategoorias oli näiteks mõned arvamusuudiseid, kohtuotsuste lahendid, kus polnud lugejat teavitatud, millal otsus tehti. Ka näiteks Postimehe uudises „Mees: kapo ametnik nimetas mind terroristiks ja hulluks“ polnud märgitud, millal juhtunu aset leidis ning ka uudises „ESTPLA-12 leidis Iraagis suure koguse lahingumoon“ polnud märgitud, millal sündmus toimus. Seda ei olnud sama uudise juures teinud ka Eesti Päevaleht. Või siis uudises „Kütid jahivad marutaudi vaktsiini söönud loomi“ on ajamääruseks praegu. On selge, et tegemist ei ole konkreetse ajahetkega, kuid samas ei saa tegelikult ka määrata, kui pika perioodiga on tegemist enne või pärast uudise toimumist. Ka uudises, kus öeldi,

et Tartus valiti parimad uusehitised, ei olnud öeldud, millal seda tehti. Uudises „Euroliit saab ühtse juhiloa“ ei olnud märgitud, millal see võiks juhtuda.

Uudised, mis käsitlesid uuringute tulemusi, on pandud klassi „toimus pikema perioodi jooksul enne või pärast täna“. Näiteks uuring, mis järeldas, et AIDSi on taandumas Eestist, Rütli toetus on langenud kaks protsenti, veebruaris hoidis inimesi televiisori ees olümpiamängud. Nendes uudistes ei olnud oluliseks mitte see, et millal uuring valmis või avaldati vaid see, mis toimus mingi kuu jooksul või tulevikus.

Prominentsus

Prominentsetena on käsitletud uudiseid, kus on allikad (konkreetsed suulised allikad) prominentsed. Kuna üle-riigilise väljaande uudised on suunatud tervele Eestile, siis prominentsetena on käsitletud isikuid, keda terve Eesti võiks tunda. Seega ei ole prominentsed näiteks vallavanemad ja kohalikud sportlased jne.

Tabelist 6 selgub, et kahe väljaande online uudised on võrdselt prominentsed.

Prominentidena on mõlemad väljaanded toonud välja poliitikud, riigikoguliikmed, erakondade tuntumad näod jne. Vähe või peaaegu üldse pole loomeinimesi (kirjanikud, kunstnikud, näitlejad jne). Samuti ei ole ka akadeemikuid (näiteks rektorid) ja tippspetsialiste (näiteks tuntumad sotsioloogid jne)

Uudiste pealkirjades on toodud välja järgnevad nimed, mida võib pidada prominentseteks:

Eesti Päevaleht: Tõnis Palts, Mailis Reps (2 korda), Marko Mihkelson, Siim Kallas, Jürgen Ligi, Mart Laar, Edgar Savisaar, Evelyn Sepp, Aivar Sõerd, Arnold Rüütel (2 korda), Urmas Paet, Ene Ergma.

Postimees: Edgar Savisaar (5 korda), Andrus Ansip, Arnold Rüütel, Edgar Valter, Neinar Seli, Mart Laar, Andres Lipstok, Aivar Sõerd, Kalle Laanet.

Tabel 6. Uudiste prominentsus

prominentsus	Eesti Päevaleht		Postimees	
on prominentne	25	24%	24	25%
ei ole prominentne	78	76%	72	75%
Kokku	103	100%	96	100%

Mõjukus

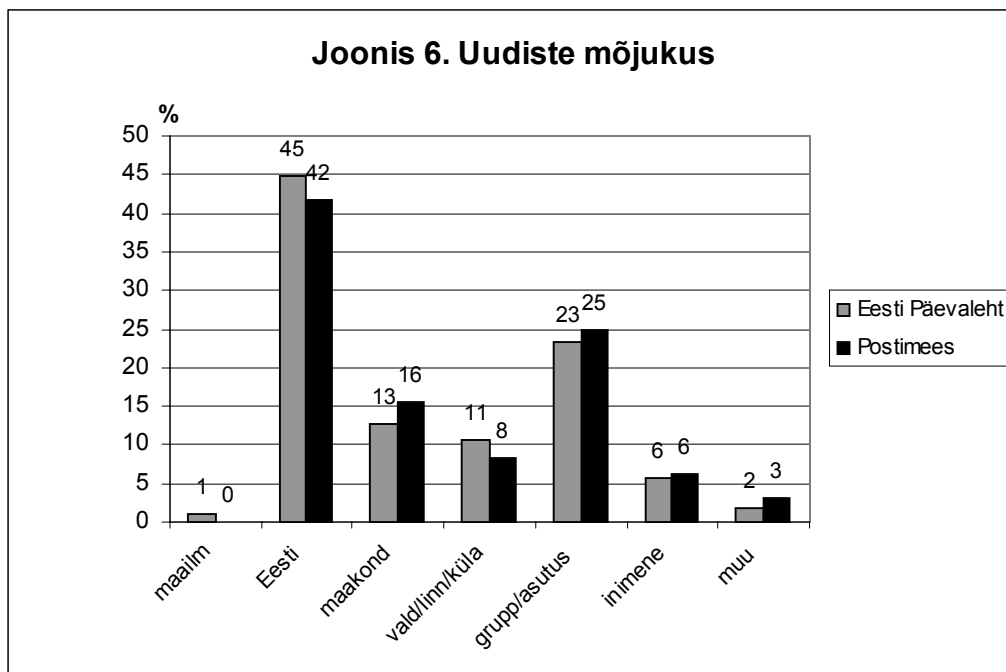
Mõjukuse juures on oodatavalt pea pool uudistest üle-eestilise mõjuga. Järgneb grupp/asutus. Seejärel tulevad piirkondliku mõjuga uudised.

Üle-eestilise mõjuga uudised olid näiteks mitmete uuringute teemalised, mis kirjeldasid, mida eestlased ühest või teisest asjas arvavad. Samuti kuulusid siia mõned eelnõude arutelud, mis vastuvõtmisel mõjutaksid kogu Eestit.

Uudised, mis olid mõjukad asutuse või grupi suhtes, käsitlesid näiteks mõne asutusega seotud probleeme, uute juhtide valimist jne.

Kahe väljaande vahel olulisi erinevusi ei ole. Kõikumised on mõneprotsendilised.

„Muu“ alla kuulsid uudised, mida ei saanud pidada „maailma“ klassi kuuluvaks, kuid samas ei olnud nad ainult ka „Eesti“ mõjukusega. Siin olid uudised, mis oli Euroopa mõistes mõjukad ja paar olid ka Baltimaade mõistes mõjukad.

Konfliktsus

Mõlemas väljaandes on 40% uudistest konfliktised. Konfliktised teemad olid seotud seadusrikkumistega, kohtuotsustega, laeva uppumisega (alguses oli see inimese ja tehnoloogia vaheline konflikt, hiljem muutus inimese ja looduse vaheliseks konfliktiks). Ka oli arvamuspõhiseid konflikte, kus üks pool väitis, et teisel poolel pole õigus. Lisaks

sellele oli ka viiruste levikust käsitlevaid lugusid, mis samuti on konfliktset (inimene ja loodus).

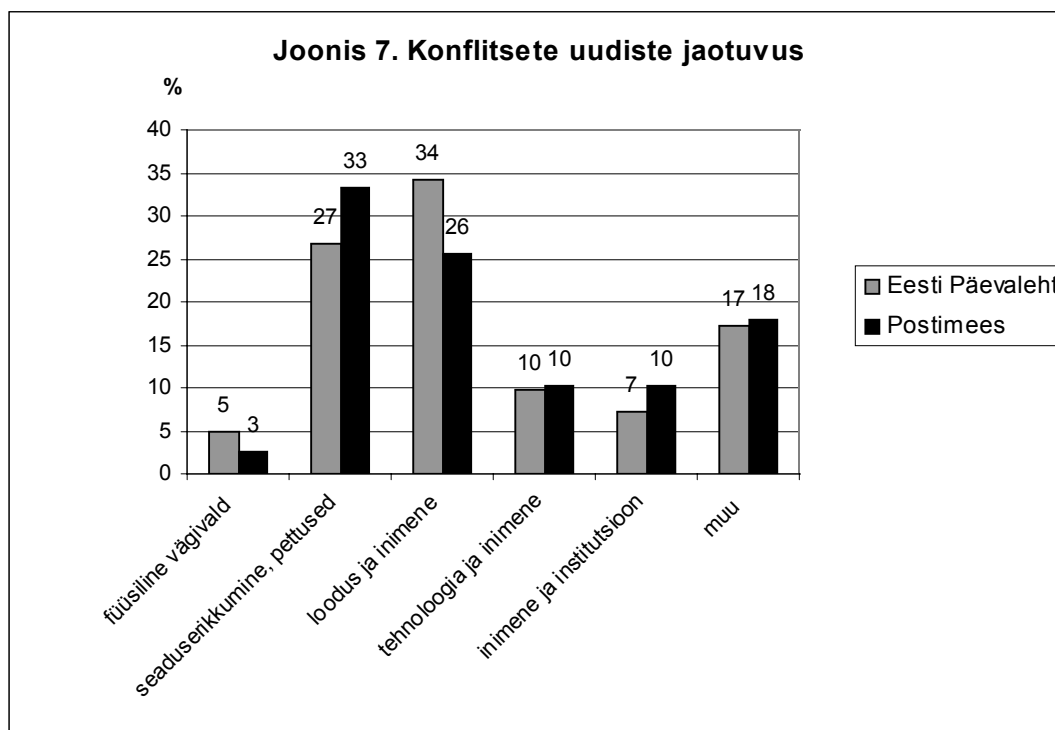
Tabel 7. Uudise konfliktus

	Eesti Päevaleht		Postimees	
	N	%	N	%
konfliktne	41	40	39	41
ei ole konfliktne	62	60	57	60
kokku	103	100	96	101

Jooniselt 7 on näha, et kõige rohkem on konfliktset uudised seotud seaduserikkumisega ja loodusega. Arvatavasti on seaduserikkumised ka muul ajal konfliktsete uudiste seas esikohal, kuid nii kindel ei või olla inimese ja looduse konflikti puhul. Uuritava nädala alguses uppus kaubalaev, mis hakkas lekkima. Kuna see uudis oli värske, siis seda kajastati terve nädala väga aktiivselt, mis tähendas, et see tõstis ka looduse ja inimeste vaheliste konfliktide arvu. Kuid lisaks sellele, lähtuvalt aastaajast, on suhteliselt aktuaalne teema ka viiruste levik.

Võrreldes kahte väljaannet tuleb välja, et suuremad erinevused ongi just seaduserikkumiste ja inimeste ja looduse vahelistes konfliktides. Eesti Päevaleht kajastas rohkem looduse ja inimese vahelisi konflikte, kuid Postimees natuke rohkem seaduserikkumisi ja muid pettusi.

„Muu“ klassis on enamus arvamuskonfliktil põhinevaid uudiseid. Näiteks Valgevene demokraatiat toetav ühenduse probleemid, Sotside pöördumine Roheliste poole seoses Tallinn Tartu maanteega, jne.

Ebatavalisus

Nagu näha tabelist 8 on mõlema väljaande puhul 38 protsenti uudistest mingil määral ebatavalised.

Tabel 8. Uudiste ebatavalisus

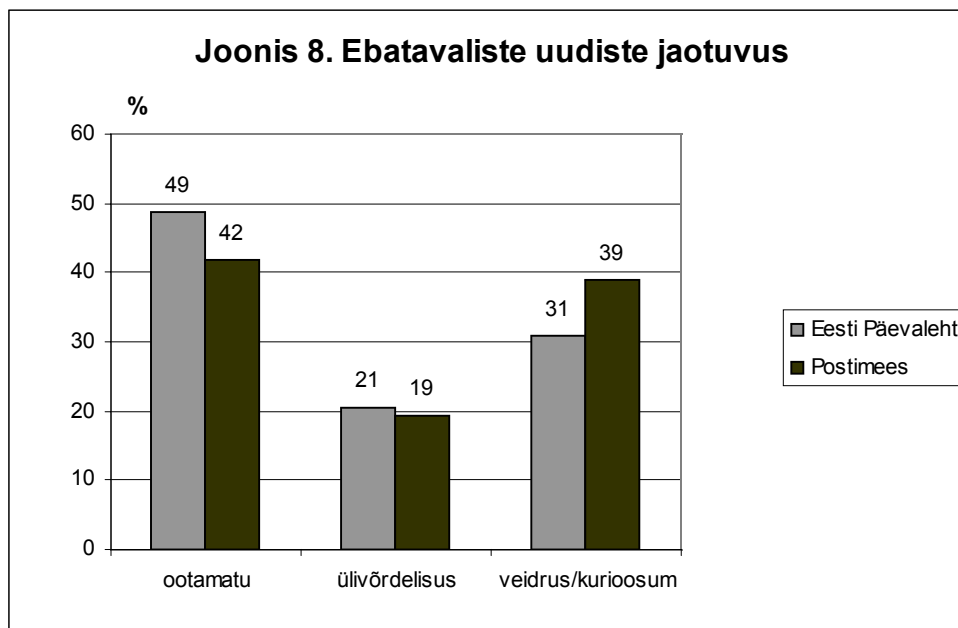
	Eesti Päevaleht		Postimees	
	N	%	N	%
on ebatavaline	39	38	36	38
ei ole ebatavaline	64	62	60	63
Kokku	103	100	96	101

Ebatavalist uudisväärtust sisaldavad lugude jaotuvust on näidatud joonisel 8. Sealt ilmnevad ka mõningased erinevused kahe väljaande vahel. Nagu näha kajastab Eesti Päevaleht mõnevõrra rohkem ootamatuid sündmuseid, Postimees aga veidruseid ja kurioosumeid.

Ootamatute sündmuste all võib välja tuua näiteks uudise, et laev uppus, samuti mitmeid kuriteod, tulekahjud, pommiähvardused, aga ka Valgevene ühenduse ootamatu lagunemine ja Kihnu jäätee ootamatu lõhkikülmumise jne.

Kurioosumite ja veidruse all ei ole küll uudiseid, kus oleks juhtunud midagi väga kummalist (näiteks sünnib kolme peaga inimene), kuid siiski uudised, milliseid iga päev ei loe. Näiteks see, et mees ja naine surid autotagaistmel vingugaasi tõttu, või mees süüdistas kapot, et nende ametnik sõimas teda hulluks. Ka see, et Rakvere võttis endale täiesti ootamatult meestepealinna tiitli ei olnud just tavaline.

Ülivõrdelisuse all olid kõik kõige suuremad, paremad, esimesed ja viimased. Näiteks uudis sellest, et Tartusse ehitatakse kõige-kõige suurem kinosaal, konverentsikeskus jne.

Aktuaalsus

Umbes kolmandik uudiseid on juba avalikkuse agendas ja arvatavasti inimesed ka räägivad nendest. Postimehel on küll mõnevõrra rohkem uudiseid teemadel, mis on avalikkuses. Selle klassi juures oleks hea liigitada see klass kaheks: uudisteks, mis on nii öelda intensiivselt aktuaalsed ehk sündmused, mille kohta inimesed ootavad iga minut uut teavet. Näiteks kaubalaeva uppumine ja reostusohu. Teiselt poolt aga sündmused, mis on aktuaalsed pikka aega. Näiteks AIDS, presidendivalimised. Need on teemad, mis ikka ja jälle tulevad avalikkuse ette ja tõenäoliselt pälvivad nad ka rohkem tähelepanu tänu sellele, et lugeja on neist ka varem midagi kuulnud ja arutanud seda võib-olla tutvusringkonnas.

Uuritavalt nädalal oli Eesti Päevalehel lugusid, mis kajastasid väga aktuaalseid teemasid 9 (9%), pikemalt avalikus agendas olevaid lugusid oli 19 (18%). Näiteks kuuluvad viimaste alla teemad nagu AIDS, poliitiline välireklaam, alkoholimüügi keelamine, presidendikandidaadi otsimine, Tallinn-Tartu maantee ehitamine. Nendest kõigist on meedia vahelduva eduga kõnelenud, kuid nad ei kajastu igapäevaselt. Ehk mitte nii nagu kaubalaeva uppumine, mille kohta ilmus sel nädalal mõnel päeval ka mitu lugu online väljaandes.

Postimehel jagunesid aktuaalsed uudised järgnevalt: 19 (20%) olid väga aktuaalsed (kaubalaeva uppumine, Valgevene ühenduse lagunemine jne), pikemal perioodil on avalikkuse agendas teemade poolest olnud 14 uudist (15%).

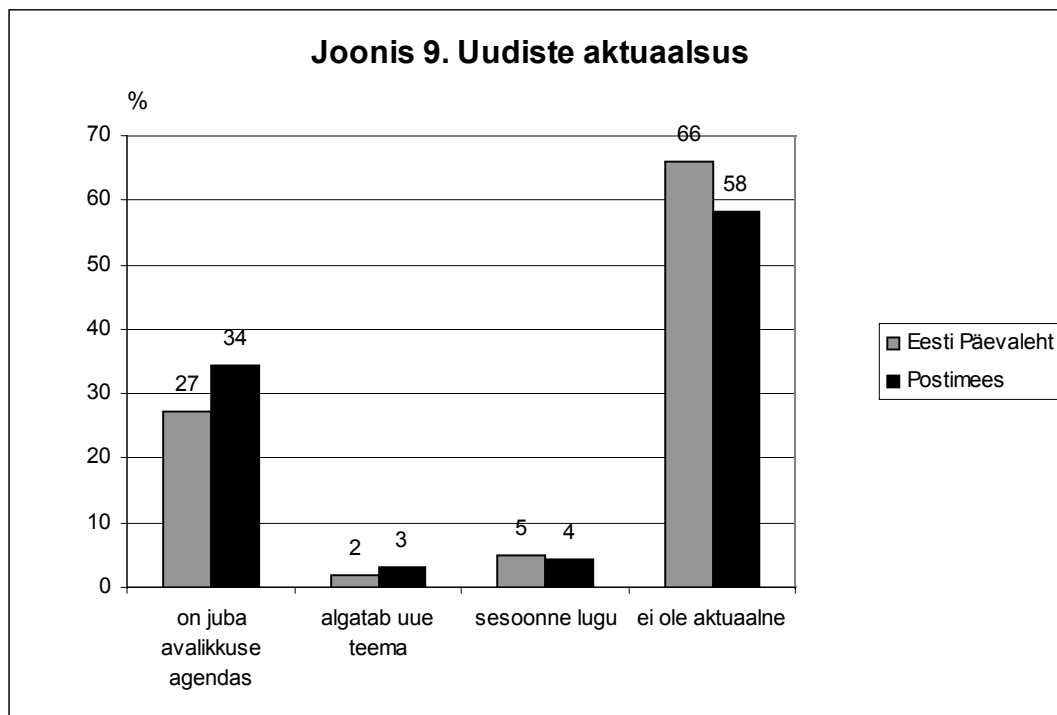
Kahe väljaande erinevust protsentides aktuaalsete teemade juures mõjutas ka kindlasti natuke see, et kaubalaeva uppumise temaatika kajastus nii aktiivselt meedias. Eesti Päevaleht kirjutas sel teemal 8 artiklit, Postimees 12.

Sesoonseteks arvati lood märtsiküüditamise teemal, viiruste levik, libedusest tingitud traumade arv, räästa äärtes rippuvad ohtlikud purikad.

Aga nagu näha jooniselt 9 olid mõlemal väljaandel enamik uudised mitteaktuaalsed. Näiteks kuulub siia alla Isamaaliidu soov teha laulu- ja tantsupeopüha. Seda ei ole

avalikkuses arutatud, praegu ei ole ka kohe tulemas laulu- ja tantsupidu, et see teema inimeste tähelepanu tõmbaks seoses sellega. Hoopis teine olukord oleks, kuid suvel oleks laulu- ja tantsupidu tulemas. Mitteaktuaalseteks on loetud ka osade organisatsioonide juhtide valimine. Näiteks Vene kultuurikeskuse ja Paikuse politseikooli direktori valimine. Need on küll organisatsioonid, mis on avalikkusele tuntud, kuid uute juhtide üle suurt diskussiooni enne nende ametisse määramist ei olnud. Muidugi ei saa välistada, et teatud ringkond arutas seda ja see oli nende jaoks väga aktuaalne teema, kuid üleriigilise väljaande puhul võiks arvestada uudise aktuaalsust enamiku elanike jaoks. Võrdluseks võib siia tuua Tartu Ülikooli rektori valimise või presidendi valimise, mida arutavad inimesed aktiivselt ka omavahel.

Uued teemad, mis käesoleval perioodil avalikkuse agendasse tulid, olid kaubalaeva uppumine, Valgevene–ühenduse lagunemine, Postimees kirjutas ka samal nädalal jätkuloo Enimexi lennuloa kohta. Muidugi on võimalik, et mõni teema, millest sel nädalal kirjutati, oli jätkuloona veel käsitletud uues nädalas. Seega võib tõenäoliselt „algatatud teemade“ klass olla ka suurem.

Uudiste geograafiline variatiivsus

Uudistes esinenud geograafiliste kohtade jaotus on toodud tabelis 9.

Nagu tabelist näha, olid kolmandik uudistest sellised, kus polnud konkreetset geograafilist kohta ära märgitud. Peab tõdema, et igas uudises ei olnud see ka oluline. Näiteks statistika käsitletud uudistes (nt. iga seitsmes kaitseväelane on naine, Eesti naised on Euroopa noorimad sünnitajad, eestlased suitsetavad palju, Rüütel on kaotanud populaarsust, aga ka kohtuotsuse tegemise koht pole geograafiliselt oluline jne). Seega ei saa öelda nagu kohamääruse puudumine oleks viga ja langetaks uudise kvaliteeti.

Veerand uudistest puudutas tervet Eestit. Näiteks oli käsitletud millised omavalitsused on keelanud öise alkoholimüügi ja millised mitte, kirjutatud, et nädalavahetusel tuleb 25 kraadi külma või, et kütid jahivad marutaudivaktsiini söönud loomi jne.

Lääne-Virumaa nii kõrgel kohal olek tabelis on erand. Kui teha terve aasta uudiste peale kokkuvõtte, siis Lääne-Virumaa nii kõrgele ei jõuaks. Käesoleval nädala uppus Vaindloo saare lähedal laev, millest kirjutati palju ja kuna saar kuulub Lääne-Virumaa koosseisu, siis tõstiski see maakonna protsenti.

Teistest riikidest oli lehed maininud Soomet, Itaaliat, USA-d, Iraaki, Indiat. Kõik need kohad olid lokaliseeritud lugejale inimeste kaudu, kes on Eestiga seotud.

Väljaannete vahel taas erinevusi näha pole. Kõikumised on mõneprotsendilised, mille põhjal järeldusi teha ei saa. Eesti Päevalehes oli uudiseid üheksast maakonnast, Postimehes aga seitsmest.

Tabel 9. Uudise geograafiline variatiivsus

Kohamäärus	Eesti Päevaleht		Postimees	
	N	%	N	%
ei saa määrata (enamasti pole ka oluline)	32	31	33	34
Eesti	23	22	24	25
Lääne-Virumaa	10	10	14	15

Välismaa	9	9	7	7
Tallinn	9	9	4	4
Tartumaa	4	4	2	2
Pärnumaa	4	4	2	2
Ida-Virumaa	4	4	3	3
Viljandimaa	2	2	-	0
Valgamaa	2	2	-	0
Läänemaa	2	2	-	0
Järvamaa	1	1	-	0
Harjumaa	1	1	3	3
Saaremaa	-	0	1	1
Võrumaa	-	0	3	3
Kokku	103	101	96	99

Inimlähedus

Inimläheduse juures vaadati, kui arusaadav ja lugejale korda minev on info. Eesti Päevalehes võiks inimlähedaseks lugeda 50,5 protsenti infost, Postimehes 43,8 protsenti. Inimlähedased on teemad näiteks haiguste kohta, surm ja õnnetused, mis puudutavad alati inimesi ja pakuvad huvi. Vähem inimesi puudutavad on aga mitmesugused majandusuudised ja ka poliitikute kemplemine mingi väga spetsiifilise teema üle, mis inimesi suurt ei mõjuta. Näiteks Valgevene demokraatia toetuseks loodud ühenduse tülid.

Kas uudis?

Priit Pullerits (1997) on öelnud, et kui uudises on 2 – 3 uudisväärtuse kriteeriumit esindatud, siis võiks jätta uudise avaldamata või saata ajakirjanik lisatööd tegema.

Lähtudes sellest kriteeriumist, võiks öelda, et Eesti Päevalehe uudiste juures võiks küsida 25 (26 uudist) protsendil juhtudel, kas tegemist uudisega ja Postimehel 23 protsendil (22 uudist).

Need on uudised, kus on esindatud vähem kui neli uudisväärtuse kriteeriumit. Mõned näited Eesti Päevalehest:

1. „Paet: Ukraina peab reforme jätkama“ (prominentsus, värskus)
2. „Ligi osales EL kaitseministrite mitteametlikul kohtumisel“ (prominentsus, värskus (täna))
3. „Ergma rääkis Poola riigijuhtidega kahepoolsetest suhetest“ (prominentsus, värskus (täna))
4. „Rootsi erafirma kuulab Eestis maad hooldekodude rajamiseks“ (aega ei saa määrata, ei ole prominente, ei ole konflikti, ega ka suurt ebatavalisust, teema ei ole ka aktuaalne).

Postimehest:

1. „Savisaar kavatseb riigikogu valimised ülekaalukalt võita“ (prominentsus, värskus (täna ütles), konflikti loos ei ole (ei ole ka tekitatud, sest pole teiste erakondade arvamust), ei ole ka ebatavaline (see oleks ebatavalisem, kui Sotsiaaldemokraadid seda sama kuulutaksid), ei ole ka veel avalikkuse agendas)
2. „Ansip: ELiga liitumine ei olnud eliidi projekt“ (prominentne, värskus (täna ütles), ei ole mõjukas, sest käsitletakse avalikkuse agendas enam mitte olevat küsimust, ei ole konfliktne, ei ole ka ebatavaline, geograafilist lähedust ei saa määrata)
3. „Keskerakond moodustas delegatsiooni presidendi kõnelusteks“ (aega ei saa määrata, olulisi prominentseid isikuid ei ole loos, ei ole konfliktne ega ebatavaline. Kuid presidendivalimiste teema on juba avalikkuse agendas, geograafilist lähedust ei saa määrata)
4. „Eesti Ema monumendile pakutakse alternatiivi“ (ei ole prominentne, samuti ei ole see kuju väga avalikkusele teada (mitte nii nagu Kalevipoeg Tallinna lahes), värskust ei saa määrata; ei ole konfliktne, kuigi seda oleks saanud tekitada; kuid see uudis on kindlasti ebatavaline, just pakutud alternatiivi poolest; uudis ei ole väga aktuaalne, kuigi kunagi on ta avalikkuse eest läbi käinud)

Kuid tasuks märkida, et tegelikult on üle-riigilise väljaande puhul keeruline otsustada, kas tegemist on kirjutamist väärt uudisega või mitte. Kui kohaliku lehe puhul on selge, et

uudisväärtuslikud on kohalikud uudised, siis üleriigiline ajaleht peab vastama rohkematele nõudmistele. Kirjutada on vaja nii üleriigilistest sündmustest kui ka kohalikest, mis puudutab ainult ühte küla või valda. Samuti mõjukuse poole pealt ei saa öelda, kas oleks parem, kui uudis oleks mõjukas üle-riigiliselt või teatud grupi/asutuse suhtes, sest mõlemad on olulised. Näiteks pensionäridele on oluline pensioni tõus, viljatutele paaridele aga riigi toetuse suurenemine viljatusraviks, MTV huvilistele on oluline, et Baltimaad saavad oma kanali.

Kuna võrguväljaandes ei ole ka otsest kirjutamisruumi puudust, siis võibki kirjutada erinevatel teemadel ja valida uudiseid, mis lähevad korda erinevatele gruppidele ja inimestele. Oluline on mitmekesisus. Seega on tegelikult keeruline väita, et mõlema väljaande veerand uudistest võiks olla ka avaldamata. Kuid võib öelda, et need uudised olid need, mis vastasid vähem kui pooltele kesketest uudisväärtuse kriteeriumitest.

Informatiivsus

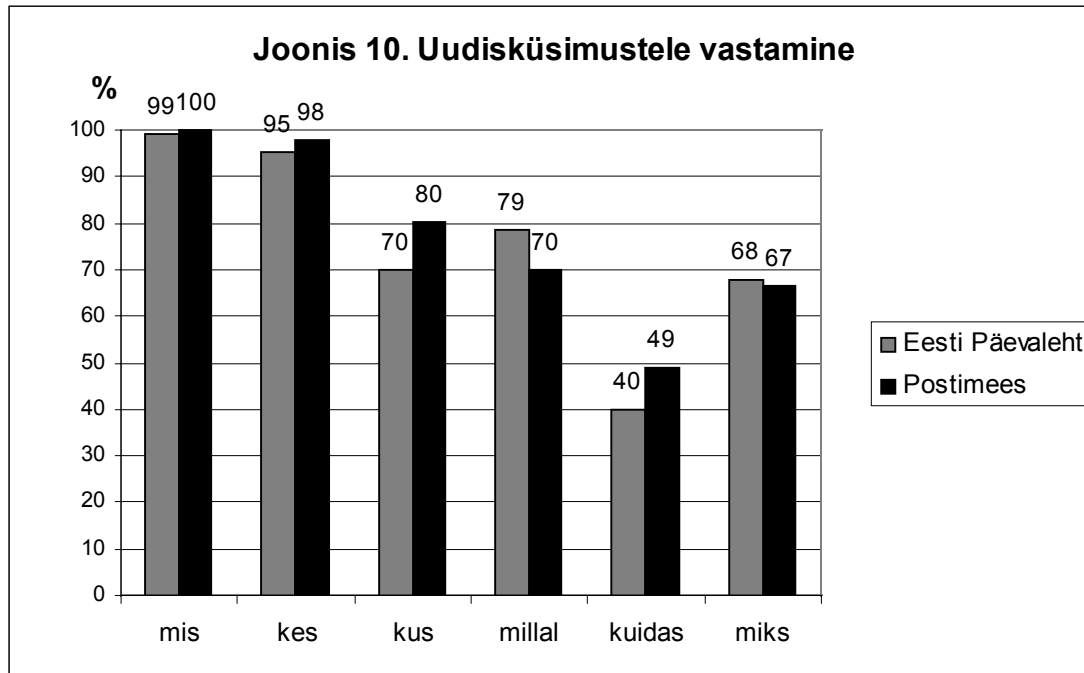
Uudisküsimustele vastamine

Jooniselt 10 on näha, et peaaegu kõik uudised vastavad küsimusele „mis“. See on ka loomulik, sest selleks, et saaks kirjutada uudist peab midagi toimuma. Ka „kes-ile“ vastavad uudised. Nendest küsimustest mõnevõrra vähem vastatakse „kus-ile“ ja „millal“. Kuid alati ei ole neile küsimustele vastamata jätmine uudise puudujääk. Teinekord pole mõttekas neile küsimustele vastata, sest neil ei ole loo seisukohast väärtust. Näiteks see, kus toimus koosolek (oluline on hoopis, mida otsustati) või millal sõjaväes kasvas naiste osakaal 14 protsendini.

Ootuspäraselt on vähem vastatud küsimustele „miks“ ja „kuidas“. Kõige vähem on vastatud küsimustele „kuidas“.

Postimehe ja Eesti Päevalehe uudised vastavad enam-vähem võrdselt küsimustele „mis“, „kes“ ja „miks“. Ülejäänud küsimuste juures oli suuremaid erinevusi.

Nagu jooniselt 10 näha, vastab Postimees Eesti Päevalehest rohkem küsimustele „kus“ ja „kuidas“. Postimehe uudised tundusid olevat ka natuke pikemad kui Eesti Päevalehe omad, seega on suurem võimalus, et nad seletavad ära „kuidas“ mingi sündmus toimus või juhtus.

Fotod

Mitte ühelgi lool ei olnud üle ühe foto uudise juures. Seega esinesid ainult variandid kas 0 fotot või 1 foto. Eesti Päevaleht kasutas Postimehest tunduvalt vähem fotosid. Eesti Päevalehel oli 16 protsendi (16 teksti) uudiste juures 1 foto. Postimehel aga 64 protsendil uudiste (61 teksti) juures foto. Seega kasutab Postimees pea neli korda rohkem fotosid kui Eesti Päevaleht.

Tabelis 10 on ka välja toodud, mis liiki fotosid kasutati uudiste juures. Kuna Eesti Päevaleht oli kasutanud suhteliselt vähe fotosid, siis üldistusi, selle väljaande koha pealt teha ei tahaks. Kahe väljaande võrdlemiseks on valim liiga väike.

Kõik fotod kuulusid dokumentaalfotode alla, mis jagunes omakorda neljaks. Kõige rohkem kasutati portreefotosid (Eesti Päevaleht 9 korda ja Postimees 23 korda).

Eesti Päevalehe ja Postimehe fotode erinev kasutamine paistis silma läbi nädala jooksnud uppunud kaubalaeva uudises. Eesti Päevaleht fotosid ei kasutanud uudise juures. Postimehel aga oli juures nii kaart, kus oli märgitud laeva uppumiskoht, kui ka foto mere sellest kohast, kus laev uppus. Muidugi sellised fotod ei jõua paberväljaandesse, kuid võrguväljaande puhul on see ikkagi parem kui mitte midagi.

Eesti Päevalehe fotod üldiselt uudiste sisuga vastuollu ei läinud. Näiteks olid fotodel loo põhiallikad. Loo juures, kus Siim Kallas rääkis Euroopa Liidu põhiseaduse ratifitseerimist, oli kõrval temast portreefoto. Tema selja taga paistis Euroopa Liidu lipp. Neutraalselt on esitatud Paikuse politseikooli direktoriks valitud Aivar Toomperet, maksuameti uut juhti Enriko Aava, teadlast Anto Raukast. Kõik need isikud olid lähiplaanis fotol, taust ei andnud informatsiooni pildistamiskoha kohta ega kandnud endast mitte mingit muud informatsiooni.

Eesti Päevalehel oli ka kolm objektifotot, mis andsid loole informatsiooni juurde. Näiteks uudise juures, mis kõneles lätlastest, kes üritas üle piiri toimetada tääke, oli kõrval ka foto tääkidest. Lugeja ei pruugi kohe seda sõna loos nähes teada, milline on tääk - kui suur, mis kujuga jne. Nüüd oli aga fotol näha, milline see ese välja näeb, kõrvale paigutatud joonlaud aitas mõista, kui pikk on tääk. Uudise juures „Selgusid Tartu parimad uusehitised“ oli foto ühest auhinna pälvinud majast. See annab aga jällegi inimesele informatsiooni, milline on üks ilus maja. Sõnadega kirjeldada on seda raske, foto annab sellest parema ettekujutuse. Loo kõrval „Eesti Päevaleht andis välja olümpiaalbumi“ oli foto selle raamatu kaanest. Kui inimene tahab seda raamatut, siis ta oskab poest seda juba silmadega otsida.

Küll aga võib Eesti Päevalehele ette heita, et mõnikord ei olnud fotol allkirja ega ka tekstis viidatud fotol olevale objektile. Näiteks loo „Proovid ei näita, kas reostuse põhjustas tanker Flawless“ kõrval foto laevast, kuid lugejale ei öelda, kas tegemist on

Flawlessiga või mitte. Uudise „Eesti ja Baltimaade luteri-piiskopid muretsesid kiriku ühtsuse pärast“ juures ei ole märgitud, kes on fotol.

Ainult ühe foto juures võib arvata, et see suunab lugeja arvamust. Tegemist oli uudisega „Libedusest tingitud traumade arv on hüppeliselt kasvanud“. Kõrval oleval fotol on naine, kes sõidab lumisel autoteel jalgrattaga, pakiraamil istumas kaks last. Pildi allakiri: *Libe lumesegune tee ei sega koos kahe lapsega jalgrattal sõitmast*. See annab aga mõista, et mitte libedus ei tingi ainult traumade arvu kasvu, vaid inimesed on ka ise väga hooletud ja mõtlematud.

Postimehel oli 23 fotol inimene fookuses. Neist oli lähivaates ja neutraalsed pildid, millest raske mingit lisainformatsiooni saada inimese ja situatsiooni kohta 14. Informatsiooni andsid need fotod allika või inimese, kellest loos juttu oli, välja nägemise kohta. Kuid ka sellised neutraalsed pildid on olulised, sest inimesed ei pane teinekord nägu ja nime kokku. Ülejäänud fotodel lisas ka taust mingit infot. Näiteks Euroopa Liidu volinik oli Euroopa Liidu lipu taustal, mitmed riigikogu ja valitsuse liikmed oli arusaadavalt kusagil valitsushoones ja riigikogus. Seega oli fotode meeleolu ametlik. Näiteks Ain Seppik seisis riigikogu koridoris, siseminister Kalle Laanet oli toas, kus tavaliselt on pressikonverentsid, teisel korral aga paistsid üle tema õla Euroopa Liidu ja Eesti lipp, Andrus Ansip valitsuse ruumides.

Sobiva meeleoluga oli pilt Edgar Valterist uudise juures, kus oli kirjas, et ta soovis oma matuseid pokupäeval. Fotol istus Valter mugavalt tugitoolis käes pokuraamat, tugitooli kõrval oli aga üks pokuks maskeerunud inimene. Uudise kõrval, mis teatas, et Edgar Savisaar plaanib võita valimised, oli kõrval kikilipsuga ja ülikonnas rõõmustav Savisaar, kes hoidis põialt üleval näitamaks oma võidurõõmu ja rahulolu. Uudisele „Viiel Pärnu linnavalitsejal on isiklik tulirelv“ oli ka leitud sobiv foto. Pildil oli linnapea Mart Viisitamm, kel kabuur vöö ja kohe-kohe relva haaramas.

Kaks pilti, mis pidid kujutama loo peategelast, olid väga ebaõnnestunud. Uudise kõrval, et tartlane sai Roomas uue südame, oli foto, kus tartlanna oli ainult poolikult peal. Samuti loo juures, et Paikuse politseikooli sai uue juhi, oli foto, kus uus juht oli foto ühes servas, tema kõrval aga seisis inimene, kes ei puutunud loosse.

Ebaõnnestunud oli veel teisigi pildivalikuid. Näiteks ei saanud aru uudise „Hansapanga NPNK tudengikaart streigib“ fotost, mis kujutas NPNK logo, aga ei saanud aru, mille peal ta oli või miks ta viltu oli fotol. Samuti oleks võinud olla uudise juures, mis märkis, et avati linnugripiportaal, foto sellest portaalist mitte loomaaia lindudest.

Kahes foto juures oli näha huumoriga lähenemist. Loo juures, mis käsitles Savisaare ja Laari kohtumist oli kõrvale pandud lapse joonitus, kus Edgar Savisaare käsi on Mart Laari õlal. Teine selline foto, mida võiks huumoriga võtta, oli piiskoppide kokkusaamise uudise juures. Piiskopid kirjutasid sellel kohtumisel kirja, mis taunis Rootsi kiriku liiga leebet homopoliitikat. Selle loo kõrval oli foto Rootsi homoparaadist, pildi peategelane oli aga maskeerunud kuradiks (punaseks võõbatud keha, peas sarved, käes hark). Pildiga oleks nagu vastandatud loos taevas ja põrgu.

Objektifotode juures oli nii neid, mis andsid loole informatsiooni, kui ka neid, mille mõtekusest väga aru ei saanud. Mõned näited sobivatest fotodest uudiste juures: **„Kohus tühistas AD Ideale K-kohukese asjas tehtud trahvi“** – kõrval foto tänavast, mis oli täis K-kohukese reklaame. See meenutab inimesele, mis *case`iga* tegu on ja kuidas need reklaamid välja nägid. Seega ei pea enam loos seda meenutama; **„Euroliit saab ühtse juhiloa“** – fotol oli praegune ja tulevane juhiluba. Seega sai inimene ise silmaga hinnata, mis muutub. **„Tänaval vedeles mälupulk 300 000 kaitseväekohuslase andmetega“** – fotol paneb käsi mälupulka arvuti külge. Kuigi mälupulk on suhteliselt tavapäraseks muutunud, ei maksa arvata, et see on siiski kõigile teada-tuntud ese. Seega on pilt asjakohane, isegi need inimesed, kes pole näinud mälupulka, saavad aru, kui suur see on ning milline see välja näeb; **„Rasked jääolud takistavad merereostuse koristamist“** – Loo juures on pilt merest, kus hulbivad suured jäätükid, seega saab lugeja ise oma silmaga hinnata, kui rasked on jääolud.; **„Munitsipaalpolitsei hoiatab räästavaringute eest“** - Foto peategelane on üleval servas rippuv jääpurikas. Täpselt jääpurika all ehk foto allservas on aga mehe pealagi. Pilt annab hästi edasi jääpurikate ohtlikkust. Lugeja hoiab hinge kinni selle foto juures, et kas inimene ikka jõuab jääpurika alt läbi enne kui see räästast alla kukub; **„Rohelised peavad sotside maanteekampaniat kohatuks“** – Foto oli lõik maanteelõigust. Pildiallkiri ütleb, et tegemist on „kitsukese Tallinna-Tartu maantee“ga. Fotol on buss lörtsisajus. Jääb mulje, et tee võib olla ka libe. Looga läheb ta kokku selles mõttes, et rohelised tahavad, et riik toetaks hoopis ühistranspordi arengut mitte maantee ehitust. Kuid samas ei toeta foto Roheliste mõtet, sest näidatakse ohtlikku olukorda kitsukesel maanteel. Seega näitab foto, et maantee tuleks laiemaks ehitada.

Kaheldava väärtusega on Postimehes 15 (25%) fotot, mille kohta võib öelda, et need ei anna midagi uudisele juurde, peale selle, et on lihtsalt illustratiivsed ja inimene jääb lugu pikemaks ajaks silmitsema. Näiteks pilt ID kaardist, kuigi lugu ei olnud konkreetselt sellest, radiatsioonimärk loo juures, kus mees ütles, et kapo nimetas teda hulluks, KGB agentide avalikustamise küsimust käsitletud loo juures oli pilt KGB agendi töövahendist, kuid ei olnud öeldud, mis see karp juhtmega on või mis sellega tehti. Uudise juures, mis rääkis rongi ja bussi kokkupõrkest oli uudise kõrval seisva rongi pilt. Kuid arvatavasi siiski enamus inimesi teab, milline üks rong välja näeb ja suurt üllatust see foto lugejale ei paku.

Kokkuvõttes võib öelda, et Postimehe puhul on rohkemate fotode puhul põhjust küsida, kui mõttekad nad on loo juures. Samas Eesti Päevalehe juures võib küsida, miks fotosid on nii vähe.

Tabel 10. Uudise fotode liik

	Eesti Päevaleht	Postimees
sündmusfoto	3	14
objektifoto	4	22
portreefoto	9	23
grupifoto	0	2
Kokku	16	61

Uudiste objektiivsus ja tasakaalustatus

Reporterite arvamused, tunded, oletused

Üldiselt eeldatakse, et uudised võiksid olla tooni poolest neutraalsed ja ajakirjanike hinnanguid seal ei leidu. Neutraalsus tähendab ka seda, et lugejat ei suunata ühegi emotsiooni suunas. Pigem teeb lugeja hiljem ise otsuse, kas tegu on rõõmsa sündmusega või kas on üks osapool süüdi jne.

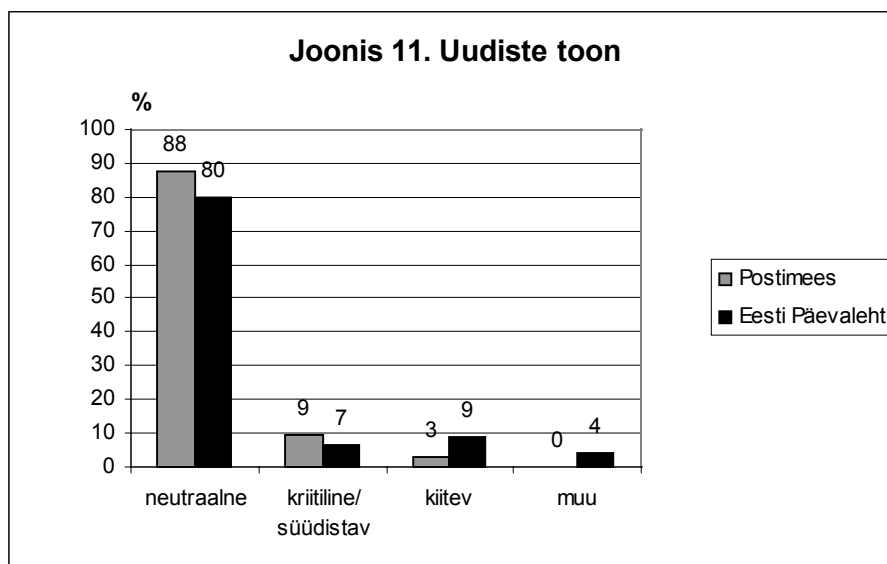
Otseselt uudistes reporteri arvamusi ja tundeid kirjas ei olnud. Kuid mingil määral annab uudistele tooni ajakirjaniku valikud, mis võivad olla ka tema arvamuse kajastused. Seega võiks siin alla vaadata, millise tooniga on uudised.

Käesolevas uurimuses selgus, et enamus uudiseid ongi neutraalsed. Ajalehe Postimees uudiste seas on aga mõnevõrra rohkem neutraalseid uudiseid. Neutraalsete uudiste seas oli mõlemal ajalehel ka neid, kus esitati kuiva statistikat, kus polnud ühegi eksperdi hinnangut juures.

Postimehe uudised on natuke kriitilisemad kui Eesti Päevalehe omad. (Vaata ka joonist 11). Kriitilisena tundusid sellised uudised, kus oli antud sõna ainult ühele allikale, kes halvustas kedagi/midagi, suhtus kriitiliselt sellesse. Näiteks loos „Res Publica avaldab Velmanile umbusaldust“ oli esindatud ainult Res Publica arvamus. Velman sõna ei saanud. Sama teema juures loos „Reformierakondlased lahkusid Valgevene demokraatia toetusrühmast“ olid samuti ainult lahkujad sõna saanud. Ka Postimees kajastas seda sama sündmust, kuid nemad olid andnud sõna ka Velmanile. Samamoodi olid mõlemal ajalehel ka kriitilise tooniga lood, kus käsitleti Balti piiskoppide kokkusaamist, kus muuhulgas koostati kiri Rootsi kirikule, keda süüdistati liiga leebes homopoliitikas. Kuna sõna olid saanud kirjasaatjad, siis oli lugu kriitiline.

Eesti Päevalehe uudised olid aga Postimehe uudistest natuke rohkem kiitvad. Näiteks andis võimaluse olla kiitev see, kui keegi oli valitud uude ametisse, siis oli komisjonil võimalik rääkida, kuid suurepärase ja tark inimene valiti. Näiteks loos „Isamaaliit algatas riigikogus arengufondi eelnõu“ oli ainult Isamaaliidu esindaja, kes kasutas võimalust erakonna algatuse kiitmiseks. Samuti näiteks loos „Aktuaalne kaamera saab 50aastaseks“ (EPL 11.03) oli saate toimetajal ainukese allikana hea võimalus rääkida saatest ja rõhutada selle olulisust Eesti telemaastikul. Postimehes oli lugu, kus informeeriti palju on astunud omavalitsusjuhte Keskerakonda. Ainukese allikana rääkis Kadri Must Keskerakonnast seda, kui palju tähelepanu erakond pöörab kohaliku elu arendamiseks ja seega asutavad kõik omavalitsusjuhid vabatahtlikult erakonna liikmeks.

„Muu“ alla mahtusid neli tooni: kurtev/halav, hirmutav, salapäratsev ja õpetlik. Igaüks neist tuli välja ühest loost.

Loos on kogu oluline ja asjakohane info

Nagu eespool toodud tabelist näha, vastas enamik uudistest põhiküsimustele „kes“, „kus“, „millal“ ja „kus“. Rohkem jäeti vastamata „miks“ ja „kuidas“. Mõlemal väljaandel oli ligi viiendik uudiste puhul vastatud kõigile uudisküsimustele (EPL 18% ja PM 19%). Kuid kindlasti ei tähenda see, et ülejäänud uudistele oleks vastamata uudisküsimused puudujääk, sest nagu on eespool märgitud, siis teinekord pole uudise juures üldse mõttekas märkida kohta või ajamäärust.

Fotosid tundub Postimees rohkem olulisemaks pidavat kui Päevaleht. Kuigi nii Postimehes kui Eesti Päevalehes on fotosid, mis infot teinekord loole juurde ei anna, on siiski Postimehes lõppkokkuvõttes pilte rohkem. Seega ka neid, mis lisavad infot juurde.

Samuti oli pluss Postimehel, et kaubalaeva uppumise uudise juures oli toodud ka kaart, kus oli näidatud uppumiskohta. Arvatavasti kõik eestlased ei oska paika panna Vaindloo saart kaardil. Seega isegi kui inimene loeb, et laev seal uppus, peaks ta ikkagi minema Eesti kaardi juurest seda otsima.

Kohati jäi lugejatele olulist informatsiooni lugudest puudu, sest kõik allikad, kes võiksid sõna saada, polnud seda saanud. Siin võiks jälle välja tuua eespool nimetatud andmed, et Eesti Päevalehes võis allikate kasutusega rahule jääda 17 protsendil juhtudel, Postimehes aga 33 protsendil. Seega võib arvata, et Postimehe uudised annavad lugejale rohkem asjakohast ja mitmekülgsemat informatsiooni, kus lugejal on ka teada, kes räägib ja lugeja saab hinnata antud informatsiooni väärtust.

Ka pealkirjad peavad olema täpsed ja informatiivsed ning vastama sisule.

Postimehes vastasid kõik pealkirjad sisule. Eesti Päevalehes oli probleeme nelja pealkirjaga:

1. „Aidsiepideemia on taandumas“ – kuigi pealkiri seda väidab kindlas kõneviisis, siis tegelikult see veel nii kindel ei ole nagu selgus loost.
2. „Libedusest tingitud traumade arv on hüppeliselt kasvanud“ – tekstis sellele kinnitust ei saanud statistikaga ega allika väitena.
3. „Laar ja Savisaar kaaluvad ühise presidendi kandidaadi leidmist“ – Kummaline on see, et pealkirja on valitud just Laari nimi, kuigi osales ka Tõnis Lukas, kes on veel pealegi Isamaaliidu esimees. Laar ja Savisaar aga loos sõna ei võtnud, rääkisid hoopis teised osalised.
4. „Multikeskus avardab suuruse mõistet“ – Liiga kirjanduslik pealkiri, ei saa täpselt aru, mida mõeldakse. Sellele ei saa ka selgust loost.

Konfliktsetes uudistes tasakaalustatus

Uudistest otsiti välja konfliktset lood, kus saab ka teist osapoolt konkreetset määrata, et tegemist ei oleks loodusega või mingi muu abstraktsema osapoollega. Eesti Päevalehel leidis selliseid uudiseid 7 (7%) ja Postimehel 9 (9%). Kui vaadata eespool toodud tooni kategooria tulemusi, siis on näha, et täpselt sama suur protsent oli mõlemal ajalehel ka kriitilist/süüdistavat tooni. Seega võib siin näha ka seost nende kahe tulemuse vahel, sest kui konfliktset loos saab ainult süüdistav osapool sõna, siis ongi loo toon kriitiline.

Oli ka teemasid, mida kumbki väljaanne ei olnud tasakaalustatult käsitletud. Näiteks inimeste vastuseis kiirgustehasele, riigikogu Valgevene ühenduse lagunemine, Roheliste ja Sotsiaaldemokraatide vastasseis seoses Tallinn-Tartu maantee ehitusega.

Huvitavalt esindasid väljaanded ka erinevaid osapooli. Näiteks Postimees kirjutas uudise „Rohelised peavad sotside maanteeekampaaniat kohatuks“. Samal päeval aga ilmus Eesti Päevaleht online „Sotsid: me ei vastanda maanteed rongiliiklusele“. Mõlemad veebiväljaanded olid andnud sõna ainult ühele osapoolele.

Diskussioon

Käesolevas töös uuriti Eesti Päevalehe ja Postimehe võrguväljaannete uudiste kvaliteeti. Teoreetilises osas toodi välja, et Jerry Palmer (2000) on leidnud, et uudised tekivad allika ja ajakirjaniku suhtlemisel ja see toimub uudisväärtuse kriteeriumite keskkonnas. Online uudiste puhul võib allikate mõju olla isegi suurem. Nad saadavad pressiteate selle kohta, mida nad peavad uudisväärtuslikuks ning online-uudiste toimetajad avaldavad selle pärast mõningast toimetamist, küsimata juurde näiteks teise inimese arvamust. Postimehe veebiväljaande toimetaja/reporter Peeter Kuimet (2006) märkis, et korralikult koostatud pressiteate uudiseks ümber tegemine, sellele pildi ja sarnaste artiklite lisamine ei võta heal juhul rohkem aega kui viis minutit. Seega domineerivad need uudisväärtuse kriteeriumid, mida allikad peavad uudisväärtuslikuks. Nii võibki uudiseks saada see, et Edgar Savisaar plaanib võita riigikoguvalimised, kuhu aga pole võetud teiste erakondade kommentaare, et loosse uudisväärtuse kriteeriumina konfliktisust tuua.

Võrguväljaannete puhul on väga oluline uudiste kajastamise kiirus, mis võib jätta ka oma jälje uudiste kvaliteedile. Kas või näiteks jäi Eesti Päevalehe uudistes silma tähevead, mis olid arvatavasti tekkinud kiirustamisest. („kaksumaksja“ mitte „maksumaksja“; „demokraatike“ mitte „demokraatlike“; „seosuda“ mitte „seostuda“; „investeeringiteks“,

„Aiva Sõerd“ mitte „Aivar Sõerd“; „käinud r Sõerd“). Võib arvata, et kuna uudis tahetakse kiiresti üles panna, siis teinekord ei käi need ei toimetaja ega korrektori käest läbi. Seega on suurem tõenäosus, et uudises on ebatäpsusi keelekasutuses. Samuti võib olla ka infot, mis on lihtsalt segaselt esitatud, kuid millele tavaliselt trükiväljaande puhul toimetaja tähelepanu pööraks. Ka Kuimet (2006) märkis, et Postimehe veebiväljaandes vaadatakse praktikas paari inimese tööd üle enne avaldamist ja toimetatakse, teised panevad oma lood ise üles.

Uudiste kvaliteedile võib avaldab mõju toimetuses töötavate inimeste hulk, sest sellest oleneb, kui palju peab tööd tegema ja kui põhjalikult saab uudisega tegeleda. Eesti Päevalehe peadirektor Aavo Kokk (2006) märkis, et Eesti Päevaleht online`il on sisu eest vastutavaid isikuid tööl 4. Kuimet (2006) märkis, et neil vastutab sisu eest kokku 6 inimest, kellele lisandub juhataja Aivar Reinap ning tõlk-sekretär-eelinfo toimetaja Inna-Katrin Hein. Viimane paneb uudised Postimees online uudistevoogu ja kirjutab päevas ka 5-6 pehmet uudist. Tööjõudu ainult veebiväljaande sisulise poole jaoks on Postimehel rohkem. Seega Postimehel on võimalus teha ka rohkem reporteritööd ja otsida ise uudiseid. Ka Kuimet tõi selle aspekti välja, et allikatele helistamine on põhimõtteliselt osa igapäevasest tööst. *„Võib öelda, et kasutan telefoni ilmselt rohkem, kui suvel Postimehe paberväljaandes töötades. Samas on see Postimehe puhul siiski suhteliselt värske trend, varem ei saanud PMOs töötajad iseseisva reporteritööga tegeleda eriti vähesel määral, st helistades oleks unarusse jäänud teised pressiteated ja välisuudised.“* (Kuimet 2006)

Kui vaadata aga mõlema väljaande avaldatud uudiseid veebiväljaandes, siis selgub, et arvuliselt neil suurt vahet pole. Seega tõenäoliselt ohverdab Eesti Päevaleht reporteritöö. Kokk (2006) lausus, et reeglina on info veebiväljaandes refereeritud kusagilt mujalt, kuigi mõnikord on ka ise tehtud uudiseid.

Eesti Päevalehe ja Postimehe uudiste juures väga suuri erinevusi uudisväärtuste kriteeriumites ei olnud. Näiteks prominentsuse, mõjukuse, ebatavalisuse ja ka geograafilise läheduse tulemused on sama struktuuriga. Erinevuste poolest võiks välja tuua positiivsuse/negatiivsuse, konfliktide liigid, värskuse, aktuaalsuse. Eesti Päevalehe uudistest oli mõnevõrra rohkem kas täiesti positiivsed või negatiivsed ja konfliktseid uudiseid, kus on vastandatud loodus ja inimene. Vähem aga uudiseid, mis juhtunud täna ning mis on aktuaalsed.

Kuimet (2006) märkis, et uudiste valimisel lähtuvad nad Pulleritsu ja Hennoste seitsmest uudisväärtuse kriteeriumist, kuigi seda keegi kusagile kirja ei ole pannud. Ajakirjanikud on ära tabanud, mis on uudisväärtuslik ja mis mitte. Kuimet kirjutas, et on teatud teemad, millest alati kirjutatakse ja need, mis kohe kõrvale heidetakse. Näiteks riigiasutuste pressiteated, kus mainitakse suuri summasid on uudisväärtuslikud, samuti kirjutatakse uudiseks pea kõik politsei ja prokuratuuri teated, kus räägitakse kohtuprotsessidest, politseioperatsioonidest, süüdimõistvatest kohtuotsustest. Võib arvata, et lisaks Postimees online'le on ka teised väljaanded selle sama aspekti ära tabanud. Väljaanded saavad suhteliselt sarnaselt aru, mis on uudisväärtuslik ja mis ei ole. Seda tõestab tulemuste osas uudisväärtuse kriteeriumite esinemises väljaannete suhteliselt võrdsed protsendid osade kriteeriumite juures. (Vaata ka tabelit 11)

Tabel 11. Uudisväärtuse kriteeriumid, mille esinemine väljaannetes oli sarnane

Uudisväärtuse kriteerium	Eesti Päevaleht	Postimees
prominentne	24%	25%
üle-eestiline mõjukus	45%	42%
konfliktne	40%	41%
ebatavaline	38%	38%
negatiivne/pigem neg.	31%	34%

Suuliseid allikaid on suhteliselt vähe lugudes. Postimehe allikakasutus oli parem kui Eesti Päevalehel. Ühelt poolt oli Postimehes rohkem allikaid lugudes, teiselt poolt aga sai rohkem uudistes sõna ühe sündmuse erinevad osapooled. Samuti oli Postimehes vähem allikaid puudu uudistes. Seega võiks allikate kasutuse poolest pidada Postimehe uudiseid kvaliteetsemaks. Ka Kuimet märkis, et tema hinnangul teeb Postimees rohkem reporteritööd kui Eesti Päevaleht.

Allikate arvu poolest uudises jäävad nende lehtede online-uudised siiski alla näiteks Ameerika lehtedele (Vaata Tabel 12). Sealt on näha, et erinevused on suured. Valdavalt

kasutavad Ameerika ajalehed palju rohkem allikaid lugudes kui Eesti väljaanded. Kuid lõhed võivad olla väiksemad kui uurimise all olnuks trükiväljaanded.

Tabel 12. Ameerika väljaannete ja Eesti veebiväljaannete allikakasutus

allikate arv	Ameerika ajalehed	Eesti Päevaleht	Postimees
0	7%	41%	29%
1	12%	43%	46%
2-3	33%	17%	21%
4-...	48%	0	4%

Suuliste allikate vähene arv aga tähendab seda, et ühelt poolt on lood tasakaalustamata, teisalt on allikad ka varjatud. Kuid see ei tähenda anonüümsust vaid seda, et vastutus on hajutatud. Kui allikaks on Piirivalveamet, siis võib seda infot anda ükskõik kes sealt. Samuti ei saa lugeja hinnata kui kompetentne on info andja.

Oodatult kajastasid mõlemad väljaanded tippjuhtide ja juhtide sõnu kõige rohkem. Kuid Postimehe uudistes kasutatakse ka natuke rohkem madalama staatuse inimeste sõnad. See võib olla tingitud sellest, et Postimees üldse kasutas rohkem allikaid, mis tähendab, et ka allikate valik on suurem ja mitmekesisem. Kuid kinnitust said Sigali, Defleuri ja Dominicki tehtud uurimused, et kõrgemal sotsiaalsel staatusel olevad inimesed on rohkem eelistatud allikadena.

Allikate valikul on kindlasti väga oluline kriteerium kättesaadavus. Kiire ja olulise uudise puhul ei ole aega oodata tervet päeva. Seega avaldatakse kas või osa uudisest ja hiljem täiendatakse interneti üleval olevat uudist. Kuimet (2006) märkis, et tema meelest ongi online uudiste eripära sellest, et uudis ei saa kunagi valmis. Kiirete ja aktuaalsete sündmuste puhul on tavaline, et juba veebis üleval olevat uudist täiendatakse vastavalt sellele, kuidas uudisele jõutakse kommentaare telefoni teel juurde küsida. Oma rolli mängib ka konkurents – konkurendist on vaja kiirem olla.

Ginneken (1998) on toonud välja, et ametlikud allikad saavad ka seetõttu rohkem sõna, sest neil on esindajad ja kontorid, mis ja kes aitavad infot väljastada. Online uudised aga teinekord ongi kirjutatud näiteks pressiteate põhjal. Ka Kuimet märkis, et suur osa uudistest pärineb pressiteadetest. Otse loomulikult pole reaalne, et ajakirjanik on teinud

vahepeal põhjalikku reporteritööd, vaid uudis on läinud üles pärast mõningast toimetamist ja foto juurdeotsimist. Postimehe praktika põhjal juhtub see teinekord viie minutiga.

Siit võib aga järeldada, et sõna saavad siiski need, kel on pressiesindaja või avalike suhete juht, kes tegeleb info edastamisega, sest võrguväljaande ajakirjanikud niivõrd ise ei otsigi uudiseid, vaid teevad neid pressiteadete põhjal.

Allikakasutuses tuli erinevusi kahe väljaande põhjal välja ka sellepärast, et võimalik, et Eesti Päevaleht ei väärtusta nii väga pressiesindajaid allikana kui Postimees. Eesti Päevalehe uudiseid lugudes tekkis mõnikord probleem, et ei tea, kust info on võetud. Postimehes aga oli tihemini võimalik hinnata info usaldusväärsust, sest allikas oli tihemini nii nime kui ametinimetusega kirja pandud. Lugeja saab hinnata ise, kas usub näiteks pressiesindaja juttu või kui tal on olnud kokkupuuteid selle allikaga, siis ta oskab selle põhjal teha järelduse, kui kvaliteetne on see info, mida inimene jagab.

Samuti võib mõjutada uudiste avaldamise kiirus nende informatiivsust. Kõige rohkem jätsid mõlemad väljaanded vastamata küsimusele „kuidas“. Üks põhjus võib olla see, et tihti (kui mitte just enamasti) ei ole online uudiste ajakirjanikud ise sündmuskohal (seda näitab kas või see, et uurimistulemustes ei esinenud ühtegi esmaallikat). Seega ei näe nad, kuidas sündmus toimus. Ainult allika jutu põhjal on väga raske sündmusel toimunust ülevaadet saada.

Fotode arvu poolest erinesid Eesti Päevalehe ja Postimehe uudised kõige rohkem. Postimehes oli ligi neli korda rohkem fotosid. Põhjuseks on arvatavasti nii-öelda erinev fotopoliitika. Kuimet (2006) lausus, et Postimehe poliitika näeb ette, et iga loo juures peab olema foto. Tema hinnangul puudub ainult kümnendikul uudistest pilt ja seda ainult siis, kui see ei suuda uudisele tõesti midagi juurde anda või ei ole käepärast sobivat fotot. Kuimet sõnas, et võrreldes Eesti Päevalehega on Postimehel ka lihtsam erinevaid fotosid saada, sest nende käsutuses on kogu kontserni fotopank (sh ka kõik peamised maakonnalehed). Eesti Päevalehe peadirektor Aavo Kokk (2006) mainis fotode juures ainult seda, et fotosid pannakse nii palju uudise juurde, kui tundub vajalik, aga mitte rohkem. Seda, et vajalike fotosid teinekord pole, ta ei maininud. Usutavasti aga Eesti Päevaleht kaalubki rohkem, kas üldse fotot juurde panna. Kuna Postimehel aga reeglina

peab olema foto, siis on suurem tõenäosus, et teinekord tõesti tekitab küsimus, kas juurde pandud foto üldse annab loole juurde.

Kuna allikate kasutuses on kahe väljaande vahel üks suuremaid erinevusi, siis arvatavasti mõjutab see aspekt ka üsna palju objektiivsust. Objektiivsusega kaasneb ju ka nõue, et sõna peavad saama kõik osapooled. Seega ei saa näiteks rääkida ühe allikaga lugude juures objektiivsusest ja tasakaalustatusest. Pigem esitavad need ühe inimese nägemust juhtumist või probleemist.

Cunningham (2003) on märkinud, et ajakirjanikud on liiga sõltuvad ametlikest allikatest, sest neid on lihtne kätte saada ja seega on hea täita nendega nõuet, et loos peavad olema esindatud mõlemad osapooled. Seda probleemi võib tähendada ka Eesti Päevalehe kui ka Postimehe juures, sest nagu allikate staatusest selgus, et kasutatakse palju just juhte ja tippjuhte. Neile pääseb lihtsamini ligi, kuid vähe on kuulda tavakodaniku arvamust, kes allikana on kindlasti oluline.

Samas märkis Cunningham (2003), et ajakirjanikud pöörduvad ametlike allikate poole just aja puuduse tõttu. Online uudiste puhul ei saagi rääkida enam tundidest vaid teinekord minutitest. See aga tähendab, et allikad oleks kohe vaja kätte saada. Kohe saab aga väga väheste allikatega jutule. Näiteks saab pressiesindajaga, kuid tavainimese või mõnel madalamal saatusel oleva inimese leidmiseks kulub rohkem aega. Seega on suurem tõenäosus, et tavainimese seisukoht jääb loost kõrvale..

Seda enam võib aga küsida, mis siis saab, kui ajakirjanikel lubataks olla eksperdid. Arvatavasti ei suudaks nad anda kompetentseid hinnanguid lugudes, kui avaldamise kiirus on nii oluline. Muidu on uudise puhul umbes tööpäev aega, et selgitada asja, kuid online-uudiste puhul peaks uudise avaldama nii kiiresti kui võimalik, et olla esimene info teataja ja edestada ka konkureerivaid veebiväljaandeid. See võib viia aga ka subjektiivse info avaldamiseni.

Just tänu allikate kasutusele võiks öelda, et Eesti Päevalehe uudised on vähem objektiivsed kui Postimehe omad.

Uudiste kvaliteedile kui tervikule on aga suhteliselt keeruline ühest hinnangut anda, sest koosneb see mitmetest erinevatest elementidest, millest ühtegi ei saa teistest olulisemaks

pidada. Võib öelda, et uudisväärtuse kriteeriumite põhjal on Eesti Päevalehe ja Postimehe uudised samal tasemel kvaliteedi poolest, sest erinevused protsentides olid suhteliselt väiksed. Allikatekasutuse ja mitmekesisuse juures võiks Postimehe online uudiseid pidada kvaliteetsemaks, sest allikaid on lugudes mõnevõrra rohkem. Samuti võib Postimehe uudiste juures rohkemate uudiste juures jääda rahule allikakasutusega. Allikate tõttu võiks ka öelda, et Postimehe uudised on mõnevõrra objektiivsemad, kuigi neutraalsete uudiste protsent oli natuke väiksem Eesti Päevalehest. Informatiivsuse poole pealt on uudisküsimustele vastatud peaaegu võrdselt. Postimehe uudised edastavad siin Eesti Päevalehte just sellepoolest, et rohkem kasutatakse ka fotosid kõrval ja ka kaarte oli näha.

Nagu eespool on mitmeid kordi mainitud, siis töötajate arvu poolest jääb Eesti Päevalehe võrguväljaanne alla Postimehele. Seega võib tõdeda, et Eesti Päevaleht ei ole teinud kulutusi uudiste ruumile ehk investeerinud nii palju, kui Postimees ja see võiski mõjuda uudiste kvaliteedile, mis võib vähendada võrguväljaande loetavust ning edasi ka motivatsiooni edaspidi investeerida sellesse.

Kokkuvõttes võib öelda, et käesolevas töös saadi uurimisküsimustele vastused. Eeldati küll enne töö alustamist, et vastuolud kahe väljaande vahel võivad olla isegi suuremad, kuid uurimistulemused väga suuri erinevusi välja ei toonud.

Meetod töötas hästi. Võimalik, et mõned kategooriad vajaksid veel läbimõttlemist. Näiteks kujunes keeruliseks kategooriaks „allikate sotsiaalne staatus“, kus selgus, et erinevad uurijad näevad sisuklasse erinevalt. Kodeerimisjuhend võiks olla ka mahukam, sest praegu saab väga üldised vastused uudise kvaliteedi kohta. Uurimistulemustest oli ka näha, et kui üldine tunnus oli enam-vähem sama mõlemal väljaandel (nt konfliktus, prominentsus), siis erinevused tekkisid nüanssides. Lisada võiks väiksemahulise uudiskeele kategooria, sest see annaks objektiivsuse uurimisele palju juurde. Käesolevas uurimuses sellele eraldi tähelepanu ei pööratud. Muidugi see teeks uurimuse mahukamaks, aga siis tuleks rohkem aega varuda kodeerimise peale.

Uudiste kvaliteeti annab kindlasti veel edasi uurida ja selleks on mitmeid võimalusi. Näiteks võiks teha võrdluse trükiväljaannete ja online uudiste kvaliteedi kohta. Teine võimalus oleks uurida pikemat perioodi ja selgitada kuidas on muutunud uudiste kvaliteet, Samuti võib minna ajaliselt tagasi ka rohkem kui 15 aastat ja vaadata, milline

oli nõukogude ajal kirjutatud uudiste kvaliteet. Uudiste kvaliteedi uurimist saab jätkata ka välismaal ajalehtedega ja teha võrdlev analüüs Eesti lehega.

Kokkuvõte

Käesoleva töö põhiülesandeks oli selgitada mil määral erineb Eesti Päevalehe ja Postimehe võrguväljaande uudiste kvaliteet.

Uudiste kvaliteet defineeriti lähtuvalt nõudmistest, mida esitavad uudiste kirjutamise õpikud: uudisväärtuse kriteeriumitele vastamine, allikate kasutuse mitmekülsus, informatiivsus ja objektiivsus.

Uurimisküsimusi oli neli: milliseid erinevusi on allikakasutuses ja mitmekesisuses võrreldes Eesti Päevalehte ja Postimeest; milliseid erinevusi on uudisväärtuse kriteeriumite esinemises võrreldes Postimehe online uudiseid Eesti Päevalehe omadega; milliseid erinevusi on Eesti Päevalehe ja Postimehe uudiste informatiivsuses; milliseid erinevusi on objektiivsuse ja tasakaalustatuse printsiipide järgimises võrreldes kahte väljaanne.

Valimisse kuulusid mõlema väljaande ühe nädala online-uudised, mis olid Eesti uudiste rubriigis. Uuritavaks nädalaks on 6. märts – 12. märts 2006. Kokku oli seega valimis 199 teksti (Eesti Päevaleht 103, Postimees 96).

Uurimismeetodiks oli nii kvalitatiivne kui ka kvantitatiivne analüüs. Kokku sisaldas meetod 18 kategooriat uudisväärtuse kriteeriumite, allikate, informatiivsuse ja objektiivsuse kohta. Uurimist leidis nii tekst kui ka foto.

Tulemustest selgus, et uudisväärtuse kriteeriumite puhul suuri erinevus kahe väljaande puhul ei ilmnunud, mille tulemusena võiks öelda, et ühe uudised on paremad kui teise omad. Allikate kasutuses jäi silma üldise tendentsina, et mõlemad väljaanded kasutavad suhteliselt vähe allikaid. Eesti Päevaleht kasutab aga arvuliselt vähem allikaid, kui Postimees. Sotsiaalse staatuse poole pealt kasutavad mõlemad väljaanded rohkem tippjuhte ja juhte. Informatiivsusega võiks rohkem rahule jääda Postimehe juures. Viimasele annab edumaa just fotode kasutamine. Objektiivsuse poole pealt on Eesti Päevalehe uudiste seas natuke rohkem neid uudiseid, mida võib pidada neutraalseks. Kuid samas allikatekasutuse poolest võiks pidada Postimehe uudiseid objektiivsemateks.

Uudiste kvaliteedi teemat annab kindlasti ka veel edasi uurida. Näiteks võib uurida, kuidas on uudiste kvaliteet muutunud teatud perioodi jooksul, võrrelda trükiväljaannete uudiseid online uudistega või eesti ajalehtede uudiseid välismaa omadega. Samuti võib aga uurida, miks uudiste kvaliteet on selline ning mis seda konkreetsete väljaannete puhul mõjutab.

Summary

The aim of the Bachelor's thesis "The quality of news in the online publications of Eesti Päevaleht and Postimees: the news of Estonia in March 2006" was to compare the quality of online-news of the two publications.

Under the 'quality of news' it was considered whether the texts are in accordance with the 'classical' requirements of news writing: objectivity, following the criteria of news-worthiness, correct use of sources, informativeness. Taking these requirements into consideration the author tried to find answers to the following four research questions:

1. When comparing the online news of Postimees and Eesti Päevaleht, what kind of differences can be detected in the criteria of news-worthiness?
2. When comparing Eesti Päevaleht and Postimees, which differences can be found in the use and variety of sources?
3. Which differences are there in the informativeness of the news in Eesti Päevaleht and Postimees?
4. When comparing Eesti Päevaleht and Postimees, which differences can be detected in the following of the principles of objectivity and balance?

The method of research was content analysis combined with qualitative text analysis.

The sample consisted of the news of both publications during one week time. Altogether the sample consisted of 199 texts.

The results showed that the texts of both of the publications were very similar in their correspondence to the criteria of news-worthiness. This could indicate that the newspapers have the same understanding of the formed criteria of news-worthiness.

As to the use of sources, it turned out, that only few sources are used in the news. Often there is only one or none. However, Postimees tends to use sources more often than Eesti Päevaleht.

Very often both publications use executives and top managers as their sources. From among them the use of the government and Riigikogu members as sources is particularly frequent.

When speaking about informativeness, it can be said, that the situation is rather satisfying in both publications. The main news-questions (what, who, where, when) are provided with answers. The questions “how” and “why” are answered more rarely.

There was a big difference in the use of photos between the two publications – there were four times as many photos in Postimees as there were in Eesti Päevaleht.

When it comes to objectivity, it can be said, that the number of news that can be considered neutral in tone is bigger in Eesti Päevaleht, whereas Postimees’ news are more neutral in the use of sources.

Kasutatud kirjandus

Bell, A (1998). The Discourse Structure of News Stories. Toim Allan Bell ja Peter Garret. Approaches to media Discourse., Blackwell Publishers. 64-104

Gans, J. H. (1999). Deciding What's News. Tumber. H (toim.). News: A Reader. Oxford University Press. 235-248

Gunningham, B (2003). Re-thinking Objectivity. www.cjr.org/issues/2003/4/objective-cunningham.asp, Vaadatud 26. märts 2006

Hennoste, T. (2001). Uudise käsiraamat. Kuidas otsida, kirjutada, toimetada ja serveerida ajaleheuudist. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Journalism.org. (1998). The Clinton Crisis and the Press. A New Standard of American Journalism?

<http://www.journalism.org/resources/research/reports/clinton/standard/default.asp>,
Vaadatud 26. märts 2006

Kalmus, V. (2004). Meedia ja kommunikatsiooni uurimismeetodid. Loenguslaidid. http://www.jrnl.ut.ee/MKUM/tekstianalyys20042005materjalid/Kvalitatiivne_sisuanalyys.ppt. Vaadatud 4. jaanuar 2006

Kurvits, R. Hennoste, T. (1994). Ajalehe kujundamine. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus

Lauk, E. (1995). Algteadmisi teadustööst. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus

Lipari, L. (1996). Journalistic Authority: Textual Strategies of Legitimation. Journalism & Mass Communication Quarterly. Vol 73. No 4. 821- 834

McQuail, D. (1995). Media Performance. Mass Communication And The Public Interest. London: SAGE Publication.

McQuail, D. (2003). McQuaili massikommunikatsiooni teooria. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus

Nikkolo, M. (2006). Maakonnalehe Järva Teataja uudiste kvaliteet. Käsikirjaline seminaritöö. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond. Tartu Ülikool, Tartu

Palmer, J. (2000). Spinning Into Control. News Values and Source Strategies. London: Leicester University Press.

Project for Excellence in Journalism. (1999)

<http://www.journalism.org/resources/research/reports/framing/frame.asp>

Vaadatud 26. märts 2006

Pullerits, P. (1997). Ajakirjanduse põhižanrid : uudis, olemuslugu, juhtkiri. Tartu : Tartu Ülikooli Kirjastus

Pullerits, P. (2005). Meedia murdku kammitsaist vabaks. Postimees 31. jaanuar

Raba, R. (2003). Sotsiaalsete gruppide esindatus allikatena maakonnalehtede Sakala ja Pärnu Postimees kohalikes uudistes aastatel 1995 ja 2000. Käsikirjaline bakalaureusetöö. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond, Tartu Ülikool, Tartu.

Reese, D. S. (1997). The News Paradigm and Ideology of Objectivity: A Socialist at the Wall Street Journal. Social Meaning of News: A Text Reader. Berkowitz, D. (toim.) London: SAGE Publications, 420-440

Schudson, M. (2003). The Sociology of News. London: W.W Norton & Company.

Shoemaker, J.P.& S. D. Reese. (1991). Mediating The Message. Theories Of Influence On Mass Media Content. London etc. : Longman Publishing Group

Sigal, L (1999). Reporters and Officials: The Organization and Politics of Newsmaking. News: A Reader. Tumber. H (toim.). Oxford University Press, 224-234

Soloski, J. (1997). News Reporting and Professionalism: Some Constraints on the Reporting of the News. Berkowitz, D. (toim.). Social Meaning of News: A Text Reader. London: SAGE Publications, 138-154

The State of The News Media 2005: An Annual Report on American Journalism.

http://www.stateofthemedias.com/2005/narrative_newspapers_contentanalysis.asp?cat=2&media=2. Vaadatud 26. märts 2006

Thorson, E. (2003). What 35 Years of Academic Research Tells Us. http://www.poynter.org/content/content_view.asp?id=29033. Vaadatud 26. märts 2006

Tuchman, G. (1999). Objectivity as Strategic Ritual: An Examination of Newsmen's Notions of Objectivity. Tumber. H (toim.). News: A Reader. Oxford University Press, 297-307

Vihalemm, P. ja R. Kõuts (2004). Trükisõna ja lugejaskond Eestis 1965 – 2004. P. Vihalemm (toim.). Meediasüsteem ja meediakasutus Eestis 1965 – 2004. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 61-90

Vengerfeldt P. ja P. Runnel (2004). Uus meedia Eestis. P. Vihalemm (toim.). Meediasüsteem ja meediakasutus Eestis 1965 – 2004. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 233-256

Van Ginneken, Jaap (1998). Understanding Global News. A Critical introduction. Who gets to speak in the world

Voakes, S. Paul, Kapfer, J. Kurpius, D. Chern, D. (1996). Diversity in the news: A Conceptual and Methodological Framework. Journalism & Mass Communication Quarterly. Vol. 73, No 3. 582 – 593.

Lisad

Lisa 1. Kodeerimisjuhend

I kategooria: Ilmumise kuupäev (online uudistel ka kellaaeg)

Kodeerin ilmumise kahekohaliste numbritega: kuupäev, kuu, aasta. Näiteks 01.01.04

II kategooria: teksti pealkiri

Uudise pealkirja märgin sõnadega.

III kategooria: loo autor

Märgin ees- ja perekonnanime.

IV kategooria: Fookus

1. Subjekt
2. Sündmus/tegevus
3. Objekt
4. Probleem/konflikt
5. Muu

V kategooria: Allikate arv loos

1. pole suuliseid allikaid
2. üks
3. kaks
4. kolm
5. neli

6. viis ja enam

VI kategooria: Allikate „kaugus“ sündmusest

Selles kategoorias vaatan nii suuliseid allikaid, kui ka seda kas paistab loost ajakirjanikku kohalolekut. Iga allika puhul märgin eraldi tema kauguse sündmusest.

1. Esma allika info (reporter ise)
2. Teise allika info
3. Kolmanda allika info (nt. pressiesindaja)

VII kategooria: Allikate sotsiaalne staatus

1. Tippjuhid

AVALIK SEKTOR

1. riigi tasandil (president, valitsus liikmed, riigikogu liikmed, riigikohtu kohtunikud, diplomaadid, õiguskantsler, europarlamenti liikmed, sõjaväe kõrgemad astmed jne)
2. Kohaliku omavalitsuse tasandil (volikogude esimehed, vallavanemad, linnapead)
3. välismaalased kes töötavad oma kodus avalikus sektoris tähtsa kohal. Nt. Soome president, ka igasugused peaministrid

ERASEKTOR

4. Üleriigilise tähtsusega ettevõtte juhid ja omanikud, juhatuste esimehed jne)
5. kohalikul tasandil olulised ettevõtjad
6. Maailma mastaabis silmapaistvad ettevõtete juhid
2. Juhid, keskastmejuhid (väiksemate ja keskmise suurusega asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide juhid ja omanikud ning osakondade juhid, koolidirektorid ja lasteaedade juhtajad, muuseumide juhatajad jne)
3. Tippspetsialistid (nt. arst, teadlased, aga ka avalikus sektoris töötavad tippspetsialistid jne)
4. Keskmise ja madalama astme spetsialistid (sh. tehnikud, projektijuhid, pressiesindajad)
5. Reaametnikud
6. Õpetajad, õppejõud (sh. teised juhupositsiooni mitteomavad haridustöötajad)
7. Teenindajad, müügitöölised
8. Kultuuriinimesed (kunstnikud, käsitöölised, filmitegijad, muusikud, lauljad, kirjanikud, sportlased jne) (va. Kultuuriasutuste juhid) NB! Allikas peab olema sellel alal professionaalne. See tähendab, et kui inimene võtab sõna kui hobiga tegeleja, ei saa selle põhjal määrata tema sotsiaalset staatust. Ehk, kui Andrus Ansipi kohta on öeldud „Rattasõitja“, ei saa ma talle siiski sotsiaalseks staatuseks määrata kultuuritegelast. Või kui on lugu pensionäris, kes maalib, et täita oma vabaaega, siis on tegemist siiski pensionäriaga. Samal ajal kui Eval Okas on kultuuriinimene)
9. Lihttöölised (autojuhid, liinitöölised jne.)
10. Pensionärid
11. Üliõpilased
12. Õpilased
13. töötud (puudega inimesed, asotsiaalid, pereemad)
14. ei saa määrata (see tähendab, et tegelane on identifitseeritud näiteks hobiga, vanusega jne, mille põhjal ei saa määrata staatust)
15. muu (pane kirja, mis muu)

VIII kategooria: Allikate identifitseerimine

1. ainult eesnimi
2. eesnimi ja perekonnanimi
3. vanus
4. elukoht
5. amet, elukutse, valitav koht
6. inimese füüsilised omadused
7. rahvuslik päritolu, rass, usutunnistus
8. inimesega seotud sündmused
9. vanemad, perekond, suguvõsa
10. anonüümne (märkida põhjus)
11. hobid
12. muu

IX kategooria: Allikatele sõnaandmine

Vaadata sotsiaalse staatuse kaupa, kellele kui palju keskmiselt sõna antakse loos. Näiteks õpilased said lugudes kokku 51 rida. Sõna said lugudes 3 õpilast. Seega iga õpilane sai keskmiselt sõna 17 rida. Samas kui riigikogu liikmed sai 20 peale 400 rida, seega keskmiselt iga riigikogulane sai keskmiselt loos 20 rida. Selline võte aitaks paremini teha mingeid üldistusi.

X kategooria: puudu olevad allikad (NB! Konfliktisel juhtumil allika puudumine)

XI kategooria: teised meediaväljaanded/agentuurid allikana

1. Üle-eestiline ajaleht/ja nende *online* väljaanded
2. Kohalik leht
3. agentuurid
4. Välismaaleht
5. internetiportaalid (nt delfi, etv24.ee)
6. muu

XII kategooria: Uudisväärtus

1. Sündmuse positiivsus/negatiivsus
 1. Positiivne
 2. Pigem positiivne
 3. Neutraalne
 4. Pigem negatiivne
 5. Negatiivne
2. Uudise keerukus/lihtsus ajastruktuuri kaudu
3. Värskus:
 - 3.2 Värskus: (Online uudiste puhul)
 - 3.2.1 täna

- 3.2.2 eile/homme
- 3.2.3 üleile/ülehomme
- 3.2.4 üleüleile kuni nädal tagasi /üleülehomme kuni nädal edasi
- 3.2.5 rohkem kui nädala tagasi või edasi
- 3.2.6 toimus pikema perioodi jooksul enne või pärast tänast
- 3.2.7 toimus pikema perioodi jooksul nii enne kui pärast tänast
- 3.2.8 ei saa määrata

(PABERVÄLJAANDE PUHUL:

- 3.2.1 Toimus enne eelmise lehe ilmumist
- 3.2.2 Toimus pärast eelmise lehe ilmumist ja enne analüüsitava lehe ilmumist
- 3.2.3 Toimub pärast analüüsitava lehe ilmumist ja enne järgmise ilmumist
- 3.2.4 Toimub pärast järgmise lehe ilmumist
- 3.2.5 toimus pikema perioodi jooksul nii enne eelmise lehe ilmumist kui ka analüüsitava lehe ilmumist.
- 3.2.6 Toimus nii enne kui pärast analüüsitava lehe ilmumist
- 3.2.7 Toimus pärast nii analüüsitava lehe ilmumist kui ka järgmise lehe ilmumist.
- 3.2.8 Ei saa määrata)

4. Prominentsus: (kui loos mitu prominenti, siis iga puhul märkin eraldi)

- 4.1 On (kirjutan välja, kes)
 - 4.1.1 Maailma mastaabis
 - 4.1.2 Eestis
- 4.2 ei ole

5. Mõjukus:

- 5.1 maailm
- 5.2 Eesti
- 5.3 Maakond(ad)
- 5.4 Vald/küla/linn
- 5.5 Grupp/asutus (sõpruskond, perekond, huvialagrupp jne)
- 5.6 Inimene
- 5.7 muu

6. konflikt:

- 6.1 On
 - 6.1.1 füüsiline vägivald (mõrvad, kaklused, sõda, röövimine)
 - 6.1.2 seaduserikkumine, pettused, nii öelda kõrvale hiilimised reeglitest (nt panga skandaalid, maksudest kõrvale hiilimine jne)
 - 6.1.3 loodus ja inimene (maavärinad, üleujutused, tormid, hundid murravad lambaid, koer pureb inimest jne, aga ka viirused nt. linnugriip, aga ka inimeste keskkonna reostamine)
 - 6.1.4 tehnoloogia ja inimene (lennuk kukub alla, laev läheb rikki, auto sõidab välja)
 - 6.1.5 inimene ja institutsioon (streik, näiteks Eesti Panga valerahad case, inimene pole rahul haigla teenusega)

6.1.6 verbaalne konflikt (ehk konflikt ei põhine teol, vaid arvamussvaldustes. Nt poliitikute vaidlused)

6.1.7 muu

6.2 ei ole

7. Ebatavalisus:

7.1 ootamatu sündmus;

7.2 ülivõrdelisus (kõige suurem, väiksem, paksem, esimesed, viimased jne)

7.3 veidrused, kurioosumid

7.4 ei ole ebatavalisust

8. aktuaalsus: (Tuleb teada uudiste konteksti. Seega tuleb vaadata ka muid lehenumbreid lisaks)

8.1 On juba avalikkuse agendas/jätkulugu

8.1.1 uudised, mis on avalikkuse agendas just nüüd ja praegu (nt laev upub, inimesed tahavad kuulda iga päev igast sammust.)

8.1.2 on avalikkuse agendas pikka aega, ajakirjandus pöörab neile teemadele suuremat tähelepanu. (nt.2006. aasta kevadel euro kasutuselevõtt, presidendi valimised jne)

8.2 Algatab uue teema

8.3 Sesoonne lugu

8.4 ei ole aktuaalne

9. Lähedus:

9.1 Geograafiline (kirjutan koha välja). (Kui sündmus toimub väljaspool ajalehe ilmumise piirkonda, siis märkin, kuidas on see lokaliseeritud lehe lugejatele)

9.2 Inimlähendus

9.2.1 on

9.2.2 ei ole

10. dramaatilisus

9.1 on

9.2 ei ole

XIII kategooria: uudisküsimusele vastamine

1. Mis toimus, juhtus/ mida tehti:

2. Kes tegi/kellega juhtus, kellele tehti?

3. Kus?

4. Millal?

5. Kuidas juhtus/ mil viisil?

6. Miks juhtus, mis põhjusel, mis eesmärgiga, millise tulemusega toimus?

XIV kategooria: foto suhe teksti

- Fotod peavad näitama seda, mis tekstis oluline.

- Fotod ei tohiks tekstile vastu rääkida.
- Fotod ei tohi üksteist korrata

XV kategooria: fotode arv teksti juures

Fotodena käsitlen siinjuhul ka pisikest portreefotot, mis on paigutatud teksti sisse. Kui on kokku pandud mitmest fotost montaaž, käsitlen seda ühe fotona.

1. Null
2. Üks
3. Kaks
4. Kolm ja rohkem

XVI kategooria: fotode liik

1. Dokumentaalfoto:
 - 1.1 sündmusfoto
 - 1.2 objektifotod,
 - 1.3 portreefotod
 - 1.4 grupifotod
2. Stuudiofoto:
3. Kunstfoto

XVII kategooria: Loo toon

1. Süüdistav
2. Vabandav
3. Irooniline
4. Kiitev
5. Laitev/halvustav
6. Neutraalne (millegi toimumist nentiv, teavitav)
7. Humoorikas
8. Nukrameelne/kurb
9. Kriitiline
10. rõõmus
11. hoiatav
12. hirmutav
13. üleolev
14. Muu

XVIII kategooria: Pealkirja vastavus sisule

Lisa 2. Artiklite jagunemine nädalapäevade vahel

Tabel 13. Artiklite jagunemine nädalapäevade vahel

Nädalapäev	Eesti Päevaleht	Postimees
esmaspäev	16	10
teisipäev	19	14
kolmapäev	17	21
neljapäev	17	16
reede	16	19
laupäev	14	11
pühapäev	4	5
Kokku	103	96

Lisa 3. Autorid, autorlus

Tabel 14. Eesti Päevalehe uudiste allikad

Allikad	artiklite arv
Eesti Päevaleht online	98
etv24.ee	5
Kokku	103

Tabel 15. Postimehe uudiste toimetajad/autorid/allikad

Toimetaja/autorlus	artiklite arv
Mirjam Mäekivi	45
Mari Kamps	4
Anu Aaremäe	2
Alo Raun	19
Rando Tooming	16
BNS	5
BNS/PM	2
PM online	3

Lisa 4. Postimehe reporter/toimetaja Peeter Kuimeti vastused

1. Milline on veebilehe-toimetuse töökorraldus?

Praegu töötab Postimehe võrguväljaandes (edaspidi PMO; varsti hakkab PMOga tegelema AS Postimehest eraldiseisev osühing) kokku 12 inimest, lisaks veel üks inimene, kes hakkab arendama peatselt käivituvat Postimehe venekeelset võrguväljaannet. 12 inimesest omakorda 5 inimest ei tegele otseselt lugude kirjutamisega, vaid neil on pigem toetav funktsioon (arendusjuht, kaks veebimeistrit, eriprojektide koordineerija, infograafika mees, kes vajadusel meie lugudele fotomontaaže, graafikuid, diagramme, maakaarte jms juurde nikerdab; varsti peaks nendele lisanduma veel vähemalt üks veebimeister, et kiiremini saaks töösse rakendada igasuguseid muudatused, mida jooksvalt PMO veebikeskkonnale vaja teha).

Otseselt lugude kirjutamise ja toimetamisega tegeleb meil kuus inimest, kellele omakorda lisandub PMO juhataja Aivar Reinap (tegeleb vajadusel majandusuudiste kirjutamisega) ning tõlk-sekretär-eelinfo toimetaja Inna-Katrin Hein, kes paneb uudiseid PMO nn avalikku uudisvoogu ja kirjutab meile päevas 5-6 pehmemat või teadusuudist.

Regulaarselt ja graafiku alusel tegeleb igapäevase tööga seega kuus inimest, kellest kaks on töö poole kohaga ja üks teeb tööd kodust. Ametinimetuste poolest on meie koosseis kirju – on vanemtoimetaja, reporter-toimetajad ja lihtsalt reporterid. Praktikas on asjad nii, et üldiselt on paar inimest, kelle lood enne avaldamist üle toimetatakse, ülejäänud panevad oma lood ise ülesse (mis ei tähenda, et need aeg-ajalt kerget keelekorrekturei ei vaja).

Tööülesanded jagunevad keskmisel päeval järgmiselt: mina, Mirjam Mäekivi, Alo Raun refereerime hommikul teisi väljaanded, päeval toimetame pressiteateid uudisteks ümber, täiendame neid taustaga, vajadusel helistame ise kuskile, samuti teeme jooksvalt välisuudiseid ning toimetame teiste inimeste uudiseid. Martin Šmutov tegeleb peamiselt spordiuudistega, kodus töötav Mari Kamps teeb peamiselt välis- ja kohati spordiuudiseid. Rando Tooming tegeleb peamiselt pressiteadete ja iseseisva reporteritööga.

Samuti on päeva jooksul üks meist ka n-ö päevatoimetajaks, kelle ülesanne on tööd suunata, toimetada teiste lugusid ja lugude järjestust vastavalt vajadusele muuta.

Töö on seatud niimoodi, et alates kella seitsmest hommikul kuni seitsmeni õhtul oleks pidevalt tööl vähemalt üks inimene, vahetused ongi 7.00-15.00, 9.00-17.00 ja 11.00-19.00. Lisaks sellele on üks inimene ka õhtul pärast tööpäeva lõppu n-ö valves, tema ülesandeks on pärast kelle üheksat õhtul vaadata üle meilid, BNS ja välismaised uudiskanalid juhuks, kui peaks olema mõni uudis, mis vajab kiiresti avaldamist.

Otsustamine selle üle, millest uudis tehakse ja millest mitte, oleneb peamiselt iga inimese enda sisetundest (kas see on uudisväärtuslik, ega see ei ole kommerts-tekst, kas see pakuks lugejatele huvi, kas uudise tegemisele kuluv aeg on vaeva väärt).

Nt pressiteadete puhul arvestame seda, kas teates olev info on uus, kas selle teadmisest võib lugeja mingit kasu saada jne. Igapäevase praktika käigus on välja kujunenud teemad, millest on mõtet uudist teha ja millest mitte. Nii näiteks on selge, et riigiasutuste pressiteated, milles mainitakse suuri rahasummasid, on uudisväärtuslikud ja koguvad piisavalt lugejaid. Avaldamist ei leia pea kunagi aga pressiteated stiilis a la toimus konverents, kus arutati seda-seda-seda; Samuti tehakse uudist pea kõikidest politsei ja prokuratuuri või kohtute süsteemi teadetest, kus kantakse ette järjekordsete kohtuprotsesside algusest, edukatest politseioperatsioonidest või süüdimõistvatest kohtuotsustest.

Välisuudiste puhul on sõel selles mõttes tihedam, et oleme üldiselt suutnud ära tabada asjad, mis lähevad eestlastele peale ja mis mitte. Nt uudist sellest, et Iraagis sai surma üks ja haavata kaks ameeriklast, me enam ei tee, sest need uudised on muutunud rutiinseks ja neid ei loeta. Välisuudiste puhul on oluline ka geograafiline aspekt, nt absoluutselt ei paku eestlastele huvi uudised Aafrikas toimuvast, samas lähevad miskipärast korda uudised Hiina või Põhja-Korea kohta. Üldiselt on märksõnadeks välisuudiste puhul konfliktus (Iraan vs maailm nt) ja ohvriterohkus.

Samas on otsustamine väga tihti kollektiivne, vähemalt kord tunnis küsib keegi teiste käest, et „mis te arvate, kas seda pressiteadet/välisuudist on mõtet teha?“

Kui jätta kõrvale hommikune teiste lehtede refereerimine (mida teevad kõik Eesti online-väljaanded), üritame võimalikult vähe kasutada teiste Eesti võrguväljaannete materjale. ETV24 kasutame vaid siis, kui seal on uudis, mida me ise niikuinii teha ei saa, Delfist ei ole meil midagi võtta, sest suurem osa nende uudistest pärineb niikuinii Postimehe paber- või võrguversioonist. Sama on olukord ka EPLO-ga, kes praegu ei tegele muuga kui ainult pressiteadete uudisteks ümbertegemisega, igasugune iseseisev reporteritöö neil seni puudub. Uudiste kvalitatiivse sisu poolest ongi meie ainsaks reaalseks konkurendiks praegu BNS, kellelt me võtame päevas heal juhul vaid paar uudist.

Mis puudutab märksõnu uudiste valimisel, siis neid ei ole keegi kuskil kirja pannud (meie jaoks), aga kui keegi need kirja paneks, siis ühtiksid need ilmselt Pulleritsu ja Hennoste uudisväärtuse seitsme kriteeriumiga (või oli neid kaheksa?)

2. Milline on uudiste valmimise protsess?

Teisi lehti, nagu öeldud, kasutatakse peamiselt hommikuti, kui on refereeritakse nende olulisemaid uudiseid (EPL, SLÕL, ÄP, EE, kohati maakonnalehed). Teise lehe uudis võib olla siiski aluseks, mille pealt saab jätkata uue uudise kirjutamist. Näiteks – kui kolmapäeval kirjutas SLÕL loo liiklusummikusse kinni jäänud Savisaarest, kes endale politseieskordi järele kutsus, siis päeval helistasin ma siseminister Laanetile, et teha uudis sellest, kuidas tema juhtumit kommenteerib.

Suur osa meie Eesti uudistest pärinebki pressiteadetest, milledele omakorda küsitakse tihti telefoni teel juurde lisainfot, kommentaare n-ö teistelt osapooltelt jne. Ma ei oska sulle protsentuaalselt praegu öelda, kui suur osa pressiteadetest saavad täiendust iseseisva reporteritöö abil, aga kindlasti on see protsent võrreldamatult suurem kui nt Delfil või EPLOl (nad praktiliselt ei tee ise reporteritööd).

Allikatele helistamine on põhimõtteliselt osa meie igapäevasest tööst, võib öelda, et kasutan telefoni ilmselt rohkem, kui suvel Postimehe paberväljaandes töötades. Samas on see Postimehe puhul siiski suhteliselt värske trend, varem ei saanud PMOs töötajad iseseisva reporteritööga tegeleda eriti vähese töötajatehulga tõttu, st helistades oleks unarusse jäänud teised pressiteated ja välisuudised. Vaid nädalavahetusel tuleb helistamist ette peamiselt siis, kui toimub midagi erakorralist.

Aeg: korralikult koostatud pressiteate uudiseks ümber tegemine, sellele pildi ja sarnaste artiklite lisamine ei võta heal juhul rohkem aega kui viis minutit. Sitasti koostatud või kantseliidist kubiseva pressiteatega läheb aega juba natukene kauem. Keskmise pikkusega välisuudise tegemine ei võta minult kunagi rohkem kui 20-30 minutit. Omauudis valmimise pikkus oleneb sellest, kui kiiresti saad allikad kätte, nendega jutud aetud ja asja kirja pandud. On tulnud ette ka juhtumeid, kus olen terve päeva ainult ühe suure uudisega tegelenud (viimasel ajal on muud kohustused sellised asjad aga väga keeruliseks muutnud).

Oluline eripära veebiväljaande juures on aga see, et teatud mõttes ei saa paljud uudised kunagi valmis. Kiirete ja aktuaalsete asjade puhul on tavaline, et juba veebis üleval olevat uudist täiendatakse pidevalt vastavalt sellele, kuidas uudisele jõutakse kommentaare telefoni teel juurde küsida.

3. Milline on nii öelda veebiväljaande foto-poliitika?

Üldiselt on poliitika see, et iga loo juures peab olema foto. Pilt puudub hinnanguliselt vaid kümnendikul uudistest, seda juhul, kui pilt ei sduudaks uudisele tõesti midagi juurde anda või kui tõesti ei ole käepärast sobivat fotot.

Foto valimisel lähtutakse sellest, et see annaks võimalikult hästi edasi selle, millest või kellest uudises räägitakse. Tihti saame lugude juures kasutada pilte, mida meie enda fotograafid on just äsja teinud. Kuna meie käsutada on kogu kontserni fotopank (sh kõik peamised maakonnalehed), siis oleme fotomaterjaliga võrreldamatult paremini varustatud kui EPLO, kelle uudiste juures fotod praktiliselt puuduvad. Ka Delfi ka ETV24 kasutavad oma uudiste juures tihti meie fotopanga pilte.

Välisuudiste juures kasutame peamiselt Reutersi, AFP ja AP fotosid, mida saame vabalt kasutada.

Foto valib loo juurde üldjuhul see inimene ise, kes loo kirjutab. Kui on tegemist mingi eriti kiire uudisega, siis aitame teinekord üksteist fotode valimisel ja vajadusel kadreerimisel, st üks inimene kirjutab kiirelt uudist, teine aga tegeleb samal ajal vajaliku fotoga.

Statistika näitab meile väga üheselt, et igasugused pildigaleriid on lugejate seas erakordselt populaarsed. Seetõttu teeme me igal päeval pildigalerii päeva olulisematest sündmustest, kord nädalas ilmub aga meie üks loetumaid lugusid, pildigalerii nädala olulisematest sündmustest, kuigi umbes pool sealsetest fotodest ei ole mitte niivõrd uudisfotod, vaid pigem sellised kunstilise värvinguga vigurid.

Samuti teeme võimalikult tihti pildigaleriisid igasugustest erakorralistest või lihtsalt toredatest sündmustest. Seejuures ei kasuta me mitte ainult Postimehe enda fotograafide pilte, vaid oleme kasutanud ka fotosid, mida abivalmis lugejad meile saadavad. Samuti

saab nt õppusest Kevadtorm tehtava galerii koostada piltidest, mis on tehtud kaitsejõudude peastaabi fotograafi poolt.

Fotode puhul tuleks tähelepanu pöörata sellele, et PMO on ilmselt ainukene väljaanne Eestis, kus kõiki pilte saab nende peale klikkides vaadata n-ö originaalsuuruses, mitte väikese thumbnailina, nagu ETV24-s, SLÕLis, EPLOs, Delfis, jne.

Lisa 5. Päevalehe peadirektori Aavo Kokka vastused

1. Milline on veebilehe-toimetuse töökorraldus?

Kõigepealt on üks oluline erinevus meie ja Postimehe vahel. Postimees peab ühte saiti - www.postimees.ee, meie teadlikult aga mitut - www.epl.ee, www.sportnet.ee, www.weekend.ee, www.arileht.ee. Nad on kõik natuke erinevalt vastavalt sihtrühmale, keda püüame teenindada. Sisu eest vastutavaid inimesi on tööl vastavalt 4, 3, 1 ja 1. Lisaks on arendus ja müügiinimesi tsentraalne meeskond kokku 5. Tööülesannete jaotus ongi selline - osad toodavad sisu, teised müüvad reklaami. Kuna igal portaalil on oma juht (peatoimetaja), siis ka tema otsustab, millest kirjutatakse ja millest mitte. Me ei pane selliseid asju kunagi kirja, sest see oleks liiga tülikas ja aeganõudev. Postimees on muidu väga tsentraalse toimetuspoliitikaga organisatsioon, meil on hoopis detsentraalsem ja hajutatud volitustega kultuur.

2. Milline on uudiste valmimise protsess?

Online materjal EPL ONlines on reeglina igasuguse muu materjali refereering. Kui päevas tehakse siiski ka omaudiseid ja intervjuusid. Nende osakaalu ma hinnata siiski ei oska. Igapäevaste juhtimisotsuste tegemisel ei ole see oluline info. Tähtis on, et kõik tähtsad Eesti uudised oleks ka Onlines kajastatud.

3. Milline on nii öelda veebiväljaande foto-poliitika?

Foto valib ikka see inimene, kes loo üles paneb. Seega kord üks, kord teine. Valitakse ikka hea foto nagu lehtegi ja fotosid pannakse nii paljude juurde kui tundub vajalik, aga ei enam.